

Satversmes tiesas sēdes stenogramma

2001.gada 21.novembrī

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs

Aivars Endziņš.

A.Endziņš

Tiesas sēdi pasludinu par atklātu.

Tiek izskatīta lieta nr.2001-04-0103 *"Par Valsts valodas likuma 19.panta un Ministru kabineta 2000.gada 22.augusta noteikumu nr.295 "Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam"*.

Lietu izskata Satversmes tiesa pilnā sastāvā. Tiesneši: Jelāgins, Lepse, Ušacka, Čepāne, Skultāne, Apsītis un Endziņš.

Lietas dalībnieki:

pieteikuma iesniedzēja pārstāve – Jautrīte Briede,

Saeimas pārstāvis – Gunārs Kusiņš un valdības pārstāve - Solvita Harbacēviča.

Pieaicinātās personas: Zemesgrāmatu tiesnese Aija Biezā, Dzimtsarakstu departamenta direktore Ārija Iklāvas kundze, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Pasu centra vadītājs Andris Krēķis,

ekspertes: Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu komisijas priekšsēdētāja Ina Druvieta, Valsts valodas centra Valsts valodas konsultāciju dienesta vadītāja Melita Stengrēviča

un liecinieces statusā Andra Tallija.

Vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi?

J.Briede

Jā, man būtu lūgums noklausīties arī psihologa atzinumu un zālē ir psiholoģe Baibu Martinsone... kādu ietekmi uz cilvēka psihi atstāj vārda maiņa.

A.Endziņš

Paldies. Kāds ir Saeimas pārstāvja viedoklis?

G.Kusiņš

Nav nekādu iebildumu.

A.Endziņš

Valdības pārstāvei?

S.Harbacēviča

Nav iebildumu.

A.Endziņš

Tiesa, apspriežoties uz vietas, piekrīt, ka Jūsu uzaicinātā psiholoģe tiek uzklausīta... lūdzu tikai datus iesniedziet...

Saeimas pārstāvim ir kādi lūgumi? Nav.

Valdības pārstāvei?

S.Harbacēviča

Man būtu lūgums pievienot lietai materiālus... materiāli par Vācijas Civillikuma spēkā stāšanos 5.pantā un 10.pantā. Tur bija atsauce Vācijas vēstniecības vēstulē un tagad mēs esam šos te, teiksim, pantus atraduši un iztulkojuši. Tiesai lai vienkārši informācija būtu...

A.Endziņš

Vai pieteikuma iesniedzējas pārstāvei ir nepieciešams laiks, lai iepazītos?... Civillikuma spēkā stāšanās 5.pantā, Vācijas, kā arī par Vācijas Civillikuma spēkā stāšanos 10.pantā.

Tiesa pasludina pārtraukumu uz 5 minūtēm, lai varētu pavairot dokumentus un varētu izsniegt otrai pusei iepazīties.

(Pārtraukums)

A.Endziņš

Turpinām tiesas sēdi.

Liecinieci Andru Tallijas kundzi es lūdzu atstāt sēžu zāli. Jūs sekretāre pavadīs.

Tiek uzsākta lietas izskatīšana pēc būtības. Un tiks nolasīts tiesneša ziņojums.

Lūdzu, Čepānes kundze!

I.Čepāne

Konstitucionālās sūdzības pieteikumu Satversmes tiesā 2001.gada 13.jūlijā iesniegusi Juta Mencena.

Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Valsts valodas likuma 19.pantā un Ministru kabineta 2000.gada 22.augusta noteikumus nr.295 "Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju" par neatbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam.

Saeima atbildes rakstu Satversmes tiesai iesniegusi 2001.gada 4.septembrī.

Ministru kabinets atbildes rakstu iesniedzis 2001.gada 14.augustā.

2001.gada 4.oktobrī pieteikuma iesniedzējas prasījums Satversmes tiesai tika papildināts ar lūgumu atzīt par neatbilstošu Satversmes 96. un 116.pantam arī Ministru kabineta 1995.gada 24.oktobra noteikumu nr.310 "Noteikumi par Latvijas pilsoņu pasēm" 6.punktu, kurā noteikta vārda un uzvārda rakstība pasēs.

Atbildes rakstu Ministru kabinets iesniedzis 2001.gada 17.oktobrī.

Saeimas un Ministru kabineta atbildes raksti un to pielikumi pievienoti lietai.

Lietas sagatavošanas gaitā papildu paskaidrojumi un dokumenti tika pieprasīti no Saeimas, Ministru kabineta, kā arī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes. Minētās institūcijas atbildes ir iesniegušas. Atbildes vēstules kopā ar papildus iesniegtajiem dokumentiem pievienotas lietai.

Bez tam, lietai pievienoti normatīvo aktu teksti, izraksti no Saeimas sēžu stenogrammām, izskatot likumprojektu "Valsts valodas likums", Lietuvas Konstitucionālās tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi. Pieteikuma iesniedzējas pārstāvja, Ministru kabineta pārstāvja, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, kā arī Valsts valodas centra iesniegtie materiāli.

Lietā tika noteikta ekspertīze par citvalodu personu vārdu atveidu latviešu valodā. Ekspertu atzinumi pievienoti lietai.

Pieteikuma iesniedzēju saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 23.panta 1.daļu lietā pārstāv pilnvarotā pārstāve Jautrīte Briede. Saeimu pārstāv Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš, Ministru kabinetu lietā pārstāv Tieslietu ministrijas valsts sekretāra vietniece Solvita Harbacēviča.

Uz tiesas sēdi aicinātas ekspertes: Latvijas Universitātes profesore, Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu komisijas priekšsēdētāja Ina Druvieta un Valsts valodas centra Valsts valodas konsultāciju dienesta vadītāja Melita Stengrēvica.

Pieaicinātās personas: Zemesgrāmatu tiesnese Aija Biezā, Tieslietu ministrijas Dzimtsarakstu departamenta direktore Ārija Iklāva un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Pasu centra vadītājs Andris Krēķis.

Lieciniece Andra Tallija.

Lēmums par lietas nodošanu izskatīšanai pieņemts 2001.gada 17.oktobrī. Paziņojums par lietas izskatīšanu publicēts 2001.gada 26.oktobrī laikraksta "Latvijas Vēstnesis" 154.numurā.

Lietas dalībniekiem par tiesas sēdi paziņots rakstiski šā gada 23.oktobrī.

Ar lietas materiāliem iepazinušies Jautrīte Briede, Gunārs Kusiņš un Solvita Harbacēviča.

A.Endziņš

Paldies.

Vai tiesnešiem ir jautājumi ziņotājai? Iesniedzējas pārstāvei? Nav. Paldies.

Vārds tiek dots pieteikuma iesniedzējas pārstāvei Jaurītei Briedes kundzei lietas apstākļu izklāstam un juridiskajam pamatojumam.

Kā arī brīdinu, ka saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 28.panta 6.daļu jūsu runa nedrīkst pārsniegt 30 minūtes. Lūdzu!

J.Briede

Paldies, priekšsēdētāja kungs.

Augsti godātā tiesa! 1998.gada 29.janvārī mana pārstāvamā Juta Mentzen noslēdza laulību ar Vācijas pilsoni Ferdinandu Mentzen (izrunā Mentcen, raksta Mentzen). Šī laulība tika noslēgta Vācijā un Vācijā saskaņā ar laulības apliecību, kas ir pievienota arī lietai, Jutai tika piešķirts uzvārds Mentzen. Ar šo laulības apliecību Juta kā Latvijas pilsoņe devās uz Latvijas pasu nodaļu un lūdza viņai izsniegt Latvijas pasi ar Mentzen uzvārdu. Tomēr, saskaņā ar šodien apstrīdamajām tiesību normām, Jutai pasē tika ierakstīts uzvārds Mencena, tas ir, tā, kā šo uzvārdu izrunā, pievienojot galotni "a".

Tāpēc es gribu vērst uzmanību uz to, ka... es papildus gribu vērst uzmanību uz to, ka šajā pasē, kur ir ierakstīts uzvārds, ir tikai ailīte "uzvārds" un tur ir norādīts, ka šis te uzvārds ir Mencena. Tur nav norādīts pasē, ka tas ir tā forma, kādā šis vārds izrunājams latviešu valodā. Tur nav arī nekādas piezīmes, ka šim vārdam varētu būt arī kāda oriģinālā forma. Jā, pases 14.lapaspusē, tur, kur ir "īpašās atzīmes", angļu valodā ir ieraksts, ka Jutas oriģinālais uzvārds ir Juta Mentzen. Tur ir ieraksts tikai angļu valodā, tur nav ieraksts visās tajās valodās, ar kurām Jutai nāktos saskarties ceļojot pa pasauli. Tur nav arī ieraksta latviešu valodā un, kā mēs zinām, ne visi Latvijas pilsoņi pārzina angļu valodu.

Vakar es nedaudz pāršķirstīju enciklopēdijas un vārdnīcas un visur, neviena no viņām nebija tāda īsti juridiska vārdnīca, un tomēr visās šajās te vārdnīcās, tur, kur ir skaidrots, kas ir pase, ir skaidrots, ka tas ir dokuments, kas apliecina personas identitāti, kas norāda, ka šī persona ir tā, kas savā... kam pieder attiecīgā pase un nevis, ka, teiksim, pases pirmā lapa būtu tas dokuments, kur mēs redzam, kā attiecīgo vārdu izrunā attiecīgajā valodā.

Šī iemesla dēļ, un to arī neapstrīd ne Saeimas, ne Ministru kabineta pārstāvji savos paskaidrojumos, Juta Mentzen uzskata, ka ir aizskarta viņas privātā dzīve, tas ir izejot no Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem, ka vārds ir privātā dzīve. Un mūsu Satversmē 96.pantā ir noteikts, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Līdz ar to nav šaubu, ka iejaucoties cilvēka vārda, šajā gadījumā - uzvārda, rakstībā, ir notikusi iejaukšanās cilvēka privātajā dzīvē.

116.pantā Satversmē noteikts, ka 96.pants, kas nosaka privātās dzīves neaizskaramību, tomēr ir ierobežojums. Tomēr tur ir noteikts, ka ierobežot var ar likumu, jā, šajā gadījumā tas ir noticis ar likumu, un ierobežot var, lai varētu aizstāvēt noteiktas intereses.

No pretējās puses paskaidrojumiem es izsecināju, ka varētu būt aizskartas divas intereses. Tas ir, pirmām kārtām, ka varētu būt aizskarta... respektīvi, tas tiek darīts citu cilvēku aizsardzībai. Tomēr, kā jau Saeima pati raksta savos paskaidrojumos, un es tam visnotaļ piekritu, ka personālvārdu lietošana skar visas sabiedrības intereses, jo ir taču nepieciešama vienota personālvārdu rakstības un lietojuma sistēma. Un tieši tā - visus vārdus ir jāraksta tā, kā viņus raksta, lai personu varētu atpazīt citas personas, ar kurām šai personai nākas saskarties.

Kad Juta Mentzen man kā pārstāvei gribēja izsniegt pilnvaru, viņa devās uz Notariālo kantori. Un es varu pateikt pat konkrēti - tas bija notariālais kantoris Dobberman... ar diviem "b" pretēji latviešu valodas gramatikai. Notariālajā kantorī... viņai šo pilnvaru uzrakstīja un deva parakstīt un viņa parakstījās kā Mentzen. Notariālā kantora darbiniece, viņa nemācēja pateikt, vai tā bija notāre, vai tā bija palīdzē, teica: mēs jums šādu pilnvaru neizsniegsim, jums ir jāparakstās kā Mencenai nevis kā Mentzen. Rezultātā Jutai nācās iet uz citu kantori, kur tad arī izdeva pilnvaru un kur notārs bija pateicis, ka viņa var parakstīties kaut vai ar krustiņiem.

Manu iepriekš teikto apstiprina arī Eiropas Cilvēktiesību spriedums Stjerne pret Somiju. Kā jau puses ir atsaukušās uz šo spriedumu, šāds te... šajā lietā Stjerne gribēja mainīt savu uzvārdu. Viņš bija Zviedrijas pilsonis un dzīvoja Somijā un viņam Somijā tas uzvārds īsti labi neskanēja. Bet Cilvēktiesību tiesa tomēr atzina, ka dalībvalstis var ierobežot un var attaisnot to, ka cilvēkiem netiek izmainīts uzvārds. Un tad Cilvēktiesību tiesa saka, ka tas ir nepieciešams tāpēc, lai varētu personu identificēt un noteikt viņas saistību ar ģimeni.

Un otrs. Godātā tiesa, godātie oponenti! Ņemiet vērā to, ka pase ir tas dokuments, kuru cilvēks nelieto tikai Latvijā. Pase ir tas dokuments, ar kuru cilvēki šobrīd braukā apkārt un viņus uztver tieši no šīs te pases pirmās lapas, tur, kur uzvārds ir atveidots tā, kā viņu izrunā, nevis tā, kā viņu raksta. Un te es uzreiz gribu minēt arī sprieduma Stjernes lietā 42.punktu, kur ir teikts, ka tiesu nepārlicina tas, ka... kas attiecas uz neērtībām uzvārda izrunas vai rakstības dēļ, tiesu tas nepārlicina, jo diezin vai minētajai personai tas sagādāja grūtības biežāk un nozīmīgāk nekā lielam skaitam cilvēku citās Eiropas valstīs. It sevišķi mūsdienās, kad cilvēku pārvietošanās no valsts valstī ir ikdienišķa parādība.

Tādējādi es nenoliedzu to, ka vienai daļai no Latvijas iedzīvotājiem sagādātu grūtības izrunāt Mentzen oriģinālo uzvārdu, tā, kā to pareizi būtu jāizrunā. Tomēr daudziem cilvēkiem šī te uzvārdu divējādā rakstība var radīt arī lielas problēmas, lai cilvēks varētu identificēt sevi otram cilvēkam. Kas tad viņš īsti ir, kā tad īsti viņam ir uzvārds, vai tas ir Mentzen vai tā ir Mencena. Un zinu, ka valodnieki saka: mēs nerunājam par uzvārdu pārveidošanu, mēs runājam tikai par uzvārda atveidošanu. Bet, lūdzu, godātā tiesa un godātie oponenti, ņemiet vērā, ka sekas ir tādas, it kā uzvārds būtu pārveidots un vienalga, kā mēs viņu nosaucam. Juridiski viņš izskatās kā pārveidots.

Tādējādi citu cilvēku tiesību aizsardzība, pārveidojot uzvārdu, var būt gan aizsardzība, teiksim, lai varētu labāk izrunāt, gan arī gluži pretēji – citam cilvēkam tas var radīt problēmas, lai attiecīgo cilvēku varētu identificēt.

Tālāk otrs attaisnojums šim te ierobežojumam tiek minēts kā latviešu valodas tradīcijas, kas izriet no demokrātiskās valsts iekārtas. Vienā paskaidrojuma rakstā ir atsauce uz 16.gadsimtu, otrā paskaidrojuma rakstā ir atsauce uz 19.gadsimtu, bet man ir viens raksts, kuru es nelūdzu pievienot lietai, bet es vienkārši varu uzrādīt, ko 1928.gadā... Čakste, es nezinu, kurš Čakste tas ir, te atrunāts... ievērojiet, viņš arī savu uzvārdu raksta nevis Čakste, kā mēs tagad rakstām, bet Tshakste. Viņš runā par šīm te problēmām, jo, cik es saprotu, 1928.gadā vai nedaudz pirms tam ir izdots līdzīgs likums, kā mēs šodien... par kādu mēs šodien diskutējam. Un Čakstes kungs norāda, ka... nu te ir ļoti argumentēts, es te esmu pasvītrojusi ar dzeltenu krāsu... ka šis te uzvārds ir ļoti intīma cilvēka sastāvdaļa. Bet par to, par šo te aspektu es runāšu nedaudz vēlāk, bet es vienkārši gribu parādīt to, ka tās tradīcijas, acīmredzot, nemaz nav bijušas tik senas, jo, teiksim, arī 1928.gadā par to ir runāts. Nu un teiksim, mēs varam arī paņemt izrāvumu - šo te padomju laiku ārā, līdz ar to tas periods nemaz nav tik garš.

Bez tam, runājot par šodienas tradīcijām, nebūt nav tā, ka Mentzen kundze ir atļāvusies kaut ko ļoti neparastu. Viņa ļoti vēlas, lai viņas uzvārdu raksta tā, kā viņu raksta.

Un tad, godātā tiesa, godātie oponenti, es gribu uzrādīt vairākus piemērus, kur nebūt nav tā, ka uzvārds tiek atveidots mūsu dokumentos tā, kā viņus izrunā.

Teiksim, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde... izraida nevis Zbigņevu Patalonu, kā tas būtu izrunājams latviešu valodā, bet izraida Zbigniev Patalon, tātad tā, kā šo vārdu atveido, nevis kā viņu izrunā.

Tālāk, Jutas vīram – Mentzenam Ferdinandam Karlam Fridrihsam ir izdota Latvijas Republikas transporta līdzekļa reģistrācijas apliecība un arī šeit viņa ir izdota tā, kā attiecīgo personu raksta, nevis tā, kā viņu izrunā.

Un visbeidzot, šeit ir Tieslietu ministrijas pārstāvji, un tāpēc es gribu uzrādīt Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas vēstuli, ko parakstījis iepriekšējais ministrs Valdis Birkavs, kur ir uzrādīts seminārs un seminārā piedalījušās attiecīgas personas. Un jūs redziet, godātā tiesa... uzrādīts ne tā, kā mēs to izrunājam, bet tā, kā mēs to rakstām.

Un tie ir tikai daži gadījumi, ko es tieši esmu atradusi tagad pirms tiesas. Un tie nebūt nav vienīgie un izņēmuma gadījumi, kad latviešu valodā tiek lietota arī oriģinālā forma.

Līdz ar to mēs nevaram runāt par to, ka tās ir mūsu valodā... rakstībā... dziļi iesakņojušās tradīcijas, pie kurām mēs tik ļoti pieturamies un kuras mēs tātad nevaram mainīt.

Varbūt pie tradīcijām, es arī varētu runāt... es nezinu, to vajadzētu uzrādīt vai nē, jo, ja tiesai ir vēlēšanās, es to varu arī uzrādīt, man ir arī vēstules no Latvijas Republikas Saeimas, no frakcijas "Latvijas ceļš", un no frakcijas "Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā"... tas varbūt ir it kā pretējs viedoklis, bet arī "Latvijas ceļš" saka to, ka... "...paldies par vēstuli, ko saņēmām, diemžēl pārāk vēlu, lai paspētu kaut ko labot Valsts valodas likuma 19.panta otrajā daļā, tomēr atzīstot jūsu skartās problēmas aktualitāti un pamatoto argumentāciju, ņemsim vērā jūsu priekšlikumus nākamreiz izdarot grozījumus šajā likumā." Nu tātad, lūdzu, godātā tiesa, jums ir visas iespējas šo pantu atcelt, lai vismaz "Latvijas ceļš" varētu ievērot savu solījumu un izdarīt attiecīgu grozījumu.

Jūs vēlaties iepazīties ar šo vēstuli? Lūdzu.

Tā, tiktāl par tradīcijām. Tātad mēs redzam, ka tas īsti neatbilst mūsu tradīcijām un līdz ar to mēs nevaram runāt par šo te demokrātisko iekārtu, turklāt es gribu atsaukties arī vēl uz vienu Eiropas cilvēktiesību tiesas izteiktu teikumu, kas ir vienā mācību grāmatā par Eiropas Cilvēktiesību tiesiskajiem... par to, kur... kur runājot par demokrātiskajām vērtībām: Eiropas cilvēktiesību tiesa lietā Dagdeln pret Lielbritāniju 53.punktā ir noteikusi, ka no valstīm tiek prasīts jeb lūgts, lai tās ievēro iecietību pret dažādību, lai tās būtu tolerantas pret dažādību un savos uzskatos ir daudzveidīgas, kā arī atzīst noteiktu dažādību un atšķirību pastāvēšanu. Tā doma ir tāda, ka mums nevajag visus vienādot, bet ka var pastāvēt šīs te atšķirības.

Tā... Ja tomēr godātā tiesa nonāks pie secinājuma, ka ierobežojums ir leģitīms, ka tas atbilst 116.pantam, šiem te paredzētajiem gadījumiem, tad es lūdzu izvērtēt proporcionalitāti, par kuru savos paskaidrojumos raksta gan Ministru kabinets, gan Saeima.

Šeit es gribu atgriezties pie Čakstes teiktā, kur viņš saka 45.lappusē, ka "...tagad mūsu reformas mērķis nav panākts, bet pati reforma aizskar daudz personu viņu intīmākajā sfērā".

To, ka vārds ir intīma sfēra, es ceru, ka mūsu uzaicinātais lietpratējs psihologs varēs paskaidrot, bet es arī vakar sazinājos ar psihoterapeitu Māri Siliņu un ja jūs, teiksim, neticiet, ka tas ir viņa teiktais, jūs varat uzskatīt, ka es to saku, jo man ļoti patika tas, ko viņš teica un es pilnībā tam piekritu. Un

viņš saka tā: tanī brīdī, kad stājoties laulībā persona pieņem citu uzvārdu, viņa grib identificēties ar šo kopību, viņa pieņem sava vīra uzvārdu, lai viņai būtu viņas vīra uzvārds, tas ir liels solis izšķirties par šīs identitātes maiņu, viņa to ir izdarījusi.

Tā kā ir atzītas tiesības to darīt... No tā izriet, ka šīm tiesībām vajadzētu būt neapšaubāmām un situācijā, ka tas varētu būt apšaubāmi, respektīvi, tas ir tas, par ko es jau runāju, ka tiek apšaubīts Mencenas gadījumā, ka viņa ir tā pati Mentzen, tas pēc būtības iedragā cilvēka stabilitāti un pārliecību par šo jauno identitāti. Līdz ar to cilvēkam ir tiesības prasīt, lai tas tiktu realizēts tādā formā, kas būtu neapšaubāma un nepārprotama. Turklāt, ja šī forma attiecas uz visu plašo pasauli, cilvēks brauc ar savu pasi apkārt, tās intereses, tas ir, valodas aizsardzības intereses, ir grūti paskaidrojamas citur pasaulē. Lūgt rēķināties ar mūsu smalkajām un šeit ļoti nozīmīgajām valodniecības niansēm ārpus Latvijas ir nepamatoti.

Cilvēks šādā situācijā ir lielā mērā ir neaizsargāts. Tādējādi ir grūti pamatot šo praksi, ka privātajai un ģimenes dzīvei šādā situācijā nākas ciest.

Tāpēc es arī esmu uzaicinājis Andru Talliju, kas arī man ir stāstījis vairākus briesmu stāstus par to, kā viņai nācies pārdzīvot to, ka viņai ir viens oriģinālais uzvārds un viens uzvārds, kas ir atveidots pirmajā lappusē.

Bez tam šīs te problēmas dažkārt rodas arī valsts pārstāvjiem, it sevišķi, ņemot vērā, ka mūsu valsts pārvalde kļūst arvien datorizētāka, un tāpēc es arī esmu uzaicinājis lietpratēju no Zemesgrāmatām, kur viņa varēs paskaidrot, kas rodas, kad tiek izmainīts tikai viens burts.

Turklāt pie proporcionalitātes es gribu minēt... ā, jā, vēl man bija jāsaka, viens pants pie šīs te pašas... pie tā, ko es nupat runāju – par cilvēka privāto dzīvi un te es gribēju pieminēt Satversmes 95.pantu, kur es neesmu lūgusi tiesu pārbaudīt šos te noteikumus un likumu pēc šī panta, bet es to vienkārši gribu izmantot argumentācijai, ka 95.pants nosaka, ka valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu un cieņu pazemojoša izturēšanās ir aizliegta.

Tālāk pie proporcionalitātes es gribu minēt arī uzņēmumu uzrakstus. Es esmu dzirdējis argumentus, ka nevajag jaukt kopā valodu un īpašvārdus. Un es tomēr gribētu vērst jūsu uzmanību, ka es nejauca kopā pēc būtības, bet es jauca kopā... es uzskatu, ka ir pamatoti runāt par sekām, kas rodas, kad mēs rakstām šos uzvārdus un... vai šos te nosaukumus dažādi, tas ir, tā, kā viņi tiek rakstīti. Sekas attiecībā uz latviešu valodu ir tieši tādas pašas. Līdz ar to mēs tomēr varam runāt par vienlīdzības principu. Jo vienlīdzības princips ir jāņem vērā tad, kad vienādos apstākļos tiek sagaidīts vienāds risinājums. Un šajā gadījumā ietekme uz valodu ir vienāda, līdz ar to vajadzētu tikt sagaidītam arī vienādam risinājumam.

Turklāt šie te uzraksti, kā mēs zinām, un tikpat labi es to varu teikt arī par ierakstu pasē, tie nesaista runātāju un par to arī izsakās profesore Druvieta savā atzinumā, kur viņa attiecībā uz juridisko personu nosaukumiem raksta, ka tomēr šīs nelokāmās formas iespējams adaptēt latviešu valodas sistēmā, rakstot tās lietojot pēdiņās vai kursīvā, sarunu valodā pievienojot lokāmu galotni. Es domāju, ka lādu rakstībai varētu būt pilnīgi tādas pašas sekas, jo... sarunvalodā, varbūt jūs jau ievērojāt, teiksim, ka Ferdinandam Mentzen... es teicu, Mencenam ir izsniegta šī te apliecība. Tātad es netieku saistīta ar to, kas tur ir rakstīts, es lietoju savu latviešu valodu, kas man ir ļoti dārga.

Tālāk... es gribu atsaukties arī uz vienu pavisam jaunu Eiropas Cilvēktiesību tiesas lēmumu. Es varu nedaudz izstāstīt... tas ir 27.septembra šī gada lēmums, es viņu varu arī uzrādīt, es arī viņu nelūdzu pievienot lietai, bet es viņu varu uzrādīt, viņš ir pārāk garš, lai es būtu lūgusi pievienot. Tas ir... iesniedzējs ir G.M.B. un K.M. un lietas pamatā ir vecāku vēlme dot bērnam sievas pirmslaulību uzvārdu. Iesniedzēji sūdzas par Šveices lēmumu, ar kuru tas ir atteikts. Viņi, tie iesniedzēji, ir

sūdzējušies arī par Eiropas cilvēktiesību konvencijas 8.pantu, kas, tāpat kā mūsu Satversmes 96.pantā nosaka privātās dzīves neaizskaramību. Tiesa tomēr atsaka šim te cilvēkam un par pamatu ņemot argumentāciju, ka uzvārda jēga ir norāde uz ģimenes vienotību. Un, teiksim... un te vairākās vietās šajā te lēmumā parādās, ka ģimenes uzvārds vispār tiek likts tikai tāpēc, lai nodrošinātu ģimenes vienotību. Tad... ģimenes uzvārda vienotība atspoguļo ģimenes vienotību uz ārpusi, vārdu sakot, attiecībās ar citām personām.... Un šeit ir arī tas pats teikums, tas, kas ir minēts Stjerna lietā, tas joprojām ir aktuāls. Tiesa joprojām to izmanto, ka Šveices atteikums atļaut iesniedzējiem dot noteiktu uzvārdu viņu bērnam tiesasprāt nevar tikt uzskatīts par iejaukšanos viņu ģimenes un privātās dzīves tiesību baudīšanā, kā tas būtu gadījumā, ja, piemēram, viņiem obligāti būtu jāmaina ģimenes vārds. Nu, šajā gadījumā iet runa par uzvārdu... viņi lieto...

A.Endziņš

30 minūtes ir pagājušas. Cik jums būtu vajadzīgs laiks vēl?

J.Briede

5 minūtes.

A.Endziņš

Nav iebildumu? Lūdzu!

J.Briede

Patiesībā es jau beidzu, es vienkārši vēl gribu nolasīt to, ko Juta Mentzen ir atsūtījusi pa e-pastu. Man tas likās pietiekoši emocionāli, tāpēc es dažus teikumus gribu nolasīt.

"Jūsu augstība! Šajā tiesas prāvā attiecībā uz mani un mana dēla vārdu, esmu dzirdējusi par bailēm, pieņemumiem un aizspriedumiem. Es esmu piekritusi par to diskutēt tiesā un sabiedrībā un piekritu, ka iepriekšējie spriedumi tiek publicēti laikrakstā "Latvijas Vēstnesis", lai panāktu sabiedrības interesi par šo lietu.

Es esmu dzirdējusi šādus argumentus: iedomājieties, ka ķīnielis nāks un prasīs vārdu viņa valodā. Es neesmu ķīniete, un neprasu manu vārdu rakstīt tā, ka neviens to nevar izlasīt. Es tikai lūdzu manu uzvārdu rakstīt tādu, kāds tas ir.

Es esmu dzirdējusi: iedomājieties, ka mums būtu jāraksta vārdi visās valodās, kas vien eksistē. Es neprasu ierakstīt manu vārdu nevienā citā valodā, es lūdzu ierakstīt manu vārdu tādu, kāds tas ir."

Paldies.

A.Endziņš

Paldies.

Kādi jautājumi tiesnešiem ir Briedes kundzei? Čepānes kundze, lūdzu!

I.Čepāne

Sakiet lūdzu, vai jūs uzskatiet, ka uzvārda rakstībā būtu jālieto latīņu alfabēta burti?

J.Briede

Jā. Es tieši tā uzskatu.

I.Čepāne

Tad jautājums vēlreiz par šo prasījumu Satversmes tiesai. Jūs lūdziet atzīt Valsts valodas likuma 19.pantu un Ministru kabineta noteikumus nr.295 par spēkā neesošiem. No kura brīža?

J.Briede

Es par to neesmu domājusi. Bet es pieņemu, ka varētu arī no šī brīža un tad varētu... Jo tāpat persona, kurai ir izdota pase, viņa nevar vairs ar šo pasi staigāt, līdz ar to tas juridiski nav svarīgi, vai no pieņemšanas brīža vai no šī brīža, jo tāpat tā pase tad ir jāmaina.

I.Čepāne

Bet jūs noteikti esat iepazinies ar noteikumiem nr.295?

J.Briede

Jā, es esmu.

I.Čepāne

Tur jau ir regulētas šīs tiesiskās attiecības ne tikai tādos gadījumos, kad Latvijas pilsoņi stājas laulībā ar citas valsts pilsoņiem, bet tur ir arī vēl daudzi citi gadījumi, proti, ja mēs tā tēlaini sakām, tad mēs paņemam vienu lielu ābolu grozu, kur ir daudz ābolu iekšā un viens ābols ir tādā šī indivīdu grupa, kas stājas laulībā ar citas valsts pilsoni. Ja mēs tagad atceļam, tad kā tad tajos pārējos gadījumos?

J.Briede

Mans uzdevums ir aizstāvēt šo konkrēto gadījumu. Tai pat laikā man ir nākuši cilvēki, zinot, ka es pārstāvēšu šādu te lietu... ka vispār es pārstāvēšu tiesā šādā te lietā... ir starp citu, ļoti daudzi latvieši, kur sievietes, kurām pirms tam ir bijuši vīriešu uzvārdi un tagad tiek mainīti uz latviešu, tas ir, uz sieviešu uzvārdu. Es patiesībā arī uzskatu, ka arī šādos gadījumos cilvēkam ir tiesības saglabāt uzvārdu tādu, kāds vēsturiski viņam ir bijis. Un kāds tas, teiksim, ir pēdējos gados, pēdējos 50 gados ir izveidojies, es negribu, lai mēs ietu tur 200 gadus atpakaļ. Bet tādu, kāds viņš ir šobrīd.

A.Endziņš

Vai vēl ir kādi jautājumi? Skultānes kundze. Lūdzu.

I.Skultāne

Sakiet, lūdzu, nu principā tādā Satversmes tiesa var atzīt, vai norma ir spēkā vai nav spēkā. Bet kāds tagad ir jūsu risinājums, kā vajadzētu būt tādā atveidotam šim uzvārdam – tādam, kāds viņš ir, vācu valodā šajā gadījumā ar latīņu burtiem... Bet vai tādā gadījumā šī dokumenta lietošana nebūs arī apgrūtināta un sarežģīta tieši izrunas ziņā. Jo tad jau latviešu valodā lasot būtu šis Mentzen.

J.Briede

Es jums varu atbildēt atkal ar to, ko jau es jums lasīju no Stjernas lietas. Ka tas nevar būt arguments tāpēc, ka vienmēr būs grūti izrunājami vārdi un mēs tomēr praksē lietojam dažādus vārdus... mathercar... ko raksta mother care veikalu nosaukumos un tā... mēs esam saraduši ar to, ka mēs lietojam šos vārdus. Kā nu kurš... varbūt arī es nepareizi izteicu. Kā nu kurš izteicām, bet te ir jāņem vērā, ka cilvēku viņa uzvārda mainīšana vairāk aizskar nekā mūsu interese, ka mēs varbūt nepareizi izsakāmies.

A.Endziņš

Paldies.

Apsīša kungs, lūdzu.

R.Apsītis

Jā, man ir viens jautājums.

Sakiet, lūdzu, vai Juta Mentzen joprojām ir Latvijas pilsoņe, vai viņa joprojām dzīvo Latvijā?

J.Briede

Viņa joprojām ir Latvijas pilsoņe un viņa domā atgriezties Latvijā. Šobrīd viņa nedzīvo Latvijā. Viņa ilgu laiku dzīvoja, arī vīrs viņai strādāja šeit, bet tad vīram tika piedāvāta laba darbavieta Vācijā un šobrīd uz neilgu laiku viņa dzīvo Vācijā.

A.Endziņš

Paldies. Vēl kādi būtu jautājumi?

Tad man būtu jautājums. Jūs pieminējāt savā runā, ka pase ir dokuments, kurš tiek izmantots ne tikai šeit Latvijā, bet arī ceļojot... dodoties uz citām valstīm. Kāds ir jūsu viedoklis saistībā ar to, ka tiek prognozēts perspektīvā, ka pase būs tikai kā ceļojuma dokuments un iekšējai lietošanai būs identifikācijas kartes. Vai, teiksim, šādā aspektā varētu būt kaut kāda diferenciācija starp ierakstu pasē un identifikācijas kartēm?

J.Briede

Es domāju, ka tas būs vēl trakāk, jo, cik es paredzu, identifikācijas kartēs tiks norādīts tikai viens uzvārds. Un es nezinu... neesmu dzirdējusi domas par to, kāds, kurš uzvārds – vai oriģinālais vai tas, kas ir pasē, bet man liekas, ka loģiski, ka tiek rakstīts tas, kas ir pasē... Un tādā gadījumā cilvēks ceļojot vispār nevarēs pierādīt, ka viņam ir radniecība... teiksim, ka Jutai Mencenai ir radniecība ar viņas vīru Mentzen.

A.Endziņš

Paldies. Vai ir vēl kādi jautājumi tiesnešiem? Nav.

Saeimas pārstāvim ir jautājumi?

G.Kusiņš

Jā, man būtu vairāki jautājumi.

Sakiet, lūdzu, kurā vietā tieši 19.pantā Valsts valodas likumā jūs saskatāt šo pārkāpumu? Jo šis 19.pants vairāk ir veidots uz tādām atsaucēm uz latviešu valodas tradīcijām, valodas normām un deleģējumu Ministru kabinetam.... Tieši kurā vietā jūs saskatāt pārkāpumu?

J.Briede

Es tieši saskatu šajos te vārdos "latviešu valodas tradīcijas". Jūs palasiet atzinumus, ko ir snieguši valodnieki. Viņi atsaucas tieši uz šīm te latviešu valodas tradīcijām un pamato to, ka tas neatbilst šāda te rakstītā... kādu es prasu... neatbilst latviešu valodas tradīcijām.

G.Kusiņš

Tad man būtu otrs jautājums. Sakiet, lūdzu, kas jūsu izpratnē ir tradīcijas? Jūs jau norādījāt, ka vienā atzinumā ir rakstīts viens gadsimts, otrā atzinumā - otrs gadsimts. Jūs esat iesniegusi jau citu dokumentu, kur ir pavisam savādāk. Kuru no šīm... Kas ir tradīcijas, jūsuprāt, latviešu valodā?

J.Briede

Jā. Es, kā jau jūs pareizi pieminējāt, es šīs te tradīcijas tulkoju plašāk un es saku, ka arī šobrīd šīs tradīcijas ir savādākas. Bet diemžēl Jutas Mentzen pārkāpums tika balstīts tieši uz šo punktu, tulkojot viņu tā, kā jau es pirmīt to teicu, kā valodnieki viņu tulko.

G.Kusiņš

Paldies. Sakiet lūdzu, vai jūsuprāt likums būtu pārkāpts, ja pasē būtu ieraksts Mentzen? Jo jūs uzrādījāt šeit Latvijas Republikas izsniegtu transporta līdzekļa reģistrācijas apliecību viņas vīram, kur ir rakstīts Mentzen. Vai jūsuprāt, šeit ir pārkāpums jeb pasē ir pārkāpums, jo eksistē taču divas lietas un Valsts valodas likums ir saistošs visiem...

J.Briede

Runājot par pašreiz spēkā esošajām normām, protams, ka ir pārkāpta šī norma. Bet es lūdzu šīs te normas atcelt, lai varētu rakstīt tā... Pareizāk sakot, es uzskatu, ka pārkāpums ir tā, kā šīs normas nosaka, jo tas ir pretrunā ar Satversmi.

G.Kusiņš

Vai es esmu sapratis pareizi, ka jūs apstrīdat no Valsts valodas likuma 19.panta pirmo daļu tur, kur ir norāde uz latviešu valodas tradīcijām? Tā ir vienīgā lieta.

J.Briede

Es nezinu, ko īsti... Es arī no tām stenogrammām nesapratu, kas īsti šajā 19.pantā ir domāts ar spēkā esošajām literārās valodas normām... Es pieņēmu, ka tas arī ir tas pats. Līdz ar to tad, protams, arī to varētu apstrīdēt.

G.Kusiņš

Un tad vēl viens jautājums. Sakiet, lūdzu, vai pase ir tikai tā viena lapaspuse, kurā ir šī fotogrāfija, vārds, uzvārds jeb pase ir viss dokuments?

J.Briede

Pase, protams, ir viss dokuments, bet, runājot par identifikāciju, es runāju par pirmo lapu.

G.Kusiņš

Labi. Paldies.

A.Endziņš

Paldies.

Valdības pārstāvei Harbacēvičas kundzei jautājumi ir?

S.Harbacēviča

Ja mēs... par pasi jau Kusiņa kungs uzdeva jautājumu, varbūt es tad parunāšu mazlietiņ par šo te dažādo grupu....

A.Endziņš

Es atvainojos... Parunāšana atkrīt, ir tikai jautājumi patreiz.

S.Harbacēviča

Izdalot šo te Mentzen lietu atsevišķi... kā jūs tīri juridiski no vienlīdzības principa koncepta komentētu, teiksim, tās citas lietas, kas varētu rasties, ja rakstītu pasē, piemēram, tos pašus indiešu uzvārdus...

J.Briede

Es teiktu vienkārši tā, kā tas jau tiek darīts visās Eiropas valstīs, izņemot grieķu... nē, grieķu arī ne, jo tur ir cits alfabēts.... Šos te citu alfabētu burtus raksta burts burtā un tā tas notiek visās Eiropas valstīs un jūs droši arī esat dzirdējuši, man liekas, ka viens no jums atsaucās uz Konstantenīgas lietu pirms gadiem Eiropas Savienības tiesā. Tur bija grieķim vārds atveidots tieši burts burtā Hristos... viņš griezās tiesā un prasīja, ka viņš biznesā ir lietojis uzvārdu Hkrishetas... Un tad no tiesas materiāliem izriet, ka tiek ņemts vērā tas arguments, ka maksimāli ir jāievēro cilvēku vēlme, kā cilvēki vēlas savu vārdu atveidot.

Un te es arī gribu pieminēt... es redzēju lietas materiālos bija lietuviešu uzvārds... Un Lietuvā... Lietuvas likums šīm te personām, kas nāk ar citām pasēm, ļauj Lietuvas pasē ierakstīt tā, kā tas ir rakstīts, vai ir dota otra alternatīva - tā, kā cilvēks vēlas, ievērojot lietuviešu valodas noteikumus.

S.Harbacēviča

Jā, labi. Paldies.

Man būtu otrs jautājums... Jūs atsaucāties uz šo lietu, ka diemžēl netika ... nav pievienota, un nav bijusi iespēja ar viņu iepazīties... bet vai jūs man nepateiktu šīs lietas kontekstā: par kuru pantu vai par kuriem pantiem sūdzējās un kāds bija tiesas spriedums.

J.Briede

Nebija tiesas spriedums, bija tiesas lēmums. Šai te personai tikai... Es jums viņu varu iedot... Man ir... Tur ir pasvītrots... Es arī esmu iztulkojusi tos pasvītrotos teikumus. Tur persona atsaucās pirmām kārtām uz 8.pantu. Un tas ir tas būtiskākais, jo mēs arī zinājām par 8.pantu. Viņa atsaucās arī uz vienlīdzības ievērošanu... uz 14.pantu. Un, ja nemaldos, arī uz spīdzināšanas aizliegšanu...

S.Harbacēviča

Paldies. Tas ir viss.

A.Endziņš

Paldies.

Kusiņa kungam vēl ir jautājums? Lūdzu.

G.Kusiņš

Man ir vēl divi papildjautājumi.

Jūs, kā izrietēja no šiem, ko uzdeva Harbacēvičas kundze... Jūs norādījāt, ka lietā ir materiāli par lietuviešu uzvārda rakstību. Sakiet, lūdzu, vai šis dokuments ir likuma līmenī vai kabineta noteikumu līmeņa dokuments?

J.Briede

Es pati tos neesmu iesniegusi. Es vienkārši, iepazīstoties ar materiāliem, tik uzmanīgi neiepazīnos. Es vairāk piesaistīju savu uzmanību saturam nevis hierarhijai. Es nevarēšu atbildēt uz šo jautājumu. Bet lietā ir šis materiāls ir.

G.Kusiņš

Jā, ir.

Nu un tad beidzamais jautājums, ko es nevaru neuzdot. Sakiet, lūdzu, tādu gadījumu... Ja notiktu neiespējamais un ja Viljams Šekspīrs būtu Latvijas pilsonis. Sakiet, lūdzu, kā pasē jūs ierakstītu viņa uzvārdu?

J.Briede

Manuprāt, Šekspaire... Ja es pareizi... Es nezinu, es diemžēl vairāk runāju un lasu angļu valodā, bet nerakstu...

G.Kusiņš

Sakiet, lūdzu, kā jūs saprotat... Vai jūsuprāt tad šāds ieraksts būtu saprotams visiem, kas, teiksim, lasītu šī teorētiski iespējamā Viljama Šekspīra kā Latvijas pilsoņa pasi? Vai Latvijas valsts iestādēs, pašvaldību iestādēs nerastos kaut kādi sarežģījumi?

J.Briede

Ko jūs saprotiet ar vārdu "saprotat"...

G.Kusiņš

Vai viņu varētu izrunāt un pateikt, ka no šī burtu savirknējuma ir jālasa, ka tas ir Šekspīrs?

J.Briede

Es domāju, ka daži no viņiem saprastu, daži no viņiem nesaprastu... Bet es arī varu izstāstīt, ka Igaunijā arī vārdi tiek rakstīti tādi, kādi viņi ir rakstīti. Man viena pazīstama meitene, ko pazīst arī Solvita... Jūlija Lašankrē... Tā viņu izrunā... Un viņai ir ierakstīts franču uzvārds tā, kā to raksta. Viņa saka - jā, viņai bieži vien rodas problēmas. Tad, kad viņas uzvārdu redz, mēģina kaut kādā veidā izrunāt. Bet viņa saka, ka viņai vienmēr pavaicā, kā tad viņas uzvārdu izrunā. Un tā tas arī ir ierakstīts.

G.Kusiņš

Jā, paldies. Vairāk jautājumu nav.

A.Endziņš

Paldies.

Tiesnešiem ir vēl kādi jautājumi? Nav jautājumu. Paldies, Briedes kundze.

Vārds tiek dots institūcijai, kas ir izdevusi apstrīdēto aktu. Pirmām kārtām - Saeimas pārstāvim Kusiņa kungam arī lietas faktisko apstākļu izklāstam un juridiskajam pamatojumam.

Arī jūs brīdinu, ka maksimālais runas laiks, ko paredz likums, ir 30 minūtes. Lūdzu!

G.Kusiņš

Godātā tiesa! Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka šajā gadījumā ir pārkāpti vairāki normatīvie akti un šinī gadījumā tas ir Valsts valodas likuma pārkāpums un attiecīgi Kabineta noteikumu pārkāpums. Man kā Saeimas pārstāvim ir pilnvara runāt attiecībā uz Valsts valodas likumu, konkrēti, uz 19. pantu un tad attiecībā uz apstrīdētajiem Ministru kabineta noteikumiem tad Harbacēvičas kundze varētu runāt par šo jomu.

Vispirms ir jāsaka tā, ka mēs nevaram piekrist, ka Valsts valodas likuma 19.pants ir pretrunā ar Satversmi un pretrunā ar Konvencijas nosacījumiem. Un cik es uzdodot jautājumus un šobrīd precizējot... tā tad ir identificētas tieši konkrētās lietas, kur tiek uzskatīta neatbilstība, tad tās būtu pirmajā daļā minētās - latviešu valodas tradīcijas un latviešu valodas normas.

Jāsaka tā, ka pieteikumā ir pieminētas visas trīs šī 19.panta daļas un tādēļ es uzskatu, ka lai pilnīgi precīzi un lai izvairītos no jebkādiem pārpratumiem, tad es gribētu par visām trijām daļām sniegt viedokli.

Jāsaka tā, ka Valodas likums tika pieņemts patiešām pēc ļoti smagām diskusijām un, kā jums zināms Latvijā vairākkārt ieradās dažādu starptautisku organizāciju pārstāvji, kas izteica ieteikumus gan likumdevējam, gan arī Valsts prezidente sākotnēji pieņemto likumu aizsūtīja atpakaļ, norādot

uz pārkāpumiem par iespējamo starptautisko noteikumu pārkāpumiem. Saeima atkārtoti pieņēma likumu un tātad starptautisko ekspertu iebildumi pēc likuma pieņemšanas vairāk nav bijuši, vismaz viņi nav publiski izskanējuši, no kā acīmredzot var izdarīt netiešus secinājumus, ka šinī gadījumā starptautiskie eksperti, izvērtējot Valsts valodas likumu, nav atraduši, ka tajā ierakstītās normas *a priori* tā, kā viņas ir ierakstītas, būtu pretrunā ar konvenciju.

Tagad varbūt pievērsīsimies konkrēti Valsts valodas likuma 19.pantam un šeit acīmredzot neiztikt bez teksta atgādinājuma.

Tātad 19.pants sastāv no vairākām daļām. Pirmajā daļā ir rakstīts, ka personvārdus atveido saskaņā ar latviešu valodas tradīcijām un raksta atbilstoši spēkā esošajām literārās valodas normām. Tātad nozīmīgi, manuprāt, ir vairāki apstākļi. Tas ir, norāde pirmajā daļā uz tradīcijām un normām.

Kā redzams Valsts valodas likumā, likumdevējs pats nav iesniedzis sīku un detalizētu regulējumu, kā būtu pārveidojams katrs, teiksim, vai nu krievu vai vācu vai lietuviešu konkrētie uzvārdi, bet gan pēc būtības atsaucies uz latviešu valodas tradīcijām un atsaucies arī uz spēkā esošajām literārās valodas normām. Mūsuprāt, šāda pieeja pati par sevi nav pretrunā ar Satversmi un Konvenciju, jo jāsaprot tā, ka šeit ir svarīgi, kāpēc likumdevējs tā ir rīkojies, vai vispār ir pieļaujama tāda prakse, ka likumdevējs atsaucas uz kaut ko tādu, kas nav... tātad ir netverams, vai nav tik precīzi noformulēts.

Jāsaka tā, pirmkārt, ka likumdevējs tā rīkojas tāpēc, ka normatīvais regulējums, ja mēs runājam par normatīvo regulējumu attiecībā uz valodu, skar tādu jomu, kur pastāv patiešām gadsimtus ilgas tradīcijas un latviešu valoda nav tāda, kas ir radusies vienlaikus ar Valsts valodas likuma pieņemšanu. Līdz ar to kaut kādas konkrētas latviešu literārās valodas normas ir izveidojušās un tradīcijas.

Otrs, kas ir ļoti būtiski svarīgs. Šīs tradīcijas un valodas normas ir vispārzināmas, ir vairāki zinātniski darbi, ir atsevišķi, teiksim, apkopojumi, kurā šīs tradīcijas un valsts valodas normas ir izklāstītas un lietas materiālos ir arī gatavotie Ministru kabineta noteikumi, kuros, es domāju, ka arī pieteikuma iesniedzēji ir iepazinušies, kur ir konkrēti attiecībā uz kādu konkrētu valodu, kas tiek balstīts uz valodām un normām.

Un treškārt, kāpēc likumdevējs rīkojas šādi, ka dod vispār atsaucies uz Valsts valodas normām un tradīcijām. Šāda pieeja padara likumu normas ievērojami elastīgākas. Kāpēc? Šis ir pats būtiskākais apstāklis, ja mēs runājam par šo pirmo daļu.

Mainoties valodas normām, vai tālāk attīstoties tradīcijām nav bezgalīgi daudz reižu jāgroza Valsts valodas likuma teksts. Līdz ar to ar šo es gribu teikt, ka ja mainās tradīcijas vai mainoties latviešu valodas literārajām normām, kas nav likumdevēja kompetencē, likumdevējs ar savu likumu nevar atcelt, teiksim, vīriešu dzimti vai sieviešu dzimti jeb locījumu, nav bezgalīgi daudz reižu jāgroza Valsts valodas likuma teksts. Likums atsaucās uz tradīcijām. Patiešām, Latvijas tiesību sistēmā tas nav nekas neparasts. Teiksim, Civillikuma 1.pantā ir rakstīts, ka tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības. Nu, es uzskatu, ka ir kaut kur samērojami šie jēdzieni. Laba ticība. Tas arī ir nedefinējams. Un latviešu valodas tradīcijas... Tās var attīstīties, tāpat kā laba ticība var attīstīties. Civillikuma 1592.pants. Neviens līgums, kas veicina kaut ko pretlikumīgu, netikumīgu vai negodīgu, nesaista. Tātad mēs uzskatām, ka var būt līgums, kas veicina kaut ko negodīgu. Šinī gadījumā katrā konkrētajā gadījumā ir jāskatās, vai tas ir godīgs vai nav godīgs. Šī lieta var attīstīties. Tas, kas simts gadus atpakaļ bija godīgi, varbūt tagad nav, vai arī otrādi.

Tradīcijas. Nu, jāsaprot tā, ka latviešu valodas tradīcijas patiešām ir senas. Es šeit varu uzrādīt tiesai Bībeles tulkojumu. Kā zināms, neviens no Bībeles personāžiem nav latvietis. Līdz ar to iznāk tā, ka visus Bībeles personāžus ir jāraksta... nu, kaut kā jāraksta, lai viņi nebūtu dažādās valodās.

Es tiesai varu uzrādīt grieķu valodā, kas tiek uzskatīta par oriģinālu, latviešu, krievu un vācu valodā kā tiek rakstīti dažādi personvārdi. Kas šeit ir pats būtiskākais? Pats būtiskākais šeit ir tas, ka dažādi personvārdi tiek rakstīti atbilstoši esošajai valodai. Teiksim, grieķu... es nepārzinu grieķu valodu, diemžēl, tādā apmērā, lai varētu pateikt, bet grieķu teksti tiek uzskatīti par šo oriģinālo... Grieķu valodas vārds Marija angļu valodā tiek iztulkots kā Mary, ar igreku galā, krievu valodā - ar Marija, latviešu valodā vienā tulkojumā Maria, citā tulkojumā - Marija. Tad jājautā - kas ir tradīcijas? Manuprāt, ir noturīgas konkrētas lietas un tās lietas nav tādās desmit gadus noturīgas tradīcijas. Šis Bībeles izdevums ir izdots 1739. gadā. Konkrēti te ir rakstīts vārds Ābrams. Viņam ir pievienota galotne "s", lai gan pilnīgi skaidrs, ka, teiksim, grieķu valodā šis vārds ir Abram.

Otrā lieta, kas ir Valsts valodas likuma 19.pantā, tā ir otrā daļa. Tāpat optimālas uzvārda atveidošanas iespējas. Pie jebkuras sistēmas nāksies atveidot... pie jebkuras sistēmas nāksies atveidot. Un no tās nevarēs izbēgt, no šīs atveidošanas. Jāsaka, ka tā ir objektīva, jo alfabēti un izrunas atšķiras. Un es jau pieminēju tieši šos konkrētos piemērus par teorētiski iespējamo Latvijas pilsoni Viljamu Šekspīru, kuram ierakstot tā, kā būtu citā valodā, es pieļauju, ka būtu problēmas. Bez tam, tas ir tikai tad, ja šie burti sakrīt ar latīņu - latviešu alfabēta burtiem. Bet kā zināms, latviešu alfabētā nav vairāku tādu burtu, kas ir, teiksim, angļu valodā vai franču valodā. Tā rezultātā, objektīvi nevarēs uzrakstīt visus tā, kā tas atbilstu latviešu alfabētam. Mums būs jāatceras latīņu alfabēts. Tā rezultātā mēs nonāksim pie situācijas, ka pastāvēs latviešu alfabēts un pastāvēs personvārdi, kas būs rakstīti citā valodā.

Ir nepieciešama arī konkrēta sistēma, lai šo lietu varētu saprast. Es šeit gribētu citēt šo lietu, kas ir konkrēti pieminēta, tā ir šī Kostantinigas lieta, kurā šis "Advocatgeneral" norādījis, ka pirms juridisko jautājumu analīzes būtu lietderīgi vispārīgi apsvērt vārdu pārveidi no viena alfabēta otrā... Visbiežāk izmantotā metode ir fonētiskā transkripcija. Pēc šīs metodes tiek mēģināts pārveidot vārdu no avota valodas mērķa valodā tādējādi, lai mērķa valodā runājošajam iespējami precīzi nodotu šī vārda pareizu izrunu. Iespējami precīzi nodotu šī vārda pareizu izrunu. Manuprāt, ja ieraksta Viljams Šakespeare, tad pareizi izrunu ir grūti nodot. Šīs metodes priekšrocība ir tā, ka vārds cietīs vismazāko iespējamo fonētisko izkropļojumu. Protams, ir šeit arī atzīmēts, ka trūkums ir tas, ka gadījumā ja alfabēts, kurā tiek pārvērsts vārds, tiek izmantots vairākās valodās, tad dažu burtu nozīme var atšķirties dažādās valodās, katrai valodai var tikt reģistrēta atšķirīga rakstība. Tas ir norādīts konkrēti šajā Kostantinigas lietā.

Jāsaka tā, ka attiecībā uz pieteikuma iesniedzējas pieminēto gadījumu attiecībā uz Stjervi, man liekas, ka ir noticis kaut kāds pārpratums, jo manuprāt šis arguments ir pieņemams tieši uz otru pusi, jo Stjerves lietā tika norādīts, ka šis apgrūtinājums, kas tiek... nav lielāks par to, kas rodas tiem cilvēkiem, kas ceļo Eiropā šobrīd un tas bija šis salīdzinājums. Līdz ar to manuprāt tas ir nevis arguments, kas pastiprina šinī gadījumā šo pozīciju, bet kas norāda to, ka tas arguments nerasniedz to līmeni un tās problēmas cilvēkiem, kas rodas, šobrīd ir citur.

Attiecībā uz valsts valodas... uz latviešu valodas tradīcijām jāsaaka tā, ka teorētiski ir pieļaujams, ka, mainoties valodas normām, mainoties valodas tradīcijām, nav jāgroza Valsts valodas likums. Un mēs teorētiski varam pieļaut, ka, teiksim, ir iespējams, nemainot likumu ierakstīt personai vārdu Mentzen gadījumā, ja tas atbilst latviešu valodas literārās valodas normām. Ko es ar to gribu pateikt?

Ar to es gribu pateikt tikai vienu. Manuprāt, 19.pantā pieminētās valodas tradīcijas un valodas normas ir deleģējamas uz kaut ko citu, kam mainoties, likuma teksts var palikt negrozīts.

Treškārt. Par deleģējumu. 19.panta 3.daļā ir ietverts deleģējums Ministru kabinetam izdot konkrētos noteikumus, kas detalizēti reglamentēs šo jautājumu. Jāsaka tā, ka pati šāda pieeja arī manuprāt nav pretrunā ne Satversmei, ne arī konvencijai, jo šeit ir jāņem vērā, ka šāda vienota kārtība ir

nepieciešama valstī, jo nevar notikt kaut kāda patvaļa. Un ierēdnis, izsniedzot pasi, nevar atveidot šo uzvārdu pēc savas tā brīža kaut kādas subjektīvās izpratnes. Līdz ar to es gribu uzstāt uz to, ka valstī ir nepieciešama konkrēta sistēma. Es negribu aizstāvēt to, ka pašreizējā sistēma ir laba vai nav, es tikai gribu pateikt, ka konkrētā lietu kārtība prasa, lai ir vienota sistēma, lai tā būtu noteikta un vispār publiski pieejama, pieņemta ar saistošu aktu, kam ir normatīvs spēks - šinī gadījumā - Kabineta noteikumi.

Un šī trešā daļa deleģē Ministru kabinetam tiesības izdot attiecīgus noteikumus un manuprāt šo pašu deleģējumu pašu par sevi nevar uzskatīt par pretrunā ar Satversmi un pretrunā ar Konvencijai esošu.

Un visbeidzot. Manuprāt, šī vienotā sistēma garantē arī sabiedrības intereses, jo latviešu valodas tradīcijas un latviešu valodas normas var attīstīties, bet viņas ir nepieciešamas tomēr kaut kā sistematizēt, lai viņas būtu vispār saprotamas un cilvēki varētu izlasot tekstu, saprast šā teksta būtību. Nu, mēs varam, izmantojot lietā esošos materiālus un valodnieku, valodas speciālistu atzinumus, mēs varam projicēt, teiksim, tādu iedomātu teikumu, teiksim, "Mentzen mīl meitenes". No kā ir iespējamas četras dažādas teikuma izpratnes. Pirmkārt, Mentzen ir vīrietis un viņš mīl meitenes, Mentzen ir vīrietis un viņu mīl meitenes, treškārt, Mentzen ir sieviete un viņa mīl meitenes jeb Mentzen ir sieviete un viņu mīl meitenes.

Ar šo piemēru es gribēju parādīt to, ka pie šādas pieraksta formas neesot galotnei, kas šinī gadījumā ir viens no tiem, kas ir... ja mēs salīdzinām Mentzen un to, kas ir ierakstīts Mencenas kundzes pasē, šis teksts kļūst nesaprotams.

Pie šādiem apstākļiem mēs uzskatām, ka konkrētais ierobežojums, kas pēc savas būtības ir deleģējums atbilstoši latviešu valodas tradīcijām un valodas normām un kas ir pēc savas būtības deleģējums Ministru kabinetam, ievērojot valsts valodas normas, ievērojot Latvijas starptautiskās saistības, izdot attiecīgus Kabineta noteikumus.

Tas atbilst tam, ko sabiedrība gūs no šādas vienotas sistēmas, saglabājot personu atveidē vienotu pieeju un manuprāt, ka pie šiem motīviem valsts valodas likuma 19.pants nevienā tā daļā nepārkāpj pieteicēju tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un atbilst Satversmes 96. un 116.pantam.

Līdz ar to mēs lūdzam pieteikumu tajā daļā, kas attiecas uz Valsts valodas likumu, noraidīt.

Paldies.

A.Endziņš

Vai ir kādi jautājumi Kusiņa kungam? Čepānes kundze. Lūdzu!

I.Čepāne

Man ir jautājums. Jūs jau pieminējāt Lietuvas praksi. Un šeit lietā ir Lietuvas Augstākās padomes lēmums. Es gribētu zināt jūsu komentāru, ņemot vērā to, ka lietuviešu valoda līdz ar latviešu valodu pieder pie indoeiropiešu baltu valodu grupas un ir latviešu valodai vistuvākā valoda. Varbūt tiem, kas to nezina, es varbūt pateikšu, ka šajā likumā ir tāda kārtība 1991.gadā noteikta... es atvainojos, lēmumā, ka, ja kādas citas valsts pilsonis kļūst par Lietuvas pilsoni, viņam pasē tiek saglabāts iepriekšējais uzvārds, viņam netiek mainīts šis uzvārds. Un tad, kad mēs bijām Lietuvā nesen un runājām ar Lietuvas Konstitucionālās tiesas tiesnešiem, viņi skaidroja, ka šāda prakse esot arī attiecībā pret tām personām, kas stājas laulībā ar citu valstu pilsoņiem. Kā jūs to vērtējat?

G.Kusiņš

Es gribētu šeit vadīties no tā normatīvā akta, kura atbilstība man jums ir jāpamato. Satversmes... es atvairījos... Valsts valodas likuma 19.pants pieļauj, manuprāt, ļoti dažādu pieeju. Viņš pieļauj un ja jūs paskatīsieties lietas materiālos, kuri ir attiecībā uz lietuviešu uzvārdu rakstību ar šo "iene", precēto sieviešu uzvārdu gadījumā, ja šis uzvārds tiek mainīts jeb laulība šķirta un ņemts atpakaļ iepriekšējais uzvārds, tad tiek pieļautas tādas lietas, kas, teiksim, attiecībā uz citu personu uzvārdiem, teiksim, krievu, poļu vai franču uzvārdiem, netiek pieļautas. Ko es ar to gribu teikt? Manuprāt, valsts valodas normas ir tās, kas šajā gadījumā konkrēti var regulēt šīs situācijas. Vai, teiksim, šķirot laulību ir rakstāms viens, jeb, teiksim, valodas normas nosaka, ka tas grauj jeb tas negrauj... Es ar šo lietu gribu paskaidrot tikai to, ka arī Lietuvas Republika, kā jūs redzat, ir noteikusi dažādu pieeju. Viņi ir ievēlējušies šo pilsonības pieeju. Bet, teiksim, gadījumā ar Mencenas kundzi arī šī pilsonības pieeja tīrā veidā neatrisina šo problēmu. Atrisināta tikai tad, ja, teiksim, Lietuvas pilsonē būtu apprecējusies ar vācieti, šinī gadījumā tātad pilsonība plus laulība. Pilsonība viena pati par sevi neļautu viņiem ierakstīt šādu uzvārdu. Līdz ar to es gribu teikt, ka šeit ir nepieciešams, kā jūs jau pieminējāt, kaut kāds komplekss risinājums, bet, manuprāt, šis kompleksais risinājums ir iespējams atrisināt ar Kabineta noteikumiem, reglamentēt kādu konkrētu situāciju. Šajā gadījumā nav nepieciešams likuma grozījums.

I.Čepāne

Un otrs jautājums. Jūs visu laiku runājat par personu vārdu atveidošanu un šeit arī Bībeles mums ir uz galda, bet vai jūs neredzat tomēr atšķirību, ka pase ir dokuments, kas identificē personu. Un otra lieta tomēr ir šo personvārdu atveidošana. Es šaubos, ka Jēzum Kristum vai Ābramam bija pase. Ņemot vērā, ka 19.panta otrajā daļā ir paredzēts, ka pasē un dzimšanas apliecībā papildus personas vārdam un uzvārdam, kas atbilstoši atveidoti spēkā esošajām latviešu valodas normām, norādāma ir gan vēsturiskā forma vai citas valodas personvārda oriģinālā forma latīņu alfabētiskajā transliterācijā, ja persona to vēlas un var apliecināt dokumentāli. Bet kāpēc tieši pasē tas ir... kāpēc atsevišķi šī pase ir izdalīta?

G.Kusiņš

Es jau uzdodot jautājumu pieteicējai gribēju norādīt uz to, ka pase ir dokuments, kas sastāv no vairākām lapām. Pase nav tikai tā viena konkrētā lieta. Es, protams, saprotu, ka, ja ir, acīmredzot pasē tā ir 4.lapaspusē, kur ir šī mašīnraksta lasāmā daļa un visi šie dati un gadījumā, ja šis zīmogs ir 14.lapaspusē, tad tīri tā subjektīvi ir jāšķir vairākas lapas uz priekšu. Lietā ir materiāli, ka valdība gatavojas šo atzīmes vietu pārcelt uz 5. lapaspusi, kas, manuprāt, varētu mazināt šo starpību.

Man liekas tā, ka šeit nav strīds, manuprāt, par to, vai Jēzum Kristum bija pase vai nebija pase, es pieļauju, ka tad, kad viņu tiesāja, kaut kā viņi tomēr rakstīja, kaut ko uzrakstīja, kas tiek notiesāts. Līdz ar to kaut kāds pieraksts acīmredzot ir bijis un arī vairākās šajās lietās, kas ir Satversmes tiesā pieņemtas, kā viens arguments ir minēts šī iedzīvotāju uzskaitē, lai nerastos problēmas, jo es pieļauju, ka arī tajos laikos tika veikta iedzīvotāju uzskaitē un bija zināms, kādi cilvēki valstī dzīvo. Zināja, teiksim, ka Jēzus Kristus un visi pārējie tomēr ir šeit esoši cilvēki.

A.Endziņš

Skultānes kundze, lūdzu!

I.Skultāne

Man ir jautājums... Es gribētu precizēt. Kā jūs uzskatāt, kāds ir pases ieraksta par uzvārdu galvenais uzdevums? Vai norādīt, kā šis uzvārds ir izrunājams sabiedrības locekļu saskarsmē vai arī tomēr, lai oficiāli apliecinātu personas piederību noteiktai ģimenei?

G.Kusiņš

Es negribētu šeit teikt, ka pase neapliecina piederību ģimenei. Šī viena lieta neapliecina personas piederību ģimenei. Šī ir tāda sekundāra lieta, ka ja ģimenei ir viens uzvārds, tad, protams, ka viņi izvēlas šo vienu uzvārdu.... Bet protams, ka šis ieraksts pasē identificē konkrēto cilvēku.

I.Skultāne

Nu un līdz ar to piederību tomēr saviem radniekiem, ģimenes locekļiem un pārējiem.

G.Kusiņš

Nu, šis ieraksts var identificēt arī citas lietas. Teiksim, piederību kaut kādai tautībai vai...

I.Skultāne

Nu, bet ja vairākiem ir... teiksim, ja tajā ģimenē ir vairāki locekļi ar vienādu uzvārdu, tad tomēr arī šis pasē norādītais uzvārds... viņam ir šis uzdevums identificēt šo piederību?

G.Kusiņš

Es domāju, ka viens no uzdevumiem, neapšaubāmi, ka jā. Bet es pieļauju, ka šī problēma, kas attiecas uz konkrēto gadījumu, nav tiešā mērā saistīts ar vienas valsts iespējām izsniegt vienu dokumentu. Ja būtu kāda valsts, kas izsniegtu pēc kaut kādiem vienotiem standartiem visiem, kas precas, Eiropā vienu dokumentu jeb divas pases, kurās būtu vienāds uzvārds, šī problēma jau neeksistētu. Problēma, manuprāt, rodas no tā, ka Juta Mencena ir Latvijas pilsoņe, kas ir apprecējusies ar Vācijas pilsoni, bet Jutai Mencenai vēl aizvien ir Latvijas pase. Gadījumā, ja viņa iegūtu Vācijas pilsonību un viņai Vācijā izsniegtu Vācijas pasi, mums nav nekādu šaubu, ka viņai ierakstītu uzvārdu Mentzen.

I.Skultāne

Bet tāpat tomēr, kurš ir galvenais uzdevums - vai noteikt, kāda ir izruna savstarpēji kontaktējoties vai ar citiem sabiedrības locekļiem vai ar amatpersonām, vai tomēr lai apliecinātu, kāda ir šī identitāte?

G.Kusiņš

Es domāju, ka šeit noteicošais ir, lai apliecinātu identitāti, jo šinī gadījumā šis ieraksts tieši tādā veidā, kāds tas ir, parādās arī visos pārējos valsts reģistros, kas attiecas uz nekustamo īpašumu, uz policijas reģistriem un visiem pārējiem. Taču es gribu teikt, ka tas *a priori* nenozīmē, ka mums ir jāieraksta kaut ko tādu, ko šī ierēdniecība vai kāds cits nevar izrunāt.

I.Skultāne

Un otrs jautājums man būtu šāds. Noteikumos par Latvijas pilsoņu pasēm 5.punktā ir norādīts: pasē par pilsoni ieraksta šādas ziņas: vārds, uzvārds. Kura ir tā vieta vai lapa pasē, vienotā dokumentā, kurā tāpat ir šī ziņa par personas uzvārdu ierakstāma?

G.Kusiņš

Jāsaka tā, ka noteikumi nav vienīgais dokuments, kas reglamentē šo lietu. Šajā pašā Valsts valodas likumā ir rakstīts, ka papildus tam pasē var atveidot arī to oriģinālo...

I.Skultāne

Bet kura tad ir tā vieta pasē, šī lapa, kurā ir šīs ziņas par uzvārdu? Par oficiālo uzvārdu?

G.Kusiņš

Šīs vietas iznāk divas pasē. Pase ir viens dokuments.

I.Skultāne

Jā. Bet kuras tad ... kuras tās lapas...

G.Kusiņš

Nu, šinī gadījumā tā ir 4.lapā... es atvainojos, 3.lapā, kura ir mašīnlasāmā lapa un laikam tur 14.lapā...

I.Skultāne

Tur 3.lapā tāpat ir uzvārds... un tad ir norādīts uzvārds, kāds viņš ir šajā latviešu valodas atveidē, ja?

G.Kusiņš

Jā.

A.Endziņš

Apsīša kungs, lūdzu!

R.Apsītis

Sakiet, lūdzu, vai Latvijas Valsts valodas likums, kas tika Saeimā pieņemts 1999.gada pašās beigās, decembra mēnesī, vai tas ir tikai Saeimas deputātu tāds radošās domas rezultāts, vai arī tas balstās uz mūsu valodas zinātnieku atziņām It sevišķi, uz valodas klasiķu atziņām, piemēram, tādām kā Mīlenbahs, Šmits un Endzelīns?

G.Kusiņš

Nu, es nevaru tik lielā mērā, teiksim, paust Satversmes tiesai neapgāžamus pierādījumus, ka kāds deputāts izmantojis... teiksim, Endzelīna idejas un to rakstveidā pierādīt... Es varu atsaukties tikai

uz zālē klātesošo Inu Druvietes kundzi, kas būdama klāt Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdē un Dzintru Hiršas kundzi, būdama klāt Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas sēdē visu laiku uzturēja šo valsts valodas zinātnieku un katra lielāka speciālista viedokli attiecībā uz valsts valodu.

Vēl es gribu teikt, ka es nedomāju, ka tas ir tikai 1999.gadā izgudrots šīs Saeimas deputātu kaut kāds viedoklis, bet es gribu norādīt uz to, ka Satversmē ir minēts, ka latviešu valoda ir valsts valoda un šāds pats pants ir bijis apspriests arī Satversmes sapulcē diemžēl šajā otrajā daļā, kas netika pieņemta, bet šāds pats pants bija un ir skaidrs, ka tajā pantā jau tajā laikā šim pantam bija domāts konstitucionāls rangs ar kaut kādu jēgu un ar kaut kādu nozīmi un man lielā mērā jāpiekrīt tam, kas ir norādīts Lietuvas Konstitucionālās tiesas spriedumā attiecībā uz valodas konstitucionālu raksturu.

R.Apsītis

Un vēl viens jautājums. Kā jums personiski šķiet, kā jūs vērtējat, teiksim, pazīstamā vācbaltu zinātnieka profesora Dītriha Andreja Lēbera pozīciju šajā jautājumā. Kā zināms, viņš ir vācietis. Un parasti viņš tā, ja pats raksta, vismaz savos zinātniskajos darbos viņš raksta Dītrihs Andrejs Lēbers, latviešu valodā... viņš latviešu valodu, starp citu, perfekti pārzina un iekavās ieraksta arī to vācisko oriģinālformu Loeber - tā, kā viņu raksta vāciskajā... Un viņš nav nekad griezies ne ar kādām pretenzijām...

G.Kusiņš

Es domāju, ka šeit ir ņemams vērā viens apstāklis, ka viņš acīmredzot kā inteligēnts cilvēks grib, lai viņu citi spētu viegli uzrunāt un saprast. Es šaubos, vai, teiksim, Viljams Šekspīrs dogmatiski piedāvātu šo burtu savienojumu un uzskatītu, ka ar to ir panākts, ka viņu latvieši viegli var izrunāt.

A.Endziņš

Man būtu jautājums, Kusiņa kungs. Jūs te minējāt salīdzinājuma sentences Mentzen un meitenes... tā es sapratu... ja? Mentzen mīl...

G.Kusiņš

Nē, nu es paņēmu to pārveidojumu no ekspertu viedokļa, kas lietas materiālos - Metntzen mīl meitenes.

A.Endziņš

Nu un kā jūs... teiksim, tādā gadījumā pārveidotu, kas tiek rakstīts sievietes dzimtē - Egle, Priede, Puķe, Cielava...

G.Kusiņš

Es šeit gribēju pieminēt to, ka pie šādas formas, kādā ir gan valodas ekspertu, gan arī manis piedāvātajā piemērā ir nesaprotams. Ir nesaprotams....

I.Čepāne

Bet ka Egle mīl meitenes... To jau arī nevar... Mēs jau šeit atkāpjamies. Ja mēs runājam par šīm lietām... Tas arī ir Ministru kabineta noteikumos, piemēram... vīrietis stājas laulībā ar sievieti, kurai uzvārds ir Egle un pieņem šīs sievietes uzvārdu. Nu tad jau viņš nepaliek par Eglis, bet viņš

paliek Egle. Un šeit arī - Egle mīl meitenes... Nevar saprast - vai tā Egle mīl meitenes, vai tas Eglis mīl, kuram nav Egles uzvārds... Jūs saprotat, ko jums jautā...

G.Kusiņš

Jūs gribat man jautāt par to normatīvo aktu, par ko es negribu aizskart... Bet atbildot konkrēti uz jūsu jautājumu, es varu norādīt uz to, ka patiešām latviešu valodas tradīcijas ir dažādas un jums iesniegtajos arī Bībeles tulkojumos es esmu atradis, ka vienā tulkojumā ir norādīts vārds Maria un citā tulkojumā Marija. Ar to es gribu pateikt, ka tradīcijas var attīstīties. Tradīcijas var attīstīties un šinī gadījumā tās tradīcijas attīstās ar kaut kādu konkrētu mērķi. Pirmkārt, lai būtu skaidrāka un saprotamāka valoda. Nu, es pieļauju, ka tradīcijas var attīstīties arī kaut kādu ārēju iemeslu dēļ un latviešu valodā vairākkārt ir tādi piemēri, kā, teiksim, vācu valodas ietekmē ir attīstījušās latviešu valodas tradīcijas vai krievu, jeb teiksim tagad angļu valodā... Tas neizbēgami kaut kā mijiedarbojas. Un tas ir norādīts arī valodnieku atzinumos.

A.Endziņš.

Bet sakiet tādā gadījumā, ja jūs atsaucaties uz tradīcijām, kā jūs vērtētu to apstākli, ka pēc neatkarības atjaunošanas Latvijas pilsoņi, kuru mītzeme nebija Latvija un kuri izņēma jaunās pasēs un protestēja, teiksim... kurai uzvārds pasē, Latvijas Republikas pasē bija ierakstīts uzvārds Briedis, sieviete protestēja, ka viņai raksta tagad Briede. Vai Stuklis... ka viņai tagad raksta Stukle. Kā iet ar šīm tradīcijām, kādas bija, teiksim, dokumentos, kas tika rakstīti Latvijas laikā. Vai tas arī pieder pie tradīcijām jeb tās nav tradīcijas?

G.Kusiņš

Ļoti labs jautājums. Manuprāt, gan viens, gan otrs gadījums ir atbilstošs pašreizējā 19. panta pirmajai daļai. Gan viens, gan otrs ir latviešu valodas, literārās valodas normas un tradīcijas. Ar to es gribu pateikt, ka gan ierakstot vīriešu dzimtē un ierakstot sieviešu dzimtē, mēs vadījāmies no tradīcijām, kas bija šoreiz spēkā... un ir šobrīd spēkā... Es, aizstāvot likumā doto norādījumu, gribu pateikt, ka bija pareizi, ja Valodas likums būtu noformulēts pirms kara. Tieši tāpat un arī tagad tāpat. Līdz ar to Valodas likumā, manuprāt, nav šīs problēmas. Es varu minēt, teiksim, piemēru, ka Latvijas pilsoņi, kas ir pēc 1945.gada izbraukuši uz Ameriku un viņiem bija uzvārds Zvirgzdiņš... un viņš pēc vairāku gadu nodzīvošanas Amerikā kā profesionāls fotogrāfs nevarēja veikt praksi, jo, ja gadījumā viņš gāja pie kāda klienta, tad no viņa norunātās stundas pusstunda pagāja, kamēr viņš izskaidroja, ko nozīmē viņa uzvārds. Un tad finālā viņam nācās paņemt kaut kādu citu uzvārdu tikai tādēļ, ka tas traucēja viņa profesionālo darbu. Viņam nācās atteikties no savas dzimtas uzvārda svešā valstī.

A.Endziņš

Paldies.

Vai tiesnešiem ir vēl jautājumi? Nav. Briedes kundze, lūdzu!

J.Briede

Pirmais jautājums ir tāds. Tātad jūs sakiet, ka šis te likums nepārkāpj to Satversmi tādā veidā, ka viņa nav jāsaprot tā, kā ir sapratis Ministru kabinets. Vai to es pareizi sapratu? Ka Ministru kabinets jūsuprāt ir nepareizi sapratis likuma 19.pantu?

G.Kusiņš

Nu, es nevaru pateikt, vai Ministru kabinets ir pareizi sapratis vai nav pareizi sapratis. Es gribu teikt, ka Valsts valodas likumā ir dots deleģējums Ministru kabinetam izdot konkrētus detalizētus noteikumus, tas ir trešajā daļā un otrajā daļā ir minētas Valsts valodas normas un valsts valodas tradīcijas. Un Endziņa kunga minētais piemērs par to, ka kādreiz rakstīja tā, toreiz atbilda tām tradīcijām un valodas normām, tagad atbild citām valodas normām... Es neredzu šeit, ka šeit būtu kāda pretruna.

J.Briede

Bet kā jūs kā jurists, vai jūs vērtējat, ka tie Ministru kabineta noteikumi... nevis likums, bet Ministru kabineta noteikumi, kurus es šobrīd apstrīdu, ir pretrunā Satversmei?

G.Kusiņš

Es nevaru... man ētika neatļauj runāt...

J.Briede

Paldies.

G.Kusiņš

Bet šinī gadījumā es nedomāju, ka šis ir konkrētās diskusijas priekšmets.

J.Briede

Labi. Paldies.

Sakiet, lūdzu, ja jūs būtu Ministru kabineta jurists vai Tieslietu ministrijas jurists, kam jāraksta tagad ir noteikumi... Vai jūs 19.panta otro daļu saprastu tā, ka cilvēkam ir jāatstāj viņa oriģinālais uzvārds, ja tas... Vārdu sakot, ka viņam oriģinālais uzvārds varētu būt cits un to tad ieraksta, lūk, kaut kur citur un tā tad kaut kur citur raksta šo te atveidoto uzvārdu?

G.Kusiņš

Nu, pirmkārt, es... Man tā grūti uzreiz.. Jūs sakāt, ka ja es būtu... Man grūti tā uzreiz iedomāties, kā es rīkotos, ja es būtu. Es noteikti padomātu vispirms. Bet ja jūs paskatīsieties 19.panta otro daļu, tad šeit jau ir atkāpes no oriģināla, kur ir rakstīts, ka personvalodu oriģināla forma tomēr latīņu alfabētiskajā transliterācijā... Tā kā visiem, teiksim, kam nav latīņu alfabēta burti - ķīniešiem, japāņiem un vēl kādiem - viņiem neizbēgami tas būs savādāk.

J.Briede

Tā tad jūs domājat, ka ... tomēr piekrītat, ka jau tā 19. panta otrā daļa pieļauj tās atkāpes un norāda uz tām atkāpēm.

G.Kusiņš

Es saku, ka 19.panta otrā daļā ir norādīts uz to, ka oriģinālforma tomēr ir jāraksta latīņu alfabētiskajā transliterācijā. Es nesaku to, ka šeit ir pamats jeb deleģējums pārkāpts konvencijā... Es... jūs man jautājat, kā es būtu rīkojies. Es arī atbildu.

J.Briede

Paldies.

Mēs nesam diskutējām par Bībelēm un par šo te vārdu atveidošanu. Vai jūs uzskatiet, ka atveidošana tekstā, piemēram, tiesas... nu tad, kad Kristu sodīja, šajos tiesas pierakstos, ir tas pats, kas viņa vārda atveidošana dokumentā? Vai tas, kā vārdu atveido tekstos, ir tas pats, kā vārdu atveido dokumentā... personu apliecinošā dokumentā?

G.Kusiņš

Es saprotu, ka personas pasē ierakstīts vārds neizbēgami atstās ietekmi arī uz visām pārējām sfērām. Ko tas nozīmē? Teiksim, ja mēs pasē ierakstītu konkrēti, teiksim, Viljamu Šakespear. Gadījumā, ja latviešu dienas avīzē uzrakstītu, ka tas ir Šekspīrs, es pieļauju, ka šī persona ar uzvārdu, nu, kā ir ierakstīts, Šakespeare, varētu vērsties pret avīzi un teikt, ka viņa nav Šekspīrs, kā tur ir ierakstīts, bet ir jāraksta tā oriģinālforma. Ko es ar to gribu pateikt? Ar to es gribu pateikt, ka manuprāt šeit viens dokuments nav atraujams no otra. Un ja mēs mainām vienā vietā, tad neizbēgami tas ietekmēs arī visas pārējās jomas. Un cik es sapratu, tad tas ir norādīts arī valodas ekspertu atzinumā.

J.Briede

Kusiņa kungs, kā jūs izrunājat to ātrās ēdināšanas restorāna nosaukumu, kas ir pa ceļam no Universitātes uz Saeimu... es domāju, ka jūs jau zināt, ko es domāju...

G.Kusiņš

Nē... jūs varētu izrunāt...

J.Briede

Es uzrakstīšu...

G.Kusiņš

Ā... Makdonalds... Attiecībā uz zīmi McDonalds. ... Es domāju, ka šinī gadījumā šis ir tāds piemērs, kas patiešām ir ņemams vērā. Bet šinī gadījumā tā ir reģistrēta preču zīme. Un uz šo reģistrēto preču zīmi tur ir piemērojami specifiski noteikumi... tas nav apspriežams saistībā ar uzvārdu.

J.Briede

Vai tas, par ko jūs tikko runājāt, par to, kā tas tagad tiks atspoguļots presē, un visur citur, vai tas nav tas pats, kā tiek atspoguļoti šie te uzraksti?

G.Kusiņš

Es runāju par to, vai tas ietekmē vai neietekmē. Manuprāt, vairākas reizes laikrakstos un arī visur citur es esmu redzējis, ka tiek rakstīts Makdonalds latviešu burtiem, nevis, teiksim, tā, kā esam parādusi to redzēt.... Jautājums par to, vai no šāda pieraksta šai firmai rodas tiesības prasīt no avīzes to oficiālo rakstību jeb nē... Ja viņas pieļauj to, ka avīzēs raksta, kā grib, tad, protams, tas ir atkarīgs no viņu liberālās attieksmes pret latviešu presi. Turpretī, ja mēs tīri juridiski runājam, tad, manuprāt,

ka ir neapšaubāmi, ja McDonalds vērstos pret kādu avīzi un teiktu, ka viņi ir jāraksta nevis ar latviešu burtiem, bet tā, kā ir oficiāli, es domāju, ka šai lietai varētu būt tiesas perspektīva.

A.Endziņš

Atļaujiet arī man varbūt jautājumu uzdot, kas radās saistībā ar jūsu atbildi. Vai jūs nevarat tādā gadījumā vilkt paralēles: uzvārds Mentzen... vai tas nav tas pats firmas nosaukums, kurš tiek latviskots... Attiecībā uz fizisko personu jūs uzskatāt, ka tas iespējams, attiecībā uz juridisko personu, kurā ir šis firmas nosaukums, ka tas nav iespējams un ka te jau varētu būt tiesas lieta.

G.Kusiņš

Šeit ir jāņem vērā, manuprāt, tas, cik lielā mērā tas ietekmē vispārējo valodas situāciju. Es negribētu atbildēt uz... manuprāt, tas jautājums vairāk attiecas uz valodu ekspertiem, cik lielā mērā tas ietekmē valsts valodu kā tādu. Es gribu aizstāvēt tikai to, ka ir nepieciešama vienota sistēma, viņai ir jābūt publiski pieejamai visiem, ir jāzina, kā tad rakstīt – vai rakstīt Šekspīrs, vai rakstīt Šakespeare vai rakstīt Nīče vai Nieche... Ja šī sistēma eksistē un ja šī sistēma var mainīties pati par sevi, tad tas nozīmē, ka likuma teksts nav jāgroza atkarībā no tā, ka, teiksim, reizi pa diviem gadiem attiecībā no kaut kādām jaunām atziņām valodā tiek izdarīti kaut kādi maznozīmīgi grozījumi. Ar to es gribu pateikt, ka manuprāt tas ir jautājums, cik lielā mērā tas ietekmē valodas ainu kopumā. Tas nav jautājums par to, vai tas ir salīdzināms.

A.Endziņš

Paldies. Lūdzu!

J.Briede

Kusiņa kungs, jūs runājat par latīņu burtu lietošanu, par tādu latīņu burtu lietošanu, kas nav latviešu valodas alfabētā. Vai jūs pieļaujat to, ka uzņēmumos tiek lietoti latīņu alfabēta burti, kas nav latviešu valodas alfabētā?

G.Kusiņš

Jā. Teiksim, attiecībā uz firmu nosaukumiem, tas ir pieņemami. Ja tā ir kāda reģistrēta preču zīme, vai tas ir tas firmas vārds... jo arī jaunais Komerclikums pieļauj... šinī gadījumā, ka firmas rakstībā lietojami vienīgi latviešu vai latīņu alfabēta burti, tā kā šeit ir attiecībā no šīs konkrētās situācijas. Bet šeit es redzu to..... to līdzību, kas ir teiksim konkrētā lietā līdzība ar lietuviešu uzvārdiem, kā bija minēts lietā esošajos Kabineta noteikumu projektos, kur ir katrai valodai ļoti atšķirīgas šīs lietas. Es, pieļauju, ka mēs varētu saistīt vēl kādu atšķirīgu lietu attiecībā uz vēl kaut ko.

J.Briede

Tātad jūs tomēr pieļaujat to, ka arī uzvārdos varētu tikt lietoti šie latīņu valodas burti, kas nav latviešu valodas alfabētā?

G.Kusiņš

Es.... redziet, es nevaru kā jurists teikt kaut ko tādu, kas ir pretrunā, teiksim, ar valodnieku un valodas speciālistu atzinumu. Jo tomēr es neesmu speciālists šajā jomā un man, kā saka, pienāktos atturēties no viedokļa izteikšanas.

J.Briede

Paldies. Tātad... es nezinu, vai tas būtu jautājums jums, bet varbūt jūs tomēr varētu atbildēt... Ja reiz mums ir tāda prakse, ka mēs tagad rakstām... Labi, saskaņā ar mūsu noteikumiem rakstām uzvārdus tā, kā viņus izrunā, nevis tā, kā viņi rakstīti... Sakiet, lūdzu, kāpēc latgaļu vārdus mēs tomēr nerespektējam un rakstām tā, kā viņus būtu jāraksta latviski nevis tā, kā latgaļi viņus izrunā. Es saprotu, ka tas nav jautājums jums...

G.Kusiņš

Es varu mēģināt tikai daļēji atbildēt. Ja mēs sakām, ka latviešu valoda ir valsts valoda, tai ir konstitucionālas valodas rangs, tad acīmredzot visai sistēmai jābūt latviešu valodā. Un šī sistēmas vienotība latviešu valodā nodrošina arī to, ka vairākums no Latvijā esošajām personām var šo izlasīt un ne tikai izlasīt, kā teiksim, Šakespeare, bet arī saprast, ka tas ir Šekspīrs.

J.Briede

Cik es saprotu, ja tad tur būtu rakstīts Juzeps nevis Jāzepe, vai tad jūs nevarētu izlasīt?

G.Kusiņš

Es nedomāju, ka šeit ir runa par to izlasīšanu un... Ir runa, vai mēs pierakstām pēc vienas sistēmas. Viss, ko es gribēju aizstāvēt ir tas, ka ja ir valodas tradīcijas, tad tā ir vienota sistēma, ja ir valsts valodas normas, tā ir vienlaidus sistēma un es gribu aizstāvēt, ka ir nepieciešama viena konkrēta sistēma un tieši tādēļ es saku, ka Valsts valodas likums dod šo deleģējumu Ministru kabinetam noteikt un tādēļ es neredzu pretrunas, kāpēc jūsu vērsšanās pret Valodas likumu, pret šīm tradīcijām ir vērsšanās pret likumdevējiem. Pēc savas būtības jūs iebilstat nevis pret Saeimas pieņemtu likumu, bet pret tām tradīcijām, kas nebūt nav noteiktas Saeimā.

J.Briede

Labi. Paldies. Un pēdējais jautājums. Jūs minējāt Eiropas Cilvēktiesību tiesas izskatīto lietu Stjerne pret Somiju. Un tur ir tāds teikums... kā jūs viņu saprotiet... tas ir 38.rindkopa. Es varbūt viņu nolasīšu, pa to laiku jūs atradīsiet. Tur ir teikts, ka pēc tiesas uzskatiem nevar uzskatīt par iejaukšanos cilvēktiesībās uz privāto dzīvi, tas, ka tiek neatļauts mainīt uzvārdu... bet tur ir tāda piezīme: kā tas būtu gadījumā, ja viņam obligāti liktu mainīt uzvārdu. Un tas ir atkārtots arī tajā piemērā tajā lēmumā, ko es šodien iedevu. Tas ir 38. Tad ir jāskatās tas, ko Ministru kabinets iedeva tulkotu. Tai jēgai vajadzētu būt tai pašai.

Jā, tas ir Ministru kabineta tulkojumā: kā tas būtu gadījumā, ja šī paša iestāde spiestu prasītāju pieņemt kādu noteiktu uzvārdu.

Un vai to nevarētu attiecināt arī uz šo gadījumu, ko mēs šodien apskatām?

G.Kusiņš

Man acīmredzot nav tas tulkojums... Attiecībā uz 38.punktu man jāpiemin arī, ka šajā 38.punktā ir norādīts, ka attiecībā uz 8.pantu nav noteiktas robežas starp valsts pozitīvo un negatīvo pienākumu, ka šīs nav precīzi definētas. Es saprotu, ka arī tādēļ varbūt ir radušās šīs problēmas, jo mēs patiešām saskaramies ar tādu lietu Latvijā, kurai nav analogiska gadījuma Eiropas Cilvēktiesību tiesā. Un tas vedina domāt uz, teiksim, uz to, ka vai nu šīs lietas Eiropā ir ļoti liberālas jeb šīs lietas netiek pat

pakļautas, teiksim, apšaubīšanai un, ja nav nevienas lietas Eiropas Cilvēktiesību tiesā, ja pati tiesa pat pasaka, ka šīs robežas nav precīzi definējamas, tad manuprāt šeit ir jāņem gan viens, gan otrs...

J.Briede

Paldies. Man vairāk nav jautājumu.

A.Endziņš

Paldies. Čepānes kundze!

I.Čepāne

Man būtu vēl viens jautājums. Klausoties diskusijas jūsu starpā... Protams, tiesai šodien ir jāvērtē, vai valsts interešu aizsardzība ir samērīga attiecībā pret šo indivīdu tiesību aizskārums. Un jūs kā vienu no galvenajiem momentiem šeit minējāt tāpat saprast teksta būtību. Lai visi cilvēki varētu saprast. Starp citu, Lietuvā to Šekspīru raksta kursīvā un raksta tā, kā viņu raksta. Es gribētu jums jautāt par šo samērīgumu. Par 18.pantu Valodu likumā. Un 18.pantā Valodu likumā ir teikts tā: ka Latvijas teritorijā dibināto iestāžu, sabiedrisko organizāciju, uzņēmumu, uzņēmējiesabiedrību nosaukumi veidojami un lietojami valsts valodā. Izņemot citos likumos noteiktos gadījumus, proti, tas ir Komerclikums un pēc tam tālāk seko Ministru kabineta noteikumi nr.294. Un es jums atklāti teikšu, jo man ar angļu valodu ir diezgan lielas problēmas un ja es piemēram, paņemu vakar "Karjeras Dienu" un atšķiru šo "Karjeras Dienu", tad es tur apmēram pusi nezinu, kā izlasīt. Vai šeit Saeima nevērtēja to samērīgumu?

G.Kusiņš

Bet tas tā varbūt nedaudz nepieklājīgi, bet manuprāt, pieņemot šo pozīciju, jūs nevarētu izlasīt arī nevienu uzvārdu vairāk.

I.Čepāne

Bet, piemēram, ja būtu firma Mentzen, kur 51% būtu vācu kapitāls? Vai šeit būtu problēmas? Ar Mentzen varbūt nē, bet ar citiem varbūt vēlāk?

G.Kusiņš

Ar firmas nosaukumu nebūs problēmas, bet, manuprāt, ar... šis jūsu pieminētais skaidri norāda uz to, ka Latvijā pie pašreizējā regulējuma, es nesaku, ka viņš ir labs vai slikts, bet pie pašreizējā regulējuma, ja tiek atļauts firmu nosaukumi svešvalodās, tad rodas... rodas nu problēmas tiem, kas lasa avīzes. Šajā gadījumā, ja mēs ejam vēl soli, tad šo problēmu skaits nevis samazināsies, bet šo cilvēku, kas nespēs izlasīt, manuprāt, tikai palielināsies. Es domāju, ka šis ir jāņem vērā par to, vai tas ir samērojams ar sabiedrības interesēm un vai tas ir proporcionāli vai nav proporcionāli.

I.Čepāne

Un cik tad tieši tie... manuprāt, Iklāvas kundze varēs pareizāk pateikt, apmēram tūkstoš personas tādas ir, kuras stājas laulībā ar citu valstu pilsoņiem Latvijā ik gadus. Nu cik tad viņu uzvārdi parādās masu informācijas līdzekļos... un, pieņemsim, ķīmiskajā tīrītavā mēs aizejam uz Krišjāņa Barona ielu 52, tur ir *city clean*, izrunā siti klīn... un tur, protams, varbūt, ka tur nevarēs tā pieņēmeja izlasīt, tur varētu būt problēmas, bet avīzēs latviešu valodu vai jums nešķiet, ka vairāk bojā šis te izņēmums attiecībā uz juridiskajām personām?

G.Kusiņš

Redziet, es nedomāju, ka šeit ir iespējams novilkt skaidru robežu. Šobrīd mēs sakām, ka eksistē ideāli tīra, kristāltīra latviešu valoda. Netiek pieļauti makdonaldi, mathercare un viss pārējais. Tā ir viena situācija.

Šobrīd ir pieļauti makdonaldi un mathercare... Rodas problēmas. Mēs šobrīd, ja mēs tā teorētiski pieņemam iespējamo šīs lietas iznākumu, ka tiek pateikts, ka personu var ierakstīt tā, kā viņa ir oriģinālajā rakstībā. Manuprāt, tas neattieksies tikai un vienīgi uz tām personām, kuras būs laulībā. Tas attieksies pilnīgi uz jebkuru personu. Un šeit mums ir jārunā par sekām. Kas notiks, ja tiek noteikts, ka personu var ierakstīt tā, kā ir oriģinālrakstībā? Tas nozīmē, ka jebkura persona, ne tikai tā, kas ir laulībā, bet jebkura persona varēs griezties un Satversmes tiesas sprieduma spēks... un jebkura persona varēs prasīt šo lietu. Es pieļauju, ka šeit ir iespējams kaut kāds starprisinājums, ja mēs runājam par valsts valodas tradīcijām. jo neizbēgami - cik ilgi turpināsies makdonaldi un mathercare... jo tas ilgāk turpināsies, ja mēs ar lielāku pārliecību varēsim teikt, ka tā ir latviešu valodas tradīcija. Jo tā ir objektīva realitāte un viņa pastāvēs. Un jo mēs ilgāk to lietu turpināsim, jo nu es pieļauju, ka pēc 300 gadiem kāds nesīs šodien šo avīzi un pateiks: redziet, latviešu valodā tādas tradīcijas ir bijušas jau 300 gadus atpakaļ.

Es ar to gribu pateikt tikai to, ka starprisinājumi arī, protams, ir iespējami, bet, runājot par starprisinājumiem, katrs starprisinājums, manuprāt, palielina šo problēmu skaitu, jo galīgais risinājums, kas izriet no pilnīgi juridiski precīzas nostājas ir, ka visi var rakstīt tā, kā viņi ir, teiksim, Šekspīrs varēs ierakstīt Shakespeare un arī Mencenas kundze varēs ierakstīt Mentzen. Tas nozīmē, ka jebkurš Ivanovs un citi... visi varēs ierakstīt tā, kā ir. Tādā gadījumā tas ir jautājums ekspertiem, vai tas nostiprinās latviešu valodas pozīcijas, vai tas veicinās integrāciju, vai tas mums būs kā savādāk.

A.Endziņš

Varbūt man būtu vēl viens jautājums. Pāris dienas atpakaļ avīzē parādījās viena dzejnieka idejas vai priekšlikums papildināt latviešu valodas alfabētu ar dubulto W un X un ka tas atrisinātu vienu otru problēmu rakstībā. Kāds ir jūsu viedoklis?

G.Kusiņš

Es domāju tā, ka jebkādu papildinājumu veikšana latviešu alfabētā ir jāizvērtē no tā, vai šobrīd eksistē problēmas. Ja mēs varam pašreiz eksistējošo, teiksim, dubulto "v" atveidot ar latviešu valodas skaņām un ja nerodas problēmas, tas ir viens... jebkāda valsts alfabēta papildināšana ar jauniem, ir tāds solis, kurš ir ļoti rūpīgi jāpamato un jāapdomā, jo jaunu likumu pieņemšana šobrīd diemžēl ir daudz vieglāk, nekā, teiksim, trīs jauni burti latviešu alfabētā. Es pieļauju, ka tas var radīt tādas sekas, ko mēs šodien vienkārši grūti varam iedomāties.

Es saprotu, ka katrs burts tur kaut kad ir radies, bet es nedomāju, ka tas ir izvērtējams no juridiskā viedokļa. Šinī gadījumā tas vairāk ir no valsts valodas attīstības viedokļa un es pieļauju, teiksim, ka mehāniski mēģinājumi izveidot vienu valodu esperanto... diemžēl šie mēģinājumi ir cietuši neveiksmi. Tas norāda tikai uz to, ka katra valsts tomēr turpina savas nacionālās identitātes nolūkā attīstīt savu nacionālo valodu.

A.Endziņš

Paldies. Vēl ir jautājumi? Nav. Paldies, Kusiņa kungs

G.Kusiņš

Paldies.

Vārds tiek dots Ministru kabineta pārstāvei Harbacēvičas kundzei. Arī brīdinu, ka ne vairāk kā 30minūtes. Lūdzu!

S.Harbacēviča

Godātā tiesa! Mans uzdevums šodien ir runāt par diviem Ministru kabineta noteikumiem. Tātad pirmie ir jau šeit pieminētie noteikumi "Par vārda un uzvārda rakstību un identifikāciju" un otrie ir noteikumi "Par Latvijas pilsoņu pasēm".

Atļaujiet man sākotnēji pievērsties šiem te noteikumiem "Par vārda un uzvārda rakstību un identifikāciju". Es neatkārtošu visas tās lietas, kuras jau te tika minētas. Es vienīgi gribētu uzsvērt to, ka šo noteikumu izstrādes un pieņemšanas procesā Ministru kabinets ir vērtējis ne vien šo atbilstību šim te likumam, Valodas likumam, konkrēti 19.pantam, bet vispirmām kārtām arī Satversmei un arī Latvijai saistošām starptautisko tiesību normām. Mēs šeit pieminējām jau vairākas lietas no Eiropas cilvēktiesību tiesas prakses. Tātad šo Burhardes lietu pret Šveici, kur Cilvēktiesību tiesa atzina šo te vārdu jautājumu kā 8. panta kontekstā esošu jautājumu. Tad mēs runājām arī Stjerves lietu par Somiju. Un, teiksim, ja atceramies šī te lieta saistījās ar personas vēlmi mainīt uzvārdu, izvēloties līdzīgu. Un šīs te Somijas varas iestādes šajā konkrētajā lietā atteicās reģistrēt uzvārda maiņu, pamatojot to ar nepietiekamo saistību un neuzskatot Stjerves kunga motivāciju uzvārda maiņai par pietiekami būtisku.

Kusiņa kungs jau arī te minēja, ka mūsaprāt šī te lieta vairāk arī tajā brīdī, kad viņa atsaucās par ceļošanas brīvību un par tām, teiksim, objektīvajām lietām, kas mainās sabiedrībai attīstoties Eiropā, šīs problēmas ir būtiskas. Un, kā mēs redzēsim... nevis būtiskas, bet gluži objektīvas. Un kā mēs redzēsim no šīs te savukārt citas tiesas lietas - Konstantiniges, kas ir Eiropas kopienas tiesas lieta, šīs problēmas principā viņas neizdodas likvidēt arī tiecoties pēc pilnīgas harmonizācijas personvārdu rakstības noteikumos.

Par Stjerves lietu vēl vienu vārdu sakot, es gribētu teikt, ka šajā te lietā tiesa arī 42.pagrāfā norādīja, ka nacionālās institūcijas ir spējīgas labāk novērtēt to neērtību līmeni, kas rodas. Es domāju, ka pēc analogijas šie apsvērumi dod vadlīnijas arī analizējot Mencenas kundzes lietu. Mēs nepievērsāmies vienai sistēmai, manuprāt, ļoti interesantai lietai, kas ir no cilvēktiesību tiesas prakses - šī te lieta: Gijo pret Franciju. Un šeit, šajā lietā 27.pagrāfā tiesa atzina principā... spriedumā tiesa atzina par pieļaujamu pašu personvārdu pārveidošanu, kas ir daudz radikālāka iejaukšanās, nekā fonētiska atveidošana. Tātad tur tā situācija bija tāda, ka meitenes vecāki gribēja nosaukt meitu par Flēr de Marī, tas ir, Marijas zieds... Un institūcijas, teiksim, sakot, ka tas neatbilst Francijas valodas tradīcijām, nosauca viņu par Flēru-Marī ar tātad šo te zīmīti starpā, kas principā tulkojumā ir zieds Marija. Diezgan atšķirīga ir šī te nozīme. Kā jau es teicu, valdības pozīcija balstījās uz valodas tradīcijām.

Ja mēs paskatāmies šīs te lietas, ne Stjerves, ne Gijo lietā netika konstatēts konvencijas 8.panta pārkāpums. Burhardes lietā tika konstatēts konvencijas 14.panta pārkāpums. Tātad diskriminācija, aizlieguma pārkāpums saistībā ar 8.pantu. Tātad, ja šī te vārda lietas krīt principā 8. panta privātās dzīves kontekstā, tad Šveices likumdošanā tur bija tikai tā, ka tikai sievietes pēc laulībām varēja veidot dubulto uzvārdu.

Man gan diemžēl nav iespējas bijis detalizēti iepazīties ar šo te G.M.B lietu. Bet paskatoties uz to principā, šīs ir tā sauktais... tātad, vai šī lieta vispār ir pieļaujama izskatīšanai. Un principā šeit tiesa

ir teikusi, ka viņa netiks tālāk virzīta un viņa netiks izskatīta, arī šeit jautājums bija 8.panta saistībā ar 14.pantu.

Tātad tagad paskatīsimies, ko teica Eiropas kopienas tiesa... tātad Eiropas kopienas kontekstā šī te Konstantīnes lieta. Šajā lietā tiesa atzina, ka nekas Eiropas kopienas dibināšanas līgumā neaizliedz grieķu vārdu transliterāciju ar romiešu burtiem dalībvalstīs, kas izmanto romiešu alfabētu dzimtsarakstu reģistros. Un tādēļ dalībvalstu konsistencē ir pieņemts normatīvs akts vai administratīvs lēmums, kas nosaka šādas transkripcijas detalizētus noteikumus.

Un principā tas kopējais secinājums bija, ka līguma 52.pants - šis te Romas līgums, Eiropas kopienas dibināšanas līguma 52.pants toreizējais, kas runā par uzņēmējdarbības brīvības garantijām, viņš ir jāinterpretē tādējādi, it kā ar šo pantu pretrunā būtu situācija, ja saskaņā ar nacionālo likumdošanu, teiksim, uzliktu par pienākumu Grieķijas pilsonim izmantot likumdošanā tādu sava vārda rakstību, ar kuru izruna tiek tā izmainīta, ka šis izkropļojums pakļauj riskam, ka potenciālie klienti var sajaukt viņu ar citu personu. Tātad būtībā Eiropas savienības kontekstā tiek uzsvērtā vārdu pareiza izrunas nozīme dažādas rakstības uztverot kā objektīvu realitāti un principā neiebilstot pret to.

No šīm te visām starptautiskajām lietām es gribētu tad teikt, ka Latvijas normatīvie akti vārdu rakstības jomā atbilst visiem starptautiskajiem standartiem.

Nākamais secinājums būtu varbūt mazlietiņ atkal, ja mēs par reliģiju runājam, kāpēc mums jābūt lielākiem katoļiem par pašu Pāvestu, bet nu arī šādas pārdomas neliedz mums savas sistēmas ietvaros savstarpēji izvērtēt tās neērtības, kas iespējamās Mencenas kundzei ar to ieguvumu, ko gūst sabiedrība.

Tātad, ja mēs skatāmies par pamatotību un par proporcionalitāti. Šajā gadījumā konkrēti par Ministru kabineta noteikumiem. Pirmkārt... par to jau mēs vienojāmies, ka šie te ierobežojumi, viņi balstās uz likumu. Tad ja... Ministru kabineta noteikumi ir izdoti uz likumu pamata, ir Ministru kabineta noteikumi, tātad tur ir juridiska bāze.

Tagad mazliet par leģitimitāti. Ar personvārdu rakstību var saistīt, piemēram, vairākus no tiem pamatiem, kas tiek doti Satversmes 116.pantā tiesību ierobežošanas kontekstam. Tātad, manuprāt, tur varētu piesaukt gan to sabiedrības drošību, gan sabiedrības labklājību. Es domāju, ka tas pats būtiskākais apsvērumus ir principā tā loma, kas mūsu valstī ir ierādīta latviešu valodai kā valsts valodai. Un tas principā ir gan likumu līmenī, gan arī daudzos sabiedriskos procesos.

Mēs jau citējām Satversmes 4.pantu, kas nosaka, ka valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda. Valsts valodas likums par savu pirmo mērķi nosaka valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību. Tik būtisks Valsts valodas likuma mērķis ir latviešu valodas ietekmes palielināšana Latvijas kuktūrvidē veicinot ātrāku sabiedrības integrāciju. Tātad uz šo te latviešu valodas bāzi.

Paskatāmies tālāk. Ministru kabineta apstiprinātā, piemēram, sabiedrības integrācijas programma. 10. - latviešu valoda kā integrācijas līdzeklis. Un mērķi valodas jomā uzstāda veidot stabilu sabiedrību, kurā ir kopīga valsts valoda - latviešu valoda, un nodrošināt iespēju to lietot publiskajā saskarsmē visā valsts teritorijā.

Principā mēs varam secināt, ka latviešu valoda ir demokrātiskas Latvijas valsts būtiska sastāvdaļa. Un Valsts valodas likuma Ministru kabineta noteikumu uzliktais ierobežojums tādējādi ir ne vien balstīts uz likumu, bet ir arī leģitīms.

Es gribētu teikt, ka šis ierobežojums ir arī pilnībā proporcionāls. Mencenas kundze savā konstitucionālajā sūdzībā norāda, ka viņai ilgi nācies skaidrot Vācijas ierēdņiem, ka viņa ir sava vīra sieva. Es gribētu teikt... nu, gluži no praktiskā viedokļa tas man liekas mazlietiņ pārsteidzoši. Pirmkārt, viņas laulība ir atspoguļota pasēs, piemēram, ne tikai ar šo ne tikai uzvārdu, bet arī ar atsevišķu atzīmi par laulību ar atsevišķu zīmogu.

Otrkārt, reģistrējot laulību Vācijā, teiksim, Vācijas dzimtsarakstu iestādēs un es pieņemu, ka viņi parādās kādos kopējos reģistros, kopēji laulātie izvēlas savu kopējo uzvārdu. lietošanai Vācijā. Tātad tāda iespēja viņiem ir atvērta.

Un pat ja Vācijas ierēdņiem sagādā problēmas divi ieraksti Latvijas pasē, visas šīs te iespējamās problēmas varētu atrisināt, piemēram, ar izrakstu no Familien Book - tātad šī dzimtsarakstu reģistra uzrādīšana.

Latvijā nekādām problēmām nevajadzētu vispār, jo Ministru kabineta noteikumu 10.punkts paredz, ka latviešu valodā uzrakstītā personālvārda forma ir juridiski identa tātad šai te oriģinālformai. Tādējādi es nenoliedzu, ka varbūt kādas neērtības... bet jebkādas neērtības manuprāt primāri balstās uz ierēdņu iespējamo nekompetenci. Un šādas problēmas, kā zināms, mēs neatrisināsim nekad un pilnīgi arī ar visideālāko likumu un Ministru kabineta noteikumu starpniecību.

Tātad, ja valstij, izpildot Mencenas kundzes prasību būtu jāmaina likumdošana valodas jomā, mēs ignorētu šīs te valodas tradīcijas, radītu problēmas latviešu gramatikā un principā arī, ja pieminam, traucētu cilvēku savstarpējai saziņai. Kopumā šī te situācija novestu pie būtiska kaitējuma nodarīšanas valsts valodas statusam un tādējādi, manuprāt, būtu pretrunā arī ar Satversmes 4.pantu.

Visbeidzot šī te panta kontekstā... šī te jautājuma kontekstā es gribētu teikt, ka Valodas likuma 19.pants un Ministru kabineta noteikumi nav vienīgās ar šeit izskatāmo problemātiku saistītās tiesību normas.

Bet runājam jau par Satversmes 4.pantu. Ja mēs paskatāmies visus Valodas likuma mērķus... Skatoties 1.pantā, šā likuma mērķis ir nodrošināt valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību. Tautas kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšana. Tiesības brīvi lietot latviešu valodu jebkurā dzīves jomā visā Latvijas teritorijā. Latviešu valodas ietekmes palielināšana Latvijas kultūrvīdē.

2.pants - likums nosaka valsts valodas lietošanu un aizsardzību valsts un pašvaldību iestādēs un citās iestādēs arī.

23.pants - oficiālajā saziņā lietojama valsts valoda, ievērojot spēkā esošās literārās valodas normas. Tātad principā valstī pastāv integrēta tiesību normu sistēma, kas regulē valsts valodas lietošanu.

Pat ja tiktu atzīts par spēkā neesošu Valodas likuma 19.pants, es ļoti šaubos, vai ievērojot Satversmes 4.pantu ir iespējama izstrādāt savādāka valodas politika un līdz ar to arī visus augstāk uzskaitītos pantus mainīt likumos. Nemainot šos pantus, manuprāt, ir praktiski neiespējami uzrakstīt ne savādāku Valodas likuma 19.pantu, ne vēl jo vairāk atšķirīgus Ministru kabineta noteikumus. Šī problēma ir daudz plašāka. Šie jautājumi ir daudz plašāki.

Tas varbūt ir ļoti īsumā viss, ko es gribu teikt par šo te konkrēto valodas problemātiku un protams, mans lūgums tiesai ir atzīt Ministru kabineta noteikumus par vārda un uzvārda rakstību un identifikāciju par atbilstošiem Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam.

Tagad, ja atļausiet, es pievērsīšos šiem te noteikumiem par Latvijas pilsoņu pasēm. Šajā te noteikumu 6.pantā "Noteikumi par Latvijas pilsoņu pasi"... 6.punktā ir tā teikts, ka personas vārdu

un uzvārdu ieraksta saskaņā ar latviešu valodas pareizrakstības likumiem. Ja persona vēlas, tad tās vārda un uzvārda oriģinālformas, pamatojoties uz to apliecināšanu dokumentu, ierakstāmas ailē "Īpašās atzīmes". Varbūt šo te noteikumu kontekstā es nerunāšu vairāk par valodu. Mēs jau esam ļoti daudz tai lietai pievērsušies. Parunāsim par ierakstīšanas vietu pasē konkrēti.

Tātad noteikumu 6.punkta regulējums, ka personas vārda vai uzvārda oriģinālformas ierakstīšana ailē "Īpašās atzīmes", manuprāt, nav pretrunā ne ar Satversmi, jo 96.pantā noteiktās tiesības saskaņā ar Satversmes 116.pantu var ierobežot... tātad šim varētu būt dažādi iemesli. Tie varētu būt atkal citu cilvēku tiesības, demokrātiskas valsts iekārta, sabiedrības drošība, labklājība, tikumība. Mēs uzskatām: ja arī te ir bijis kāds aizskārums, viņš ir pilnībā proporcionāls.

Ministru kabineta tiesības noteikt personvārda rakstības vietu pasē, teiksim, šīs te īpašās atzīmes, viņas varētu izrietēt no vairākām tiesību normām. Pirmkārt, būtu jānorāda, ka šādi jautājumi, konkrēti, kā kārtības noteikšana, kādā tiek risināti tehniskas dabas jautājumi... šādi jautājumu risināšana ietilpst Ministru kabineta kompetencē. Šajā konkrētajā gadījumā, teiksim, noteikumi ir izdoti uz 14.3.panta pamata un nav tātad speciāli atrunāti likumā. Tātad principā viņi izriet no vispārējās prakses, jo, teiksim, ja mēs skatāmies uz likumdevēju un izpildvaras kompetenču sadali, likumdevējs nosaka vadlīnijas sabiedrisko attiecību regulējumos, savukārt Ministru kabinets konkrētā šīs vadlīnijas tā, lai tas būtu ... lai tās varētu izpildīt.

Tāpat Ministru kabinets ir tiesīgs izdot... šāda satura aktu apstiprina arī Latvijas tiesību sistēmas izpēte. Šādas satura normas rašanās iemesli ir saistāmi arī ar starptautisku dokumentu, konkrēti, ar Latvijas Republikas Augstākās padomes apstiprinātu starptautisku konvenciju par civilo aviāciju. Šīs konvencijas 9.pielikuma 3.4.1.punkts paredz, ka līgumslēdzējas valstis apņemas nodrošināt datus par personas konvertizāciju pasēs atbilstoši dokumentam nr.9303, kas satur starptautiskās civilās aviācijas organizācijas izstrādātās prasības ceļošanas dokumentiem. Šīs prasības ir apstiprinātas ar RISO standartu, tur arī ir numurs dots, es to necitēšu un šis te dokuments 9303 paredz, ka personvārdu vizuālās pārbaudes zonā raksta izdevējvalsts rakstībā un neparedz šajā pašā zonā oriģinālformas ievietošanu. Tādēļ vienīgā iespējamā oriģinālformas ierakstīšanas vieta principā ir šīs "īpašās atzīmes".

Mēs uzskatām, ka Ministru kabinets ir rīkojies ļoti precīzi, izdarot šīs te konkrētās darbības. Nosakot, ka personas vārds un uzvārda oriģinālforma ir rakstāma pasēs ailē "Īpašās atzīmes", principā te ir bijuši divi apsvērumi.

Pirmkārt, atspoguļojot šo personas oriģinālformu pasē Ministru kabinets ir vēlējies aizsargāt personas tiesības uz privāto dzīvi. Jebkuram ierēdnim, amatpersonai nepieciešamības gadījumā ir jāievēro arī tie pasēs dati, kas ir atspoguļoti īpašajās atzīmēs. Tur ir arī daudz citu lietu, piemēram, tā pati laulības reģistrācija, pieraksts un tamlīdzīgi.

Pie tam es domāju, ka varbūt... arī apjautājot mūsu šodienas ekspertus varētu pastāstīt par to, ka šāda te īpašās atzīmēs vārda rakstība un kur viņu raksta, parādās arī citu valstu praksē. Tā kā tas nav vienkārši Latvijas izgudrojums.

Otrkārt, izvēloties personas vārda un uzvārda oriģinālformu norādīt tieši pasēs ailē "Īpašās atzīmes", nevis datu lapā, Ministru kabinets ņēma vērā vairākus apsvērumus, tajā skaitā arī starptautiskus standartus, tehniskās iespējas un nepieciešamību izvairīties no pārpratumiem.

Latvijas Republikas pilsoņi ir daudzu tautību pārstāvji. Tas nozīmē, ka principā personas vārdu un uzvārdu oriģinālformas var būt rakstītas ne tikai latīņu, bet arī citu alfabētu burtiem. Latvijas Republikai būtu ļoti problemātiski materiāli un tehniski nodrošināt visiem saskaņā ar vienlīdzības principa prasībām iespēju viņa vārda oriģinālformu ierakstīt datu lapā. Savukārt oriģinālformas

atveide nevis pēc izrunas, tātad transkripcija, bet pēc rakstības, tas būtu, transliterācija, izmantojot tikai latīņu alfabēta burtus, novestu pie situācijas, ka atsevišķos gadījumos, piemēram, ja oriģinālformā rakstītu ar latīņu burtiem, vienas un tās pašas personas vārds tiktu atveidots divreiz. Tā kā tas jau būtu, teiksim, lielai grupai arī ļoti, ļoti neizdevīgi.

Turklāt šajā gadījumā mēs principā varam secināt, ka personas, kuru vārds un uzvārds oriģinālformā ir rakstīts latīņu burtiem, nokļūt labvēlīgākā situācijā, nekā tās, kurām šī forma pierakstīta ir cita alfabēta burtiem.

Runājot par proporcionalitātes apsvērumiem. Es gribētu teikt, ka tādas iespējas nodrošināšana, ka visiem saskaņā ar vienlīdzības principu vārda un uzvārda oriģinālforma tiek norādīta datu lapā, ir saistīta... pirmkārt, tas ir jautājums arī gluži vulgārs par lieliem izdevumiem. To mums varētu šodien arī pastāstīt mūsu eksperti no Pilsonības un imigrācijas departamenta. Principā tādā ziņā šī prasība ir nesamērīga. Juridisko seku ziņā oriģinālformas norādīšana datu lapā un īpašajās atzīmēs ne ar ko neatšķiras. Vienīgais personas ieguvums no šādas kārtības var rasties nevis juridiski, bet tīri emocionālā plāksnē.

Te atkal, ja mēs paskatāmies uz nākotni, jau ir izstrādātas un pasūtītas jaunās pilsoņu pases, kurās vārda un uzvārda oriģinālforma tiks norādīta 5.lappusē, kas principā ir uzreiz nākamais atvērumis pēc datu lapas. Tādējādi līdz ar jaunajām pasēm principiāli es domāju, ka arī šis emocionālais moments varētu tikt atrisināts. Izvēlētā pases forma tāda, kāda viņa ir, viņa principā atbilst arī starptautiski atzītajiem standartiem un praksei, ko es ilustrēju jau atsaucoties uz konvenciju. Un ievērojot šādu praksi, visiem Latvijas Republikas iedzīvotājiem tiek nodrošināta iespēja brīvi šķērsot robežu. Tādu datu iekļaušana datu lapā, kas neatbilst starptautiskajiem standartiem un vispārpieņemtajai praksei, varētu radīt situāciju, ka Latvijas Republikas pases derīgums tiktu apšaubīts. Tādējādi sagādājot arī ceļotājiem pietiekami lielas neērtības.

Tātad kopumā apkopojot arī šeit minēto par pasēm, es lūdzu jūs atzīt, ka arī 1995.gada 24.oktobra noteikumi nr.310, šie te noteikumi par Latvijas pilsoņu pasēm, šis te 6.punkts, par kuru mēs konkrēti runājam, ka viņš ir atbilstošs gan Satversmes 96., gan 116.punktam. Paldies.

A.Endziņš

Paldies.

Man būtu jautājums jums. Jūs runājat gan par labvēlīgāku situāciju saistībā ar ierakstiem, kas vairākiem varētu interesēt, arī sabiedrības integrāciju un tā tālāk un tā jo projām.

Es nezinu, varbūt, ka mana pase ir novecojusi, man, piemēram, pasē ir Endziņš, gan mīkstais "ņ", gan "š". Presē kaut kur bija arī sūdzība, kur pilsoņe Šiškina tika uztaisīta par Siskinu. Vai tas ir saistībā arī ar labvēlīgāku attieksmi, ar integrāciju, emocionālo pusi vai kaut kas tamlīdzīgs?

S.Harbacēviča

Principā... pilsoņe Šiškina parādījās kā, atvainojiet, Siskina tajā mašīnlasāmajā zonā un atkal, teiksim, es domāju, mūsu eksperti paskaidros, bet tas ir balstīts arī uz starptautiskām normām.

A.Endziņš

Es saprotu, ka uz normām... un acīmredzot tad es nevarētu ceļot ar šo te pasi tāpēc, ka ... jo man ir apakšā arī mašīnlasāmajā zonā tas pats – Endziņš, "ņ" mīkstais un "š" tādā pašā veidā... Vai tagad ir jauni ievēdumi vai kā?

S.Harbacēviča

Tā zona tā varbūt arī saucās: mašīnlasāmā zona. Bet mūsu pases, kādas viņas šobrīd ir, viņas nav mašīnlasāmas. Tā kā principā, teiksim, varbūt tas patiešām ir jautājums ekspertiem un es domāju, ka nākamajās pasēs būs jauna sistēma un cik es saprotu, tad mašīnlasāmajā zonā jūs būsiet Endzin...

A.Endziņš

Es atvainojos, kā jūs teicāt – Endzin?

S.Harbacēviča

Nē, bez visiem šiem mīkstinājumiem...

A.Endziņš

Endziņ es biju krievu laikā.

S.Harbacēviča

Nē, Endzins... Nu tāpat, kā es būšu nevis Harbacēviča, bet acīmredzot Harbacevica, ko visi daudzi izrunā arī, teiksim, ārvalstīs sakot Harbacevika nevis "ča". Nu tāda tā reālā situācija ir.

A.Endziņš

Paldies. Kādi ir jautājumi?

A.Ušacka

Man ir jautājums.

A.Endziņš

Lūdzu! Ušackas kundze.

A.Ušacka

Man ir jautājums attiecībā uz šo starptautisko civilās aviācijas organizācijas... šo Konvenciju. Un mums te lietā ir teksts angļu valodā un ir arī Satversmes tiesas neoficiālais tulkojums... Es tagad centos izlasīt angļiski un arī paskatīties, kā mūsu tulks ir pārtulkojis latviski šīs vizuālās pārvaldes zonas vietu. Un cik es tomēr saprotu, ka ir iespējas arī pirmajā lapaspusē būt uzrādītām abām formām. Ka te ir vēlams, teiksim, ja nav vietas, tad var būt citā lapaspusē. Un tāpēc mans jautājums būtu, vai patiešām jūs varat viennozīmīgi apgalvot, ka tas nav iespējams, lai neradītu šīs neērtības cilvēkiem, lai būtu pirmajā lapā?

S.Harbacēviča

Pirmkārt, tas, ko es gribētu teikt attiecībā par šiem standartiem. Mūsu standartiem nav krimināla tiesību norma, tas ir, nav aizliedzoša. Viņi principā ir rekomendējoša rakstura un tā ir... teiksim, tāds labākās prakses apkopojums. Man diemžēl ir jāsaka, ka man šie standarti ir krievu valodā, krievu tulkojumā, tā kā mēs esam ļoti poliglotti visā šajā te.... Bet te arī parādās... ?????????? ?????????? ... tā tad tajā veidā, kā tas tiek rakstīts. Tā ir tā optimālā rekomendācija.

A.Ušacka

Jā, un tad var sekot citas formas.... Un, ja trūkst vietas, cik es saprotu, tad var būt citā lapaspusē.

S.Harbacēviča

Es domāju, ka mēs varētu šo jautājumu vēlāk adresēt arī Krēķa kungam, lai viņš to detalizēti pastāsta, bet... ko man Kusiņa kungs dod te...: dokumentā var ievietot papildus lapaspuses, vienā lapaspusē ierakstot datus latīņu alfabēta burtiem, otrajā, ja to prasa valsts likumi – nacionālā alfabēta burtiem.

Mums varbūt šo te normu analizējot es arī pirmo reizi saskāros ar, teiksim, šīm te ļoti tehniskajām normām par pasēm. Man, piemēram, radās jautājums – kāpēc teiksim nevar ierakstīt tur arī papildus elementus. Bet atkal teiksim, ko ar papildus elementiem saprot – tā ir, piemēram, acu krāsa vai auguma garums... Ja mēs papildus elementos sāksim rakstīt kirilicu, hieroglifus vai vēl kaut ko, tad es baidos, ka atkal būs grūti.

A.Ušacka

Nu, es gribu teikt, ka es pazīstu cilvēkus... vienai no manām studentēm ir trīs uzvārdi un diezgan gari un viņus ir jāievieto vienā lapaspusē... bet es domāju, ka tas ir jautājums, par kuru ir vērts padomāt, lai neradītu šīs neērtības un aizskārumus cilvēkiem. Un mēs adresēsim to jautājumu arī ekspertam noteikti. Paldies.

A.Endziņš

Paldies. Vēl kādi jautājumi? Čepānes kundze.

I.Čepāne

Man par 14.punktu. Ministru kabineta noteikumi nr.295. Tur ir teikts tā: ja personas vārda vai uzvārda rakstība aizskar būtiskas personas intereses, persona var griezties Valsts valodas centrā ar lūgumu atveidot personvārdu latviešu valodā attiecīgās personas intereses mazāk aizskarošā formā. Vai jūs nepieļaujat iespēju, ka šajos Ministru kabineta noteikumos jau ir ielikts iekšā, ka pastāv iespēja, ka šīs personas tiesības uz privāto dzīvi tiek aizskartas.

S.Harbacēviča

Es domāju vienu lietu, ko mēs savā runā... teiksim, savā nostājā, nenoliedzami, ir tas, ka principā tas ir zināms privātās dzīves tiesību ierobežojums, kas, valstī dzīvojot, ir loģiski saprotams. Mēs runājam par šīs te lietas proporcionalitāti. Es domāju, ka jebkurš atveidojums mazāk, vienādi vai otrādi, viņam būs saistošas šīs te latviešu valodas normas kā tādas jebkurā gadījumā... šīs te latviešu valodas literārās normas jebkuram atveidojumam paliks.

Piemēram, Stengrevicas kundze, es pieņemu, arī varēs godātai tiesai paskaidrot, pastāstīt situāciju, kur tika, piemēram, cilvēki, kas dzīvo Latvijā, ķīniešu izcelsmes cilvēku vārdus tieši šim te pantam sekojot, izmaiņas, transliterācijas... teiksim, no tās sākotnējās transliterācijas, kā viņš parādījās angļiski, tādā veidā, lai viņš labāk atspoguļotu to viņu izrunu latviski un mazāk aizskartu šo te personu tiesības jebkādā veidā. Tā kā tādi piemēri jau ir, bet manuprāt šīs te divas normas principā, manā izpratnē, viņas nekonfliktē.

I.Čepāne

Un vēl otrs jautājums. Šī persona Juta Mencena savu pasi lieto arī Latvijā, kad viņa atbrauc. Vai tad pilnīgi nevar identificēt, ka tā ir viena un tā pati persona... Nu, piemēram, es esmu sagatavojusi es jums varu parādīt... Aiziet uz pastu, šeit ir Džon Wright... un šeit, ja apprecās Juta vai Līga, viņa paliek par Raitu. Tā tad jautājums ir abām pusēm, kā Briedes kundze domā, kā tad skolā, piemēram, ja viņiem laulībā piedzimts Jānītis, vai kādu tur ieliek vienu vācu vārdu un arī latviešu vārdu... kā viņu skolotāji sauks? Un tagad jums ir jautājums, vai viņš nezaudē identitāti, jo, piemēram, aiziet šāds... Viņai vīramāte no Amerikas sūta Līgai vai Jutai paciņu ļoti vērtīgu. Viņa aiziet uz pastu, viņa rāda... viņai ir Raita. Pastniece neko nesaprot no angļu valodas, piemēram. Vai šeit nevajadzētu apsvērt... varbūt arī latviešu valodā ir jāpasaka, ka viņas oriģinālais uzvārds ir tāds un tāds, jo tā vīramāte... viņa jau zem sava goda uzskatīs, ka viņa te rakstīs Raitai.

S.Harbacēviča

Man arī bieži atnāk pakas un sūtījumi, kur es esmu nevis Harbaceviča, bet Harbacevika, kura dzīvo nevis Pērnavas ielā, bet Pernavas iela... Un principā man tas līdz šim radījis lielas problēmas. Principā pat nekādas problēmas, bet tas varbūt nav tā lietas juridiskā puse.

Manuprāt, juridiskā puse ir tā, ka Ministru kabineta noteikumu 10.punkts saka, ka šie te abi ieraksti ir juridiski identi. Tā kā principā tā manuprāt būtu tā korektā atbilde.

I.Čepāne

Šeit ir angļu valodā tas ierakstīts. Viņai latviešu valodā būs problēmas... Vai tas arī nav citu cilvēku tiesību ierobežojums, kuri nepārvalda... Jā, šajā 14.lapaspusē... Šis cilvēks, viņš nepārvalda angļu valodu un viņam tagad ir jānocā, ko tad Ministru kabinets te ir ierakstījis. Vai Ministru kabineta institūcijas...

S.Harbacēviča

Es domāju, ka varbūt šo te... Protams, ir tikai daļēja atbilde, bet varbūt ar šo te zīmogu, piemēram, tāpat kā ar Briedes kundzes pieminēto McDonald... varbūt ir tādas lietas, kuras mēs atpazīstam vizuāli. Un principā cilvēkam, kurš ir ierēdnis, kurš strādā ar kaut kādiem jautājumiem, kur viņš saskarās ar uzvārdiem, viņam arī bez detalizētas angļu valodas zināšanām būtu jābūt diezgan skaidram, kas ir šajā te zīmogā, ap ko tā lieta vispār grozās... Protams, atkal varbūt mums varētu atbildēt eksperti, vai šo te zīmogu formu varētu, teiksim, pamainīt un iekļaujot tur gan latviešu valodu, gan angļu valodu, bet tas jau ir nākamā līmeņa jautājums.

I.Čepāne

Un pie viena varbūt. Briedes kundzei. Nu kā tad tagad būs ar skolām... Kā jūs savu studentu šādu izsauksiet?

J.Briede

Es domāju, ka es jau atbildēju faktiski tad, kad es atbildēju Kusiņa kungam par šo igauņu sievietes gadījumu. Ka viņa paskaidro: lūdzu šo manu uzvārdu izrunāt tā. Un viņa to neuzskata par vairāk aizskarošu nekā ja viņas uzvārds būtu sagrozīts.

I.Čepāne

Un ja tagad krievu valodā... nu, es domāju, ka šeit mēs par latīņu burtiem runājam... Šeit, piemēram, ir Iosif Černih... Nu, kā latviski ir Josifs Černihs. Lai mēs varētu latīņu burtiem, tad mums būtu jāņem palīgā ... es nezinu, kā valodnieki teiktu... kā viņam tad būtu jābūt... Ch... vai kā?

J.Briede

Es domāju, ka var izmantot to... es redzēju jūsu materiālos ir arī instrukcija, kā krievu burtus atveido latīņu burtiem.

I.Čepāne

Bet kāpēc jūs domājat, ka Latvijā būtu jāatveido krievu burti nevis ar latviešu burtiem, bet ar latīņu burtiem? Kāpēc būtu jāpiemēro pilnīgi kaut kāds cits alfabēts?

J.Briede

Acīmredzot varētu šo atveidošanu no cita alfabēta arī kaut kādu instrukciju, pamatojoties uz šo starptautisko pieredzi, lai radītu... Bet tā ir cita daļa, cita problēma...

I.Čepāne

Tā ir pilnīgi viena un tā pati problēma, jo ja persona Līga, latvieti, stājas laulībā ar Černih, viņai ir tādas pašas problēmas kā Jutai, kas stājas laulībā ar Mentzen.

S.Harbaceviča

Ja drīkstu, tad varbūt arī no manas puses komentārs šajā te situācijā. Tas parāda to, ka...

A.Endziņš

Es atvainojos, komentāri tagad nav. Ir atbildes uz jautājumiem.

Briedes kundzei ir jautājumi?

J.Briede

Jā, es sākšu no sākuma, kā Harbacēvičas kundze uzstājās. Un tad pirmā bija tā Gijo lieta pret Franciju. Solvita, vai jūs uzskatiet, ka atteikums ierakstīt noteiktu vārdu ir tas pats, kas vārda sagrozīšana, oriģināla sagrozīšana un atveidošana citādā.

S.Harbaceviča

Es domāju, ka šajā te Gijo lietā notika principā abas lietas. Viņai atteicās ierakstīt šo te vārdu Flēra de Marī un viņai ierakstīja Flēra Marī. Tātad neierakstīja Marijas zieds, bet ierakstīja Marija-zieds. Notika abas lietas, kas, manuprāt, ir daudz nopietnāka iejaukšanās šajās te privātajās tiesībās, nekā Latvijas gadījums. Un šajā te konkrētajā lietā.

Cilvēktiesību tiesa nesaskatīja, ka valsts būtu pārkāpusi savas izvēles robežas cilvēktiesību kontekstā.

J.Briede

Paldies. Tālāk mums ļoti daudz atbrauc cilvēki ar dažādām citu valstu pasēm un tad mēs lietojam šos... atveidojam šos vārdus tā, kā mēs tos izrunājam... dažreiz mēs atveidojam tā, kā tas ir rakstīts. Bet pieļaujam to, ka šie te cilvēki... viņiem tiek lietots tāpat šis cits uzvārds. Nu arī tā oriģinālā forma. Vai jūs nesaskatiet, ka te varētu tomēr būt arī šis 14.panta pārkāpums? Jūs runājat par 14.panta pārkāpumu Eiropas cilvēktiesību konvencijā, kas nosaka vienlīdzības principu.

S.Harbacēviča

Es domāju, ka šis jautājums principā... ir atbildams šis jautājums ar konkrētās personas valsts piederību. Teiksim, tā kā piemēram šis te Mentzen kungs nav Latvijas pilsonis, viņa vienīgais personu apliecinošais dokuments, es pieņemu, ir šī Latvijas pase, kur parādās Mentzen un kur neparādās, ka viņš ir... teiksim, latviešu valodas izpratnē tāpēc, ka viņš ir precējies, ka viņš ir Mencens. Manuprāt, pilnīgi loģiski. Ja viņš brauc... ja brauc ar mašīnu un viņam parādās šāda te lieta iekšā.

Tas pats par jūsu parādīto šo te izraidīšanu. Izraidīšanas papīrs... Tāpat no mūsu valsts tiek izraidīts, manuprāt, poļu tautības cilvēks, kā pēc vārda varēja saprast. Ir tā pati situācija. Nu, protams, ka viņam uzraksta šajā te veidā, kādā ir rakstīts viņa dokumentā. Es domāju, ka tas ir vienkārši tas... tas atkal faktiski ir tas pats atpazīstamības jautājums, bet citādākos apstākļos. Un tā... funkciju izpildīšanas kvota ir valstij šādā sakarībā.

J.Briede

Paldies. Ja jūs apprecētos ar ārzemnieku, kura uzvārdu rakstītu savādāk nekā izrunā latviski, vai jums nešķīstu, ka tas, ka jūsu pasē tiek atveidots šis uzvārds savādāk, ka tas aizskartu jūsu privāto dzīvi?

S.Harbacēviča

Ziniet, pats komiskākais šinī situācijā ir tas, ka es pārskatīju visus gadījumus savā dzīvē, kur varētu būt gadījušies tāda situācija... tur parādījās spāņu, franču un tur parādījās arī islandiešu uzvārds...bet jo vairāk iepazīstoties ar šiem te lietās apsvērumiem un izejot cauri juridiskajai un arī valodnieciskajai argumentācijai, es gribētu teikt, ka es atšķirībā no Mencenas kundzes laikam mēģinātu piekrist.

J.Briede

Un vai jums nesagādātu... ja tas tā notiktu... vai jums nesagādātu problēmas ārzemēs pierādīt, ka jūs esat sava vīra sieva?

S.Harbacēviča

Es domāju, piemēram, ka... ja es būtu Vācijā, ko es darītu.... Es, protams, rādītu gan pirmo lapaspusi, gan šo te otru lapaspusi, gan es pieņemu arī, ka mēs ar vīru būtu aizgājuši un atspoguļojuši šo te mūsu laulības faktu arī Vācijas iestādēs un tad uz Vācijas likumdošanas pamata mēs arī būtu izvēlējušies savu kopīgo uzvārdu lietošanai Vācijā. Un tad man jau būtu ne tikai mana pase, bet, piemēram, izdrukas no šīs te Dzimtsaraksta iestādes, kur es parādītos arī kā ... nu nezinu, nevis kā Mencena, bet kāds cits uzvārds, teiksim, un tad šo te dokumentu kopums, man liekas... Mēs kopīgi strādājam pie administratīvā procesa, es ceru, ka daudzās citās valstīs viņi ir labāk izstrādāti nekā vēl šobrīd Latvijā. Tā kā es ceru, ka man nebūs pārāk lielu problēmu.

J.Briede

Labi. Jūs minējāt Valodas likuma vairākus pantus un, ja nemaldos, tas bija 2.pants, kur ir teikts, ka ir tiesības brīvi lietot latviešu valodu katram cilvēkam Latvijā. Vai jūs uzskatiet, ka Ministru kabinets ir pārkāpis šo pantu, ļaujot uzņēmumiem atveidot to nosaukumus tā, kā ir?

S.Harbacēviča

Es domāju, ka te ir atkal tas pats jautājums. Zināmā mērā, ja mēs salīdzinām situācijas, tad mums vajadzētu salīdzināt nevis Mencenas kundzes situāciju ar, piemēram, McDonald situāciju, bet Mencenas kundzes vīru, kurš ir Vācijas pilsonis ... šo situāciju ar kādas Vācijas firmas situāciju. Tātad principā Mencenas kungs, kurš ir Vācijas pilsonis, iebrauc Latvijā, nopērk mašīnu, dabū dokumentus, kur ir, teiksim, šāds te ieraksts. Vācijas firma, pat nerunājot, teiksim, par preču zīmēm, lai gan tas, manuprāt, ir svarīgs apsvēruma, arī viņi izmanto šo pašu vārdu, kāds viņiem ir visur citur pasaulē. Ja viņa ir Vācijas firma, ja tur, teiksim, šī te kapitāla piederība tāda ir tik lielā mērā...

Kas, manuprāt, vēl ir būtisks attiecībā uz firmām. Nu padomāsim par kādu piemēru cilvēku jomā... Cik mūsu valstī ir Andri Bērziņi... Ļoti daudzi. Bet tajā pašā laikā attiecībā uz firmām, teiksim, likumdošana skaidri pasaka, ka nevar būt divas vienādas firmas. Tātad principā... Jo tas atkal ir saistīts ar daudzām citām sabiedriskajām interesēm. Tā kā principā šo te firmu nosaukumu lietošana, manuprāt... viņa principā ir ļoti ierobežota.

J.Briede

Paldies. Tad es jūs pareizi sapratu, ka teiksim, tās tiesības brīvi lietot latviešu valodu attiecas tikai ar cilvēku uzvārdiem un nevis arī uz uzņēmumu nosaukumiem.

S.Harbacēviča

Es domāju, ka tas ir tā, kādā veidā tas ir oficiāli atspoguļots likumdošanā. Un, teiksim, likumdošanā, jūs pati ziniet, kas ir rakstīts Komerclikumā un arī citos mūsu normatīvajos aktos.

J.Briede

Nu labi. Paldies. Vēl jūs sacījāt, ka ieguvums ir tikai ekonomiskā plāksnē, nevis juridiskajā plāksnē...

S.Harbacēviča

Emocionālajā....

J,Briede

Jā, emocionālajā... Atvainojos, nevis juridiskajā plāksnē... Bet es jums... Ja cilvēkam pēc tam būs jāpierāda mantojuma tiesības Vācijā, vai tās būs emocionālas problēmas?

S.Harbacēviča

Atkal tas pats jautājums, teiksim, par šo te divu lietu... divu ierakstu identitāti un atkal, piemēram, par to lietu, kad ģimenes parādās Dzimtsarakstu reģistros un arī konkrētu valstu dzimtsarakstu reģistros... Tā kā pase... pirmkārt, pase ir vienots dokuments, ir tā lapa, kas datu lapa un ir tā lapa, kur ieraksta iekšā tās atzīmes... Un abas, skatoties kopumā, to personu varētu pietiekami

identificēt... Ja ar to vēl nepietiek, ir taču galu galā arī tās valsts reģistri, kur... Piemēram, balstoties uz to pašu Vācijas likumdošanu... diemžēl, mēs nezinām, cik plaši visu citu Eiropas valstu likumdošana ... bet kur viņa parādās, piemēram, ar šo te jau oficiālo uzvārdu kā ar ģimenes kopējo uzvārdu...

J.Briede

Tā tad jūs uzskatiet, ka tur atkal ir tikai emocionālas problēmas un nekādas juridiskās problēmas ar kaut kādām pierādīšanām, ar kaut kādu vairāku dokumentu vākšanu... un lielākiem izdevumiem.

S.Harbacēviča

Neskatoties uz to, teiksim... man par to ir skumji teikt, jo es pati esmu ierēdne, es teicu, ka, manuprāt, ja problēma rodas, tad tā ir ierēdniecības nekompetences dēļ vai tas ir Latvijā, vai tas ir Vācijā. Es nenoliedzu, ka viņai varētu būt ... vai, teiksim, man, ja es nejauši apprecētu vācieti, būtu teiksim vairāk problēmu kā Vācijā dzimušam un Vācijā augušam cilvēkam. Bet vai šo problēmu risināšana būtu proporcionāla tiem zaudējumiem, kas rodas valodai?

J.Briede

Harbacēvičas kundze, ko jūs saprotiet ar "nekompetenci"? Vai tas nozīmē to, ka Vācijas ierēdnis nezinās, ka Latvijā eksistē tādi Ministru kabineta noteikumi, kas nosaka, ka abas identitātes ir vienādas, un ka viņi to nezinās, vai tas nozīmē, ka viņi ir nekompetenti?

S.Harbacēviča

Es domāju, ka Mencenas kundze aizies un viņiem detalizēti pastāstīs to lietu. Es pieņemu, ka viņa arī paņems līdzi šo te Dzimtsarakstu reģistra izrakstu. Ja uz tā bāzes nav iespējams izdarīt adekvātus secinājumus, tad, manuprāt, tiešām ir problēmas ar kompetenci.

J.Briede

Paldies. Un pēdējais jautājums... Mēs te runājām par to avio konvenciju. Vai šo konvenciju nevar saprast tādējādi, ka tur šo vārdu oriģinālforma un atveidojamā forma netiek attiecināta uz citu alfabētu nevis uz tādu gadījumu, kā mēs runājam? Nu, ka tas ir no cita alfabēta, piemēram, no ķīniešu alfabēta uz latīņu alfabētu, nevis tāds gadījums, par kuru mēs te tagad runājam, ka atveidots tiek tā, kā izrunā.

S.Harbacēviča

Manuprāt, nē, bet drošības pēc pārjautāriet to vēl ekspertiem.

J.Briede

Paldies.

A.Endziņš

Paldies. Vai ir vēl jautājumi? Nav. Paldies.

Pirms mēs pārejam pie liecinieku nopratināšanas un pieaicinātajām personām, tiesa pasludina pārtraukumu līdz pulksten diviem.

(Pārtraukums)

A.Endziņš

Kāds ir lietas dalībnieku viedoklis saistībā ar to, ka mēs turpinātu tiesas sēdi, uz klausot liecinieci vispirms – Andru Talliju? Nav iebildumu.

Andra Tallija ir zālē. Lūdzu, parakstieties...

Lūdzu, Tallijas kundze, ko jūs varat liecināt šīs lietas sakarā ar uzvārda rakstību?

A.Tallija

Es varu pastāstīt savu pieredzi, jo arī mans uzvārds ir iztulkots latviski un pilnīgi pretēji atšķiras no mana vīra uzvārda. Mans uzvārds ir Talli, kurš tā arī tiek rakstīts ar diviem ll burtiem. Vīra uzvārds oriģinālrakstībā tiek rakstīts Tally. Un esmu precējies nedaudz ilgāk kā gadu.

Pa šo gadu man ir bijuši jau divi gadījumi, kad neesmu varējusi saņemt pasta sūtījumu, jo pasts tika adresēts uz mana vīra oriģināluzvārdu, tas bija dresēts man – Andrai Tally. Bija daudzi nepatīkami brīži, pagāja kādas dienas, kamēr mēs tikām skaidrībā un šos pasta sūtījumus varējām saņemt. Un tad 14.lapaspusē ir ieraksts angļu valodā par to, ka uzvārds pasē ir norādīts tulkojumā un ka oriģinālais uzvārds man ir tāds un tāds.

Un savukārt, kad bija pēdējās pašvaldību vēlēšanas, tad vēlēšanu iecirknī Teikā mani ne visai vēlējās darbinieces ielaist balsot, jo viņa teica, nu es nezinu, kas tur ir ierakstīts, kaut kas angļu valodā uzrakstīts, varbūt ir rakstīts, ka jūs vispār esat garīgi nepieskaitāma, ka jūs nemaz nedrīkstat vēlēties. Un tad pagāja kāda pusstunda, kamēr es viņai mēģināju paskaidrot, kas tur īsti ir rakstīts un tad savukārt viņa teica, nu pat ja jūs varat balsot, jūs vienalga nevarat balsot, jo 14.lappusē ir jāliek zīmogs par to, ka jūs esat piedalījusies vēlēšanās.

Galū galā viss beidzās laimīgi, bet tas ikreiz sagādā kaut kādus nepatīkamus brīžus. Un diezgan bieži man sanāk ceļot ar lidmašīnu un starptautiskajās lidostās, it īpaši Londonas lidostā, atkal tiek atšķirta 14.lapaspuše, kur atkal rodas kaut kādas ārkārtējas skaidrošanās – kāpēc jums ir oriģinālais uzvārds un kāpēc viņš ir iztulkots un kāpēc jūs šeit vispār atrodaties. Tas vienkārši tā tīri cilvēcīgi... un personīgi sagādā tādas nepatīkamas emocijas un es tiešām uzskatu, ka tā ir vērtšanās pret mani kā pret cilvēku. Bez tam arī pret ģimeni, jo uzvārds identificē piederību ģimenei, tāpēc es arī izvēlējos sava vīra uzvārdu.

Un nedaudz paturpinot, teiksim, vīrs šeit dzīvo jau 5 gadus Latvijā un loģiski, ka viņam ir Amerikas pase un šeit viņa vārds Džons Martins Tallijs ir uzrakstīts angļiski. Savukārt viņa braukšanas apliecībā, tur arī vienmēr rodas problēmas ar viņa vārda saprašanu un uzrakstīšanu, bet, teiksim, CSSD ir izdevis viņam apliecību, ka viņam vārds ir uzrakstīts Tūlis... tas ir smieklīgi, piedodiet... Tūlis un uzvārds ir Martins, kas ir viņa vārds.

I.Čepāne

Piedodiet, kā, es nesapratu...

A.Tallija

Vārds ir Tūlis un uzvārds ir Martins. Un tehniskajā pasē vārds Džons un uzvārds... Piedodiet.... bet tas ir smieklīgi.

A.Endziņš

Bet saki, bet kādā veidā jums vēlēšanu komisija norāda, ka īpašās atzīmes ir 14.lappusē... Es skatos savu pasi, man sākās īpašās atzīmes ar 7.lapaspusi, kur ir atzīme par reģistrēto laulību, tad 9.lappusē man ir iespiests zīmogs par pieraksta vietu, tad ir vairākas tukšas un 14.lappusē man ir atzīmes par piedalīšanos vēlēšanās un referendumos.

A.Tallija

Un šeit ir... es varu parādīt jums savu pasi, ja jūs tas interesē... Tieši 14.lappusē bija jāliek tas zīmogs un tas tur tiešām prasīja laiku, kamēr mēs tikām galā...

A.Endziņš

Nu jā, kas saprot angļu valodu.... Bet kā ir ar citiem cilvēkiem?

A.Tallija

Nu, teiksim, pasta darbiniece, viņa bija ļoti neapmierināta un pasta darbinieki ir noslogoti un katrs šāds gadījums, kad viņiem rodas kādi sarežģījumi darbā, bez šaubām tiek iztulkots tā, ka es esmu vainīga un ka es jūtos par kaut ko noziegusies un ka man it kā ir tie divi uzvārdi. Man arī pašai personīgi liekas, ka esmu cilvēks bez identifikācijas, ka vienā pasaules valstī mani pazīst ar vienu uzvārdu un Latvijā ar otru un man pašai arī tas rada... Nu, tas vienkārši ir nepatīkami. Nu ja reiz būtu kaut kāda skaidrība, nu, kā tad tas īsti ir un kā tam būtu jābūt....

A.Endziņš

Paldies. Kādi būtu jautājumi?

I.Čepāne

Sakiet, vai jūs esat bijusi tādās valstīs, kur arī nezina angļu valodu? Nu, piemēram, Spānijā cilvēki dažkārt nezina...

A.Tallija

Jā, kaut vai teiksim Ungārijā.

I.Čepāne

Ungārijā... Un vai jums ir bijušas problēmas... Vai viņi saprot, kas te rakstīts?

A.Tallija

Ungārijas lidostā tur īpaši neviens tajā pasē neskatījās un nereaģēja, bet problēmas man ir radušās tieši valstīs, kurās runā angļu valodā. Londonas lidostās, gan arī Amerikā, kad es eju cauri viena pati nevis kopā ar savu vīru cauri šiem te pēdējiem lidostas pārbaudes punktiem, viņi vienmēr atver 14.lapaspusi un tad uzdod man neskaitāmus jautājumus, gan kāpēc jūs šeit esat ieradusies un cik ilgi un tad nu kādā sakarā jums ir radies ieraksts 14.lapaspusē un kāpēc tas tā ir. Nu ir tāda neizpratni viņos tas vieš... un tad katru reizi ir tādas stresa un nervozas situācijas. Es iedomājos... nu mūsu ģimenē nav bērnu, bet ja mums būtu bērni, tad viņi droši vien arī būtu tulkotā uzvārdā un ja bērni grib, teiksim, ar tēvu izbaukt ārā no valsts, tad bērniem ir sava pase, bet vai tad atkal neradīsies

tāda problēma – kāpēc tēvam ir tāds uzvārds un bērniem ir tāds uzvārds... un vai tad nebūs vajadzīga kaut kāda mana pilnvara... Vienkārši tādi sadzīviski jautājumi netiek nokārtoti pilnībā.

A.Endziņš

Paldies. Vai vēl kādi jautājumi ir Tallijas kundzei? Nav.

Lietas dalībniekiem? Saeimas pārstāvim? Lūdzu.

G.Kusiņš

Jā, man ir daži jautājumi. Sakiet, lūdzu, jūs pieminējāt, ka tas rada problēmas. Sakiet, lūdzu, vai jūs saņēmt tos pasta sūtījumus?

A.Tallija

Jā, pēc pāris dienām saņēmu.

G.Kusiņš

Un sakiet, lūdzu, vai... teiksim, jūs teicāt bija problēmas... Vai jūs izlidojāt no tām lidostām?

A.Tallija

Izlidoju.

G.Kusiņš

Sakiet, lūdzu, vai jums nešķiet, ka tā problēma rodas no tā, ka ir šie divi... respektīvi, pirmajā, datu, lapaspusē ir viens, un zīmogs ir citā... Vai jums neliekas, ka tur ir tas iemesls?

A.Tallija

Atsevišķos gadījumos man liekas tieši tā. Bet savukārt ir bijuši citi gadījumi, kad es uzskatu, ka kāpēc vispār cilvēka vārds tiek tulkots... Kāpēc tieši manu uzvārdu paņem un iztulko. Pašvaldību vēlēšanās es tiešām domāju, nu kāpēc man ir iespiests zīmogs angļu valodā, kas samulsināja šo te nabaga vēlēšanu iecirkņa darbinieci. Bet, teiksim, gadījumā, kad man jāsaņem pasta sūtījums, kurš ir adresēts it kā manam tā saucamajam, kā visas iestādes ir iesaukušas, orgānālvārdam, man liekas, kāpēc vispār mans uzvārds ir iztulrots, tā kā nu...

G.Kusiņš

Sakiet, lūdzu, vai ... nu jūs sakāt, ka tas rada tādas sadzīviska rakstura problēmas... Sakiet, lūdzu, vai šīs sadzīviskās rakstura problēmas, kas rodas jums un jūs jau pieminējāt, ka radās arī tad, kad gājāt balsot, vai viņas atrisinātos gadījumā, ja šis zīmogs būtu vairākās valodās, arī latviešu valodā, teiksim, būtu skaidri uzrakstīts, kas tur ir. Vai tas jūsuprāt atrisinātu šo lietu, vai mazāk problēmu būtu?

A.Tallija

Nu es neesmu par to īpaši domājusi, bet var jau būt arī, ka atrisinātu. Man ir grūti teikt. Bet es joprojām pieturos pie tā, ka nedrīkst tulkot cilvēka vārdu vai uzvārdu.

G.Kusiņš

Paldies.

A.Endziņš

Skultānes kundze.

I.Skultāne

7.lappusē – īpašas atzīmes – ir zīmogs par laulības noslēgšanu. Šajā zīmogā ir norādīts, ka jūs esat noslēgusi laulību ar Džonu Martinu Talliju. Arī vīra šeit ir latviskots.

A.Tallija

Tikai manā pasē viņš ir latviskots.

I.Skultāne

Jā, nu bet vai ar šo ierakstu jums ir... vai šo ierakstu parādot jūs varat apliecināt, ka tas tik tiešām ir jūsu laulātais...

A.Tallija

Nē, es to nevaru izdarīt, jo vīram pase ir izdota Amerikā un tur ir viņa vārds uzrakstīts Džons Martins Tuully, kā to rakstīja amerikāņi un angļiski runājošie. Man viņš ir uzrakstīts latviešu burtiem. Un tajā pašā lidostā Amerikā... es arī biju tik šausmīgi satraukusies... mans vīrs rāda savu pasi, un tur jau viņš varēja viņu arī nerādīt, jo tajā zīmogā, kas tur ir rakstīts, tur jau viss ir rakstīts latviski un tur ir pilnīgi kaut kāds cita cilvēka vārds iznāk ierakstīts...

I.Skultāne

Tātad pēc šā zīmoga, teiksim, jūs nevarat pierādīt...

A.Tallija

Jā, es nevaru. Es nevaru pierādīt ne ārvalstīs, ne arī Latvijā. Vai tajā pašā autovadītāja apliecībā, kā jau es teicu, tur vispār mistisks vārds un uzvārds parādās...

I.Čepāne

Un laulības apliecībā kā jums ir?

A.Tallija

Laulības apliecībā ir rakstīts gan oriģinālrakstībā, gan arī iekavās latviski.

I.Čepāne

Tātad vienīgais jums ir jānēsā līdz laulības apliecībai.

A.Tallija

Jā. Tā arī es esmu sākusi principā praktizēt visur dodot laulības apliecības kopiju, ja kaut kur jākārtos kas...

A.Endziņš

Paldies. Harbacēvičas kundzei jautājums. Lūdzu!

S.Harbacēviča

Es gribētu jums jautāt sekojošu lietu. Piemēram, šos te ierakstus savā... vīra autovadītāja apliecībā vai tajos dokumentos... vai jūs esat mēģinājusi to lietu administratīvā kārtībā pārsūdzēt, vai jūs vispār esat risinājuši to jautājumu?

A.Tallija

Mēs to neesam pārsūdzējuši. Bet mans vīrs gāja pagarināt autovadītāja apliecību pirms 3 mēnešiem. Un kad mēs norādījām Ceļu satiksmes drošības direkcijā, tad viņi teica: nu ka pirmajā apliecībā tā bija rakstīts un mēs tagad arī tāpat rakstīsim. Bet mēs neesam mēģinājuši to pārsūdzēt.

A.Endziņš

Paldies. Kusiņa kungs!

G.Kusiņš

Vai es pareizi saprotu, ka tas... tas pārkāpums ir tāds, kas jūsuprāt aizskar, bet viņš neaizskar tik daudz, ka jums būtu pamats iet administratīvā kārtā sūdzēties un panākt kaut kādu citādu rezultātu. Vai es pareizi esmu sapratis? To ka, jūs uzskatāt, ka ir pārkāpts, bet jūs tomēr ar to samierināties, jo, cik es saprotu, citas nekādas darbības neesat veikusi.

A.Tallija

Mans vīrs ir samierinājies ar savu situāciju, bet es esmu iesniegusi sūdzību rajona tiesā, kur gan diemžēl man bija negatīvs lēmums pieņemts un tas notika pirms mēneša. Tā kā es esmu gājusi uz tiesu. Pirms tam es esmu rakstījusi sūdzību Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē. Bet līdz šim tas visur ir bijis noliedzoši un diemžēl es neiesniedzu tālāk prasību Apgabaltiesā... nē, jo es gaidīju Satversmes tiesas sēdi, tā kā es pati esmu ar to darbojusies...

G.Kusiņš

Paldies.

A.Endziņš

Paldies. Vai ir vēl jautājumi? Nav. Ja vēlaties, varat palikt zālē.

Kādā secībā uzklaušīsim - vispirms pieaicinātās personas vai ekspertus? Kāds ir jūsu viedoklis?

J.Briede

Godīgi sakot, man nav viedokļa, ir pilnīgi vienalga....

A.Endziņš

Jūs varbūt...?

J.Briede

Nē, man nav viedoklis, es nevaru izdomāt, kāpēc būtu labāk vienu vai otru...

A.Endziņš

Jums?

G.Kusiņš

Pēc tiesas uzskata.

S.Harbacēviča

Vispirms varbūt varētu uzklaut psihologu pēc Tallijas kundzes uzstāšanās....

A.Endziņš

Labi, nu, tādā gadījumā uzaicinām Martinsones kundzi. Lūdzu, parakstieties...

Lūdzu, ko jūs kā psihologs, varat teikt šajā sakarībā?

B.Martinsone

Es laikam biju gaidījusi konkrētus jautājumus.

A.Endziņš

Briedes kundze, lūdzu.

J.Briede

Man jautājumi bija tādi: ko cilvēkam nozīmē viņa vārds. Jūs tagad zināt šo situāciju, ka šajā gadījumā vārds tiek atveidots atbilstoši latviešu valodas tradīcijām. Kas... vai cilvēkam psiholoģiski... Nu, protams, psiholoģiski mēs redzam, ka tas ietekmē cilvēku, bet varbūt jūs varētu paskaidrot, cik lielā mērā jūs kā psihologs varētu izstāstīt šo ietekmi uz cilvēku.

B.Martinsone

Katram pieaugušam cilvēkam ir sava identitāte. Pat neatkarīgi no tā, vai viņam ir kādi formāli to apliecinājoši dokumenti, bet, teiksim, iekšēja sajūta un identitātei praktiski ir divas daļas. Viena daļa ir stabilā daļa, kas saistās, piemēram, ar mūsu dzimumu, mūsu rasi, un otra daļa ir tāda, kas ir mainīga, kas vairāk saistās ar mūsu lomām, kuras mēs ieņemam savā dzīvē vai profesionāli, vai savā ģimenē, vai attiecībā uz saviem bērniem.

Vārds, cilvēka vārds ir tā identitātes daļa, kas ir vistuvāk cilvēka personības kodolam. Un ne velti cilvēka vārds ir tas instruments arī, kā visvieglāk var aizskart cilvēku. Jau bērnībā, ja mēs pārveidojam viņa vārdu vai izdomājam kādu palamu saistībā ar viņa vārdu vai uzvārdu, tas ir labs veids, kā ļoti asi trāpīt mērķī.

Cilvēka identitāte veidojas, tas ir iekšējs psiholoģisks process. Un to nevar izveidot ārēji uzspiestā veidā un to nevar mainīt uzspiestā veidā. Ja cilvēka vārds, teiksim, tiek mainīts pret viņa gribu, tas principā sekmē cilvēka identitātes šķelšanos. Veselam cilvēkam tas identitātes kodols ir vienots, bet ja manī ir kaut kas tāds, ko es pilnīgi nevaru pieņemt, mēs zinām, ka ir cilvēki, kas nevar pieņemt savu dzimumu un viņi mēģina to mainīt un tad sabiedrības attieksmē ir it kā skaidri redzams, ka tā ir patoloģija. Bet principā arī ar šādu uzspiestu vārdu, ar kaut ko tādu, ko es neizjūtu kā savu, it kā cilvēka personība... mēs spiežam cilvēku uz to, lai viņš savu personību sadalītu, lai viņš veidotu tādu multiklu, dalītu personību, kas absolūti nav veselīga.

Un tāpēc, ja tiek apšaubīts cilvēks vārds, atkārtoti apšaubīts viņa vārds... dažādās iestādēs vai viņam ceļojot vai viņam reģistrējot savus bērnus, cilvēks to uztver kā savas identitātes apšaubīšanu. Tādēļ tā reakcija veidojas... nu, principā, tā ir aizsargreakcija. Un cilvēks sāk uztver saasināti visu, kas skar viņa vārdu, viņš kļūst aizdomīgs, principā veidojas personības akcentuācija. Un tad arī ir tādi gadījumi, kad cilvēks vienkārši nevar ar to samierināties un tad viņš iet un prasa taisnību un vērsušās tiesā.

Šeit izskanēja pirms tam arī viedoklis... apmēram pārfrāzējot, ka nu tur cilvēks ir bijis tik inteligēns, ka viņš ir vēlējies, lai saprot viņa vārdu un tādēļ viņš pieņem, ka viņa vārdu latvisko. Es varbūt teiktu, ka šim nav sakara ar cilvēka inteligenci. Un tas, ja cilvēks raizējas par to, ka viņa vārdu maina un viņš tam nepiekrīt, tas nepasaka, vai viņš ir nesaprātīgs vai neinteligēns.

Un tāpat izskanēja viedoklis par to, ka šī problēma varbūt nebūt nav tik liela. Ka tā vairāk ir problēma cilvēka galvā, un ka sabiedrībai būtu svarīgāk, lai viss paliek tā, kā bijis. Un varbūt šeit atšķiras, teiksim, psihologa pieeja no varbūt vairāk tādas formālas pieejas, ka patiesībā nav svarīgi, nu, skatoties salīdzinoši... padomājiet, ir cilvēki, kas nevērsās tiesā un viņi mierīgi samierinās un jūs vērsaties un kas ar jums ir... kāda problēma jums ir radusies... Kas jūsos pašā ir, ka jūs nevarat pieņemt šādu nelielu neērtību.

Es domāju, ka te vienkārši ... es varbūt pārliktu akcentu uz to, ka ir jāskatās: ja cilvēkam tā ir problēma, tad no psiholoģiskā viedokļa tā ir neapgāzama problēma. Nevis... es kā psihologs nekad nesalīdzinu: padomājiet, citiem ir daudz sarežģītākas problēmas un cilvēki iet bojā, un jūs uztraucaties par to, ka jums ir izmainīti jūsu vārdā daži burti. Tā kā varbūt šeit vienkārši mūsu pieejas atšķiras, jo es saskatu, ka ja cilvēks saka, ka tā ir viņa problēma, tad es simtprocentīgi pieņemu, ka viņš ir kompetents par to spriest un tā ir viņa problēma un tā ir problēma, kas ir jārisina, nevis ka mums ir uz salīdzinoša fona jāskatās, kas ir vēl varbūt svarīgākas lietas.

A.Endziņš

Paldies. Vai vēl ir jautājumi?

J.Briede

Jā, man būtu vēl jautājums. Šeit izskanēja... Kusiņa kungs vairākkārtīgi runāja... ko tad, ja tas, kas ir rakstīts... teiksim, Šekspīrs... viņam uzraksts būs pavisam cits un cilvēki viņu nepareizi izrunātu. Vai, ja teiksim, tam Šekspīram pasē būtu ierakstīts tā, kā to angļiski raksta, vai tā viņam nebūtu trauma, ka viņu nepārtraukti izrunā nepareizi?

B.Martinsone

Protams, ja mēs gribam runāt par katru cilvēku atsevišķi, tad ir jāpieprasa tā cilvēka psiholoģiskā ekspertīze, lai spriestu, kā tieši konkrēta personība reaģētu. Es domāju, ka par to, kā cilvēka uzvārdu izrunā, tas viņam nesagādātu tādas, teiksim, pārvietošanās grūtības un vēršoties iestādēs... un viņš pats var regulēt to procesu paskaidrojot, kā viņa uzvārdu izrunā.

Un vēl bija varbūt viena lieta, ko es gribēju piebilst. Izskanēja arī viedoklis par bērna vārdu, ko vecāki viņam gribēja dot un tad tiesa paturēja sev tiesības... varas iestādes paturēja sev tiesības šo vārdu nepieņemt tieši tādu. Es gribētu vērst tiesas uzmanību uz to, ka šajā gadījumā šis piemērs vienkārši nav par to pašu. Ja vecāki mēģina ielikt bērnam tādu vārdu, kas ir nelabskanīgs, vai kas varētu eventuāli pārkāpt viņu intereses pēc kādiem gadiem, tad, kad viņš paaugsies, tas ir cits variants un es uzskatu, ka tur, teiksim, ir iespējas arī iejaukties un brīdināt vecākus par to.

Bet ja cilvēkam... teiksim, kad cilvēkam... kas cilvēks precas un pieņem sava laulātā drauga uzvārdu, viņš vienkārši nevis izdomā kaut kādu vārdu, teiksim, kā izskanēja, ka Marijas zieds, viņš nevis izdomā vārdu, kas viņu rotātu, bet viņš pieņem simboliski tieši šo vārdu, tieši šī cilvēka vārdu, kuru viņš ir izvēlējis par savu dzīves draugu, tādā veidā parādot cieņu gan viņa ģimenei, gan viņa tautībai, gan viņa tradīcijām, gan dzimtai kopumā. Un tāpēc liekas nesaprātīgi teikt, ka nu tu taču mainīji uzvārdu, nu kāda nozīme tur vienam vai diviem burtiem... Bet šim cilvēkam ir svarīgi tieši šis uzvārds, tieši šī piederība šai dzimtai.

A.Endziņš

Paldies. Vēl ir jautājumi?

J.Briede

Un tad pēdējais jautājums ir: Jūta ir ļoti dzīvespriecīgs cilvēks un es domāju, ka viņai psiholoģiskas problēmas nav ar to radušās, bet vai varētu būt tāda iespēja, ka cilvēkam ar to, ka viņam ir šādā veidā sagrozīts uzvārds, rodas kādas psiholoģiskas dabas problēmas?

B.Martinsone

Jā. Es nevaru komentēt plašāk, jo tas ir ļoti individuāli un tas nav tā, ka pavārgrāmatā... Ja cilvēkam sagroza uzvārdu, tad rodas tādas instances.... Tas nav tik vienkārši.

A.Endziņš

Paldies. Harbacēvičas kundzei jautājums? Jeb Kusiņa kungam?

G.Kusiņš

Man ir vairāki jautājumi. Es ļoti atvainojos, es nezinu, kādu amatu jūs precīzi ieņemat. Sakiet, lūdzu, ar cik lietām jūs esat saskārusies... jeb, precīzāk sakot, cik cilvēki pie jums ir vērsušies ar to, ka viņi jūt psiholoģiska diskomforta stāvokli sakarībā ar to, ka viņiem ir pārveidoti vārdi vai uzvārdi? Cik?

B.Martinsone

Jā, es saprotu jūsu jautājumu. Viņi ir vērsušies ne tieši ar jautājumu, ka viņiem ir sagrozīts vārds, bet esmu strādājusi ar cilvēkiem, kuriem ir šāda veida personības deformācijas. Tas attiecas dažādu

iemeslu gadījumā, bet viens no šiem iemesliem ir arī cilvēka vārda sagrozīšana... Vienkārši man jāatzīmē, ka es esmu klīniskā psiholoģe un es strādāju gan psiholoģiskajā konsultēšanā, gan psihodiagnostikā, gan arī psihoterapijā. Šie klienti vairāk ir tie, kas vairāk vērsas psihoterapijā, bet es pieņemu, ka viņi oficiālā iestādē ar šādu veida konkrētu sūdzību vērsas pie jums. Pie manis viņi atnāk... it kā tā problēma ir tāda maskēta. Tā nav masveida problēma.

G.Kusiņš

Tātad nav tādu cilvēku, kas ir vērsušies pie jums un teikuši, ka, lūk, mana iekšējā būtība pretojas tam, kā man ir uzrakstīts šajā dokumentā. Jūs nevarat nosaukt šādus...?

B.Martinsone

Ir tādi cilvēki, kas ir vērsušies ar šādu problēmu, bet ne saistībā ar to, ka viņu vārds ir mainīts pasē. Bet ar to, ka viņu vārds, teiksim, ir ikdienas lietošanā kaut kādā veidā viņiem traucē...

G.Kusiņš

Paldies. Otrais jautājums. Sakiet, lūdzu... jūs jau pieminējāt, ka katram tas ir. Katram cilvēkam. Sakiet, lūdzu, vai šīs sajūtas varētu atšķirties dažādām tautībām? Jūs teicāt, ka katram ir.

B.Martinsone

Jūs domājat tā identitātes sajūta par savu vārdu, kas ir ...

G.Kusiņš

Jā, vai tas varētu atšķirties, teiksim, latviešiem un krieviem?

B.Martinsone

Tādu pētījumu nav. Šobrīd Latvijā tādu pētījumu nav. Un es zinu arī, ka šobrīd Krievijā tādu pētījumu nav.

G.Kusiņš

Vai tad mēs nenonākam tādā situācijā, ka latīņu alfabētiskajā... šiem vārdiem kirilicus nevarēs atspoguļot. Vai tas nozīmē to, ka ja mēs pilnīgi pieejam, tādā gadījumā mums, ja tas cilvēks... jūs sakāt, ka jāraksta tā, kā viņš jūt... tad arī latīņu alfabētiskajā šis tas mums pietrūkst, jo tas cilvēks jūt to vārdu tā, kā viņš to jūt kirilicā... Vai tas tā ir, ja šīs izjūtas neatšķiras starp latviešiem un krieviem?

B.Martinsone

Tātad jūs gribat jautāt, ka arī tie cilvēki, kam ir krievu vārds... tātad, ja viņa uzvārdu latvisko tā kā burtu pa burtam...

G.Kusiņš

Nu, vai arī teiksim, ierakstītu kādu Ķīnas izcelsmes cilvēku ar latīņu burtiem... Vai tad arī viņam nebūtu līdzīga rakstura psiholoģiskas problēmas?

B.Martinsone

Varbūt.

G.Kusiņš

Paldies. Un beidzot pēdējais jautājums. Jūs teicāt, ka nav svarīgi skatīties salīdzinoši, ka šeit ir jāņem vērā... ka šeit pietiek, ka vienam cilvēkam tas ir. Vai jūsuprāt tad šis viens cilvēks... šī viena cilvēka izjūta ir par pamatu, lai visi mainītu... vai, teiksim, tas ir pietiekoši, ka viņam tā liekās... ja es pareizi jūs sapratu.

B.Martinsone

Ja man ir tāda subjektīva sajūta, ka... varbūt tā arī ir pareizi, ka šis atskaites punkts šobrīd tiek ņemts mūsu valsts, Latvija. Un līdz ar to mēs runājam par valodas tradīciju saglabāšanu, par to, ka ir svarīgi, lai citi latviešu varētu izlasīt šos uzvārdus. Bet, manuprāt, tā lieta ir jāskata daudz plašākā kontekstā, vienkārši kā viens cilvēks pasaulē. Un es uzskatu, ka... protams, tā pilnīgi nav mana kompetence, bet būtu lieliski, ja likums atļautu, teiksim, iestrādāt to normu, kā cilvēkam... lai arī viņš pats var noteikt to, kādā veidā viņa vārdu ieraksta. Ar to es gribu teikt, ka būtu pietiekoši daudz, kā arī šeit teica, krievi, kā Staņislavs un Vladimirs, kas absolūti nemaz neuztrauksies par to, ka viņu uzvārds ir kā formāli tiek latviskots. Tādēļ ir lieliski, ja ir iespēja cilvēkam pašam izvēlēties to savu vārdu...

Kas tad ir tas viņa vārds? Bet to viņš pats jūt, es to nevaru zināt. Mans uzvārds ir Martinsone. Un ja man tagad kāds pateiktu, ka manu uzvārdu vajadzētu latviskot un nosaukt mani par Mārtiņsoni, tad patiesībā tā nebūtu es. Es domāju, ka tas ir ļoti vienkārši un cilvēciski to var iedomāties. Un tāpēc, ja es pati nevaru noteikt, kādā veidā manu uzvārdu ieraksta pasē, tad tā rodas šāda bezpalīdzīguma sajūta. Un tā rada no cilvēku puses to lielo aizsargreakciju. Man zūd psiholoģiskā kontrole. Es nevaru ietekmēt lietas. Manu vārdu var ierakstīt tā, kā ir kaut kādi likumi un tā kā valstij ir izdevīgi, bet man ir tāda sajūta, ka īstenībā es neesmu nekā vērts un nevaru vispār ietekmēt lietas, kas skar tieši mani.

Tāpēc es saku, ka... tas ir mans viedoklis, ka ir ļoti labi, ka cilvēks pats var paust to viedokli, kādā veidā viņa vārds ir jāraksta un jūs varbūt vairāk tā kā formāli man to jautājāt... kā būtu tagad tiem krievi, kā viņiem no kirilicas, automātiski arī ķīniešiem, ja viņiem pārliktu.

G.Kusiņš

Nu, mans jautājums ir, ja faktiski tas cilvēks šo savu vārdu izjūt, ja tur patiešām ir kirilicā rakstīts... jeb kaut kādā grieķu vēl... viņš to vārdu izjūt tā, kā tas ir rakstīts. Un, ja citā personas dokumentā uzraksta citādi, vai viņā neradīsies tieši tādas pašas problēmas, kā mēs šajā gadījumā runājam...

B.Martinsone

Bet es domāju, ka viņa pasē jau ir tas vārds. Tāds jau viņš ir. Tas ir viņa vārds. Jo viņa vārds ir nevis šai valstij vai viņa vārds ir nevis manai izlasīšanai, bet viņa vārds pasē ir tāds, kāds ir viņa vārds. Un ja es to nevaru izlasīt, tad tā ir mana problēma, nevis viņa problēma būtu tā, ka viņa vārds būs mainīts un tagad viņam būs visiem jāpierāda, kas viņš ir.

G.Kusiņš

Es tad pareizi saprotu, ka tā ir šinī gadījumā sabiedrības problēma, ka viņa nevarēs izlasīt to vārdu. Vai es pareizi sapratu?

B.Martinsone

Jā, es tā jūtos.

G.Kusiņš

Jā, paldies.

A.Endziņš

Paldies. Harbacēvičas kundze. Lūdzu!

S.Harbacēviča

Es mazlietiņ par to izrunu gribēju parunāt. Vai jūs patiešām esat simtprocentīgi pārliecināta par to, ko jūs sakāt, par to izrunas motivāciju. Es vienkārši pakomentēšu, kādā kontekstā es to domāju. Piemēram, nu te cienījamā prasītāja jautāja tādu lietu... nu, ja man dzīvē sanāktu tāda situācija, nu nesauksim, teiksim, manu draugu uzvārdus, paņemsim, piemēram, uzvārdu Andrē Moruā, franču rakstnieks. Nu, piemēram, ja es vienā brīdī kļūtu par Moruā kundzi. Tad saskaņā ar to, ko Briedes kundze saka, manā pasē ierakstītu Maurois. Pamosim situāciju. Es esmu lidostā, es esmu aizmirsusi, cikos man lidmašīna, es kavēju un kāds ruporā saka – Maurois kundze. Es pat neklausos. Es varbūt pat nokavēju lidmašīnu. Kā es pēc tam jūtos tajā situācijā? Kā lai es identificējos ar šo te, teiksim, ar tām visām lietām, kas ir rakstītas manos dokumentos? Vai jums neliekas, ka arī šī te lieta ir ļoti būtiska – tas, kā to lietu izrunā?

B.Martinsone

Es teiktu tā... Es domāju nedaudz savādāk... Galvenais ir tas, ko jūs pati uzskatāt par savu vārdu, nevis kā es uzskatu... Principā es neesmu kompetenta spriest un atbildēt uz to, kas tieši būtu jādara un kādā veidā tieši pasē būtu jāraksta cilvēku vārdi. Šādu jautājumu es vienkārši nevaru atbildēt, jo tā nav mana kompetence.

Bet es varu atbildēt uz to, kas notiek ar cilvēku, ja viņa identitāte izmainās un kādā viņš var reaģēt...

S.Harbacēviča

Bet vai tas vienmēr ir valodas jautājums? Vai tas vispār pamatā ir valodas jautājums?

B.Martinsone

Valodas jautājums ir no tā viedokļa, ka valoda ir tieši saistīta ar cilvēka domāšanu. Teiksim, valoda ir visas domāšanas pamats. Kad mēs domājam iekšēji, mēs arī domājam valodā.

S.Harbacēviča

Jā. Nu, piemēram, mana palīdzība Tieslietu ministrijā. Viņu sauc Baiba Gargurne. Viņu ir nosaukuši par Garpurni, Gargūni, par visām iespējamām lietām. Vai tur nav tā pati problēma no, teiksim, psiholoģiskā modeļa viedokļa, vai tas ir kaut kas cits?

B.Martinsone

Ja Gargurnes kundzei no tā nerodas problēmas, tad es varu teikt, ka viss ir kārtībā.

S.Harbacēviča

Nu bet ja rodas? Vai tās tad atšķiras no...

B.Martinsone

Tad viņa meklēs ceļu, kā to risināt. Bet šajā kontekstā tad atkal sanāk, ka jums ir... Jūs uztraucaties par kaut kādu Mencenu, bet padomājiet, ka Gargurnes kundzei ir varbūt daudz lielākas problēmas... Man liekas, ka tas nav pēc būtības.

S.Harbacēviča

Jā, bet tur nav valodas maiņas jautājums, tur ir vispār... Labi, paldies... Man vairāk nav jautājumu.

A.Endziņš

Paldies. Čepānes kundze.

I.Čepāne

Harbacēvičas kundze, es jums gribētu pajautāt. Kā jūs domājat, kā Parīzes lidostā franču valodā lasītu jūsu uzvārdu, ja jūs būtu Moruā kundze... latviski uzrakstīts?

S.Harbacēviča

Nu, ja es būtu Moruā kundze, tad, iespējams, viņi izlasītu... starp citu, es mazliet zinu franču valodu, manuprāt tā izruna būtu ļoti, ļoti līdzīga. Kā viņi manu pašreizējo uzvārdu lasa, tas, protams, ir mazlietiņ komiski, jo "h" pazūd un "c" pārvēršas par "k", bet tas ir...

I.Čepāne

Nu tad jau tieši tas pats.

S.Harbacēviča

Nē, nu es pie tā Arbacevika esmu jau laiku pa laikam pieradusi...

A.Endziņš

Paldies.

Pieaicinātās personas. Aija Biezā. Lūdzu parakstieties...

Tā, Biezā kundze! Ko jūs varat teikt no savas prakses šajā saistībā ar ierakstiem Zemesgrāmatā, ar personas identifikāciju?

A.Biezā

Man kā Zemesgrāmatu tiesnesim šajā sakarībā problēmas rada tieši ārvalstu personu vārdu un uzvārdu atveidošana Zemesgrāmatu dokumentos. Jo mēs arī piemērojam šos te pašus Ministru kabineta noteikumus un prakse rāda to, ka dzīvē šie noteikumi tiek lietoti ļoti nekoncekventi. Es varbūt varu pailustrēt ar piemēru, ka mēs saņemam nostiprinājumu lūgumus, kuros... tur ir variācijas... ja parasti notāri... viņi atveido šo uzvārdu oriģinālrakstībā, teiksim, iet runa par ārvalstu pilsoņiem... Mums tur, kur ir Latvijas pilsoņu pases vai nepilsoņu pases, mēs rakstām dokumentos tā, kā pasē un tas uz mums tālāk neattiecas. Jautājums ir tieši par ārvalstu personu vārdu un uzvārdu atspoguļojumu.

Tātad, piemērs. Nostiprinājuma lūgumā šis uzvārds nav pārveidots... nav atveidots atbilstoši latviešu valodas normām, dokumentā, kas ir par pamatu nostiprinājumam, kā, piemēram, man bija tiesas spriedums, ar kuru... es šeit neminu konkrētu personu, bet uzvārds, teiksim, būtu līdzīgs... viņai ir divi vārdi un uzvārds... Kanādas pilsonē... Vārdi nav pārveidoti, rakstīts tā, kā viņas pasē, bet uzvārds arī nav latviskots atbilstoši izrunai, tikai ir pievienota latviešu valodas galotne "a". Lai panāktu zināmu vienveidību... un bez tam arī šajā te ir bijis tiesas spriedums un bez tam vēl bija papildus spriedumam pieņemts lēmums par pārrakstīšanās kļūdas izlabošanu, kur skaidri un gaiši bija rakstīts, ka visā spriedumā šīs te mantinieces vārds un uzvārds rakstāms tād Loise Marija... nu, pieņemsim Riebena. Es tā arī viņu ievadu Zemesgrāmatu reģistrā, tā kā bija tiesas spriedumā, jo tomēr vados no likuma par tiesu varu, kur ir teikts, ka likumīgā spēkā stājies tiesas spriedumam ir likuma spēks Latvijas Republikā... nu šeit mēs varam varbūt, protams, strīdēties par to, vai man bija jāpārveido pēc savas izpratnes vēl trešajā variantā... Bet nu šajā situācijā es ierakstīju tā, kā tiesas spriedumā. Pēc kāda laika šī pati persona griezās Zemesgrāmatā ar nostiprinājuma lūgumu. Atkal lūgumā bija tikai nepārveidotā forma, saskaņā ar pasi, un Zemesgrāmatu sekretārei radās grūtības datorā ievadīt šo nostiprinājuma lūgumu, jo, kā zināms, mums Zemesgrāmatas tiek vestas datorizētā veidā, nostiprinājuma žurnāli ir tikai datorizēti un alfabētiskie rādītāji ir tikai elektroniskā veidā. Un dators mums viņai parādīja, ka šādas personas, šāda īpašnieka mums nav... nu viņa ievadīja tā, kā ir nostiprinājuma lūgumā... Mēs meklējām pēc tā, kā tas varētu skanēt latviski, proti, Rībena. Tas ir pēc manas izpratnes, kā būtu jālatvisko šis uzvārds. Dators mums atbildēja to pašu. Mēs bijām spiesti griezties nekustamā īpašuma nodalījumā un arī arhīvā pārliecināties lietā, kādā formā tad ir šis uzvārds ievadīts.

Es saprotu, ka var diskutēt par kompetenci. Bet šajā pašā brīdī es gribu norādīt uz to, ka manā skatījumā ir šeit arī objektīvi iemesli, kāpēc tik daudzas amatpersonas tik dažādi lieto, pat tiesas... teiksim, citu zemesgrāmatu nodaļas un notāri un tamlīdzīgi... jo visi šie, ko viņi izdod, dokumenti, protams, būtu arī jāvadās pēc Latvijas Republikas Valsts valodas likuma un šiem minētajiem noteikumiem. Es domāju, ka pirmais ir šī profesionalitāte, bet es domāju, ka šī profesionalitāte ir objektīva, šis trūkums ir objektīvs, jo, kā arī noteikumos ir teikts, citu valodu vārdus atveido iespējami tuvu to izrunai. Jau šis formulējums ir aptuvenš. Vadoties no citvalodu īpašvārdu atveides noteikumiem.

Šeit ir Latvijas Republikas Valsts valodas centra izdota brošūra, cik es saprotu, piemēram, Dzimsarakstu nodaļās arī vadās no šī dokumenta - 1998.gadā izdots "Par vārdu un uzvārdu lietošanu un rakstību latviešu literārajā valodā". Viņš gan ir izdots saskaņā ar iepriekš spēkā bijušajiem noteikumiem par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju dokumentos, kas bija pieņemti 1996.gadā, Ministru kabineta noteikumi nr.174, bet tur nav lielas atšķirības ar patreiz spēkā esošo. Un tur arī tā sistēma ir tāda, ka, lai precīzi atveidotu šo uzvārdu, ir jāpārzina tā valoda, no kuras konkrētais vārds vai uzvārds tiek latviskots, atveidots atbilstoši latviešu valodai un visā

šajā instrukcijā ļoti bieži parādās tādi izteikumi, ka "parasti tiek", "pēc iespējas tuvu jāatveido" vai arī, piemēram, ir tāds citāts kā 84.punkts – "latviešu valodai ir ar vācu valodu senas vēsturiskas saskare, tāpēc daudzu vācu īpašvārdu atveidē ir izveidojušās tradīcijas, kas ne vienmēr saskan ar citvalodu īpašvārdu atveides mūsdienu principiem".

Es domāju, ka cilvēkam, kurš nav valodnieks, uzņemties kompetenti pārveidot šos uzvārdus, ir tiešām grūti. Un tādēļ es arī psiholoģiski kā praktiķis saprotu, kāpēc daudzi nevēlas... viņi labāk vispār nepārveido šo uzvārdu. Pirmkārt, lai neuzņemtos atbildību viņu atveidot nepareizi un, otrkārt, arī aiz cieņas pret šo personu. Jo mēs arī no prakses jūtam, ka cilvēki pret sava vārda nepamatotu pārveidošanu vai lietošanu izturas ļoti jūtīgi. Viens burts kaut kur ir nepareizi ierakstīts un mēs jūtam, ka tas viņam sagādā problēmas. Un tad es arī pilnīgi saprotu šos notārus, kad viņš saka: es esmu... kā man tikko notāre stāstīja: no Lietuvas pilsonis Ivanovs, viņa ierakstījusi nostiprinājuma lūgumā Ivanovs, bet viņš teicis, es neesmu nekāds Ivanovs. Un viņa viņam skaidro, ka pēc mūsu likumiem ir tā. Nu, protams, ka viņu šī situācija neapmierina.

Bet nu, protams, ka ir jābūt kaut kādām noteiktām normām. Ja arī... es atzīstu, ka šie Ministru kabineta noteikumi to savu uzdevumu neveic. Viņi katrā gadījumā... tikai uz tās bāzes vien atveidot kvalitatīvi šos uzvārdus sevišķi tādiem darbiniekiem, kas varbūt to nedara ikdienā regulāri, kā tas varbūt ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde vai atkal dzimtsarakstu nodaļas... tas var radīt problēmas.

Bet vēl par tādu aspektu, kā par sabiedrības interesēm. Runājot tikai no Zemesgrāmatas kā publiski reģistra viedokļa. Zemesgrāmatu likuma pirmais pants nosaka, ka Zemesgrāmatas ir visiem pieejamas un to ierakstiem ir publiska ticamība. Un ar to, ka dažādās iestādēs šie te uzvārdi tiek atveidoti dažādi, šī te publiskās ticamības principa ievērošana jau var tikt apdraudēta. Vai vēl vairāk, ka tagad, attīstoties šīm te tehnikas iespējām, piemēram, datorizētās zemesgrāmatas, ir iespējams iegūt informāciju arī caur tiešo pieslēgumu caur internetu, protams, ar tur attiecīgajiem līgumiem un tamlīdzīgi.

Tāpat valstī ir speciāli Zemesgrāmatā norādīts, ka valsts amatpersonām un iestādēm ir tiesības saņemt ziņas no zemesgrāmatām to dienesta vajadzībām. Tātad tieši valsts funkciju izpildei. Mums ļoti bieži prasa ziņas Ieņēmumu dienests, policija, prokuratūra, tātad tieši, lai nodrošinātu šo sabiedrisko kārtību un citu cilvēku tiesības aizsargātu.

Manā skatījumā, ka šie Ministru kabineta noteikumi tādā aspektā nu nekādā veidā nesekmē sabiedrības intereses un viņi pat zināmā mērā ir pretēji pašu noteikumu 2.punktā noteiktajam mērķim aizsargāt personu pret nepamatotu tās vārda un uzvārda pārveidošanu.

Tas man būtu viss.

A.Endziņš

Paldies.

Vai tiesnešiem ir jautājumi? Čepānes kundze, lūdzu.

I.Čepāne

Man būtu viens jautājums. Par noteikumu nr.295 11.punktu. Jums kā Zemesgrāmatu tiesnesei droši vien bieži nākas saskarties ar šo 11.punktu. Vai jums ir bijušas grūtības šī 11.punkta piemērošanā?

A.Biezā

Man nav bijušas grūtības piemērošanā gadījumā, kad es saņemu rakstisku dokumentu savā acu priekšā. Šīs problēmas rodas, ja mēs gribam iegūt informāciju elektroniskā veidā. Jā, mēs vadāmies no šī 11.punkta. Es domāju, ka tur problēmas lielas nevarētu rasties. Ir, protams, lielas atšķirības, jo kaut vai arī tās pašas zemes īpašuma tiesības stiprinot zemesgrāmatā, tas laika posms no zemes pieprasīšanas līdz ierakstīšanai zemesgrāmatā ir garš. Tur ir visdažādākās variācijas. Vecā pase, jaunā pase, Zemes komisijas lēmums, vēl tur... Jā, bet tas nebūtu tas. Bet ja mēs gribam gūt informāciju elektroniskā veidā, tad mēs nevaram skatīties, ka ir tādad... ka iestādei nav tiesību apstrīdēt. Vienkārši informāciju nevar ticamu iegūt. Vai arī tas rada papildus darbu.

A.Endziņš

Bet, vai šādā aspektā nevar rasties problēmas, ja cilvēkam līdz, nu pašā sākumā, 1992.gadā ir izdota Latvijas pilsoņa pase, ir attiecīgs Zemes komisijas lēmumi, teiksim, kas saistīti būtu ar nekustamā īpašumu ierakstu Zemesgrāmatā un pēc tam ir jau jauni noteikumi, jauna pase, jau šis uzvārds ir transformēts. Bet cilvēkam ir jāpierāda, ka galu galā es esmu tas pats, par kuru ir runa.

I.Čepāne

Es vēl papildināšu. Ja neiebilstat, es arī papildināšu. Konkrēta vieta ir arī šeit 416.lappusē... Ir bijis visu laiku viens indivīds, sieviete, Režai, ilgu laiku viņa ir arī strādājusi un dzīvojusi Zviedrijā, atbraukusi atpakaļ šeit uz Latviju un mainot pasi viņa vairs nav Režai, bet viņa ir Režā. Vai jums rastos problēmas, ja viņai, piemēram, būtu tiesas spriedums, ka ir atjaunotas īpašuma tiesības Režai, bet pēc kāda laika nāktu nostiprināt īpašuma tiesības Zemesgrāmatā Režā, jeb nebūtu?

A.Biezā

Es domāju, ka nebūtu problēmas, jo tas saskaņā ar to... ar šo te instrukciju, kā vārdi un uzvārdi var tikt pārveidoti, ka šis nav tas gadījums. Katrā ziņā, ja šis uzvārda daļas nedaudz atšķiras, mēs ierakstām tā, kā tas ir pasē patreiz, viņa pašreizējā personas dokumentā.

Man ir problēmas ar ārvalstnieku vārdu un uzvārdu ierakstīšanu un atpazīstamību.

A.Endziņš

Paldies. Tiesnešiem ir vēl kādi jautājumi? Nav. Briedes kundzei? Nav. Kusiņa kungam? Lūdzu!

G.Kusiņš

Daži jautājumi. Jūs jau pieminējāt šos noteikumus un pieminējāt tos piemērus, ka nostiprinājuma lūgumā ir viens, teiksim, tiesas spriedumā ir savādāk un tad tur ir jālabo kļūdas... un citādi... Kā jūs dzirdējāt, tad pieteikuma iesniedzēja prasa atsaukt šos Ministru kabineta noteikumus un atcelt pilnībā... Sakiet lūdzu, pēc kā jūs vadīsieties nākošajā dienā pēc tam, kad viņi būs atcelti?

A.Biezā

Es domāju, ka tad, ka... to jau Satversmes tiesa noteiks, ar kuru brīdi tie tiks atcelti... Šeit ir jāvadās pēc vispārējiem principiem... ko tādā gadījumā dara, ja par kādu situāciju nav normatīvā akta. Ir jau šīs situācijas risinājumi. Ņemot vērā teoriju un ņemot vērā tiesvedības principus un tās pašas tradīcijas... Arī ir taču mums tiesības tulkot...

G.Kusiņš

Bet gadījumā, ja šie noteikumi tiktu atcelti un nebūs pagaidām nekā vietā, tad jūs vadīsieties pēc tā, kā jūs izjūtat šo lietu un tad, teiksim, jūs turpināsiet rakstīt tā, kā jūs izjūtat.

A.Biezā

Es domāju, ka pēc tāda tiesību nepārtrauktības principa... ļoti iespējams, ka mēs vadīsimies pēc šiem te pašiem noteikumiem. Bet es jums gribu pateikt to, ka viņa konsekventa realizācija dzīvē sagādā grūtības gan valsts iestādei, gan citiem pilsoņiem, gan konkrētajam šim attiecīgās lietas subjektam.

G.Kusiņš

Un tad jūsuprāt... Ja mēs paskatāmies... tā tad pieteicēja prasa atcelt šo un jūs sakāt, ka viņa realizācija... nu, protams, ne visos gadījumos, bet dažos gadījumos sagādā problēmas. Tad kurš no šiem diviem jums liekas labāks variants? Ja mēs atceļam pavisam un tad katrs raksta, kā viņš izjūt, vadoties no tā, kā viņš izprot latviešu valodas tradīcijas un literārās valodas normas jeb tomēr eksistē kaut kādi Kabineta noteikumi, kas nosaka, es negribu teikt, vienveidīgu kārtību... jo kārtībai ir tāda misticisma piegarša, bet nosaka tomēr kaut kādu regulējumu šajā jomā.

A.Biezā

Nu, mēs jau arī nevaram pastāvēt uz kaut kādu stagnāciju tāpēc, ka mēs nezinām kā un ko darīt, ka mēs nevaram labot vai atcelt tādas normas, kas neatbilst citiem likumiem vai Satversmei.

G.Kusiņš

Un vēl viens jautājums. Apsīša kungs jau šeit pieminēja šo piemēru ar Lēbera kungu, kur viņš raksta gan atbilstoši latviešu valodas likumiem, gan arī rakstot oriģināli... Sakiet, lūdzu, vai jūsuprāt tas atrisinās problēmu, ja, teiksim, gadījumā ar šiem ārvalstniekiem rakstītu gan šo latvisko, gan arī iekavās rakstītu šo viņa oriģinālo uzvārdu tā, kā ir viņa personas dokumentos?

A.Biezā

Es domāju, ka tas problēmas neatrisinās, jo, pirmkārt, tas neatrisinātu to problēmu pašam šim dokumenta saņēmējam... protams, viņam no tā nekādas intereses nav. Otrkārt, es domāju, ka tas neatrisinātu arī citu personu un valsts intereses šajā lietā, jo... nu mums šeit arī ir ierobežotas tehniskās iespējas. Jo mums tā tad ir jāmaina visa šī datorizētā zemesgrāmatu uzbūve, mēs varbūt varētu kādas papildus ailēs ievadīt un arī viņa dokumentā atspoguļot šo te oriģinālformu, bet visi šie alfabētiskie rādītāji un pamatprincipi, pēc kā tiek persona identificēta, vai arī, teiksim, meklēta kaut kādās datu bāzēs... tas vien ir identifikācija pēc uzvārda. Un ja tas uzvārds ir ierakstīts latviski... Nu, šeit, es domāju, ir analogija ar to pašu pases gadījumu. Tad ir jāmeklē tālāk. Bet pirmajā brīdī cilvēks, kurš nav speciāli, teiksim, Zemesgrāmatā... viņš ātri... kā tagad ir likumā pat ielabots, ka 24 stundu laikā viņam ir jāsaņem atbilde, šīs tiesības saņemt šādu ticamu un ātru informāciju, viņam var tikt apgrūtinātas.

G.Kusiņš

Tad man vēl divi papildus jautājumi. Sakiet, lūdzu, tad pašreizējā sistēmā, cik es saprotu, valsts ir ieguldījusi naudu un izveidota sistēma, kas ir uz latviešu valodu balstīta. Ja tagad mēs pieņemam citu sistēmu, sakiet lūdzu, kā jūs redzat... vai tas ir iespējams...

A.Biezā

Es redzu ļoti vienkārši. Jo man par nožēlošanu ir jāsaprot, ka dažās zemesgrāmatās jau tagad lieto tikai oriģinālformu. Mums ir lodziņš "uzvārds". Tā vienkāršoti runājot. Un vai mēs tur ierakstīsim latviskotu formu, vai mēs ierakstīsim oriģinālformu, tas šajā gadījumā sistēmā neko nemainīs... nebūs nekādi īpaši pārkārtojumi.

G.Kusiņš

Bet tad es nesapratu atbildi uz jūsu iepriekšējo jautājumu. Tad, kad es teicu: vai var ierakstīt Lēbers un iekavās Loeber, ka tad tā nevar... Bet ja teiksim, cilvēkam ir divi uzvārdi - tad var. Es nesaprotu, kur ir šī..

A.Biezā

Tāpat viens tiks rakstīts...

G.Kusiņš

Bet uzvārds, kas sastāv no diviem vārdiem?

A.Biezā

Nē, to var, jā.

G.Kusiņš

Nu, tātad var ierakstīt viņam Lebera kungam Zemesgrāmatā Lēbers un iekavās oriģinālo formu tā, kā viņš ir vācu valodā? Vai tehniski tas ir iespējams ierakstīt tādā veidā?

A.Biezā

Nu, tur ir zināms zīmju skaits. Bet patiesībā mums ir tā reizēm, ka ir doti divi tie lodziņi... Tas ir tādā tehniskā jautājumā.

G.Kusiņš

Tātad jūs uzskatāt, ka varētu ierakstīt arī tādā veidā: Lēbers un iekavās uzrakstīt oriģinālformu un tur nav nekādas atšķirības, vai mēs rakstām, teiksim, cilvēkus, kas ir Akmens-Akmentiņš.

A.Biezā

Tur nekādas citas... vai tur iekavas, vai tur kursīvā... tādas zīmes gan nav iespējamas... Es domāju, ka būtu apgrūtināta meklēšana. Tad gan es domāju, ka būtu zināmi izdevumi... tas būtu tehnisks jautājums tiem programmas stādītājiem, lai mēs varētu veiksmīgi atpazīt, ja ievadītu tikai oriģinālformā...teiksim, kādas ārvalstis vai kāda organizācija vai pilsonis pieprasītu šādas ziņas, lai mums šī sistēma parādītu to, kas mums ir aiz tā., kas mums tagad ir ierakstīts vispirms. Es ļoti šaubos. Tas ir datora atlasīšanas spējas...

G.Kusiņš

Paldies. Nav vairs jautājumu.

A.Endziņš

Harbacēvičas kundze.

S.Harbacēviča

Sakiet, lūdzu, vadoties no kā šajos te Ministru kabineta noteikumos... vadoties no kura punkta un apakšpunkta kur jūs, teiksim, atrodas tās savas tiesības vai pienākumu atveidot šos te vārdus?

A.Biezā

Es šo te atrodu no visa... visu šo te noteikumu sistēmiskas iztulkošanas. Un kaut vai ņemot vērā to, ka šie te Ministru kabineta noteikumi ir pieņemti pamatojoties uz Valsts valodas likuma 19.pantu, kas nosaka, ka Valsts valoda ir lietojama visās valsts iestādēs un tiesas iestādēs un tā tālāk.

S.Harbacēviča

Kādā kontekstā jūs komentētu šo te noteikumu 7.punktu, kurš saka, ka vārda vai uzvārda atveide un formas pielīdzināšanas veids... un tad tur ir uzskaitītas iestādes: Dzimtsarakstu nodaļa, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, diplomātiskā un konsulārā pārstāvniecība...

A.Biezā

Jā, es šeit saskatu tiešām šo te Ministru kabineta noteikumu uzbūvē zināmu nekonsekvenci, jo šis te 7.punkts tajā pašā laikā ir pretrunā 9.punktam, kur ir rakstīts, ka dokumentos, kuri nav minēti šo noteikumu 8.punktā, personu vārdus raksta latviešu valodā un tā tālāk... Es no šī te noteikumu un arī likumu jēgas saprotu, ka ja mums valsts valoda ir latviešu valoda, tad mums visās valsts iestādēs izdotajos dokumentos ir jāpiemēro šie noteikumi un es domāju, ka nevar to traktēt tā, ka tie, kas nav šeit konkrēti minēti... ka tās iestādes varētu rakstīt šos te vārdus un uzvārdus, kā grib.

S.Harbacēviča

Nē, nu tas ir skaidrs, ka dokumenti jāraksta valsts valodā. Bet piemēram, gadījumā, ja jums rodas šaubas, pārdomas, vai jūs zināt, kurās iestādēs vajadzētu vērsties pēc skaidrojuma.

A.Biezā

Nu, ir jau zināms, ka Valsts valodas centrā. Bet es domāju, ka tas nav lietderīgi - katrā šaubu gadījumā to darīt.

S.Harbacēviča

Bet tāpat Valsts valodas centrs ir un viņam šo jautājumu var uzdot.

A.Biezā

Jā.

S.Harbacēviča

Labi. Sakiet, lūdzu, vai jūs vēl varētu pastāstīt vairāk par šī te, teiksim, elektroniskā reģistra tiesisko statusu un arī par to, kādā veidā... teiksim, vai elektroniskajā datu bāzē ierakstīto informāciju... Vai viņa ir jāpamato, vai viņu var pārbaudīt izejot no, teiksim, dokumentiem?

A.Biezā

Jā. Ir zināmi noteikumi Zemesgrāmatu likumā, kas regulē, kādas ziņas tiek saņemtas no datorizētās Zemesgrāmatas. Kas ir datorizētā valsts... Pie tam, patreiz pastāv vienota valsts datorizētā zemesgrāmata... un kādu informāciju var saņemt arī Zemesgrāmatu nodaļā. Tām personām, kuras nav īpašnieki un kurām nav tādu tiesību uz konkrēto nekustamo īpašumu, ieskatīšanās šajās te lietās notiek ar attiecīgā zemesgrāmatu nodaļas tiesneša atļauju...

S.Harbacēviča

Bet vai es pareizi saprotu, ka šī te elektroniskā datu bāze, vai mēs zināmā mērā viņu varētu pielīdzināt tādām pašām informācijas avotam, kā šī te normatīvo aktu informācijas sistēma - NAIS, kur savukārt mēs skatāmies Ministru kabineta likumu un noteikumu tekstus?

A.Biezā

Nu, tur ir mazliet atšķirība. Cik es saprotu, tagad tā daļa, ko var redzēt jebkurš, tā kā caur internetu mēs skatāmies, tur nav tik pilnīga informācija.

S.Harbacēviča

Nu bet kādā ziņā kā informācijas avots. Viens ir informācijas avots, otrs ir informācijas avots. Teiksim, publikācija NAISā nav, piemēram, likumu ...

A.Biezā

Viņš nav... Bet likums mums nosaka, ka datorizētā Zemesgrāmata – "valsts vienotā datorizētā zemesgrāmata ir vienīgā datorizētā zemesgrāmata, kas satur juridiski atzītu informāciju. Un šīs informācijas vienīgais īpašnieks ir valsts". Tas ir noteikts ar likumu. Tātad šeit ir zināmas atšķirības no šī te NAISa.

S.Harbacēviča

Nu ja, bet juridiski atzīt - tas laikam nozīmē to, ka viņa ir uz dokumentu pamata un tad viņa parāda un tā ir viena no datu bāzēm cilvēkiem informācijai.

A.Biezā

Tas ir tas, ko var apstrīdēt tikai prasības kārtībā. Tie, kas nav saistīti ar konkrēto lietu... šim te ierakstam ir publiska ticamība attiecībā pret trešajām personām.

S.Harbacēviča

Ja atšķirsies, piemēram... nu, piemēram ir tehniska kļūda. Atšķiras elektroniskais ieraksts šajā te datu bāzē un teiksim, tas, kas ir dokumentāli, kur ir notāra zīmogs virsū, paraksti un viss. Ko izmantos?

A.Biezā

Cik es saprotu no tā, kas tagad tika pieņemts, ka tomēr vadīsies no šī te datorizētā ieraksta. Kamēr nav prasības kārtībā apstrīdēts šis te ieraksts un. viņš izlabots... Jā, to nosaka šī te nodaļa – Datorizētā zemesgrāmata.

S.Harbarēviča

Acīmredzot, tas ir kā pirmais pieejamais informācijas avots, bet teiksim, tajā brīdī... nu pieņemsim, pat tādu situāciju, ka tā lieta nonāk tiesā un te ir lūdzu ekrānā rakstīts tas un tas un te ir šis te dokuments. Nu... tad kuram būs tas augstākais juridiskais spēks strīdus gadījumā?

A.Biezā

Es domāju, ka šeit... es jau jums atbildēju, ka juridiski augstāks spēks ir šai datorizētajai zemesgrāmatai. Bet, protams, ka tas ieraksts... ja viņš nesaskanēs, viņš var tikt apstrīdēts un protams, arī izlabots.

S.Harbacēviča

Bet uz kā pamata?

A.Biezā

Ja atšķirsies ieraksts datorizētajā zemesgrāmatā no...

S.Harbacēviča

Nu, piemēram, notariāli apstiprināti īpašuma dokumenti...

A.Biezā

Nu, par īpašuma dokumentu, nē... es domāju, ka spēkā ir tas un tādā formā, kā ierakstīts zemesgrāmatā un ja tas lēmums ir pieņemts neatbilstoši tam dokumentam kas viņam bija pamatā, tad, protams, ir jāapstrīd ir šis ieraksts...

S.Harbacēviča

Bet tad zemesgrāmatā vai datorā, un vai datorprogramma...

A.Endziņš

Atvainojos, man liekas, ka mēs novirzāmies tagad no tās lietas būtības, par ko mēs skatām šodien. Mēs aizejam tehniskās detaļās, kas neattiecas, manuprāt, tieši uz lietas būtību patreiz.

S.Harbacēviča

Atvainojiet, ja tā, manuprāt, tas tomēr attiecas. Jo vienkārši te mēs runājam par konkrētiem piemēriem, bet labi... Es domāju, ka pat ja mēs atstātu šo te lietu malā, es domāju, ka es esmu sapratusi, ko cienītā zemesgrāmatu tiesnese vēlējās teikt .

Man vēl ir jautājums par to tiesas spriedumu, kuru jūs pieminējāt. Par ko bija tas tiesas spriedums?

A.Biezā

Par apstiprināšanu mantojuma tiesībās.

S.Harbacēviča

Un nevis par to, kā to cilvēku sauc.

A.Biezā

Spriedums bija par apstiprināšanu mantojuma tiesībās. Un spriedumam papildus tika pieņemts lēmums par pārrakstīšanās kļūdu izlabošanu... Viņi iet kopā...

S.Harbacēviča

Jā, bet jautājums tomēr nebija par to vārdu.

Un tad man varbūt vēl tāds vispārīgs jautājums. Par visām šīm lietām, par kurām jūs runājat, vai šis ir pirmais kvorums, kam jūs to darāt zināmu, jeb varbūt jūs esat to apsprieduši arī ar, teiksim, Tieslietu ministrijas Zemesgrāmatu departamentu rekomendāciju formā no savas prakses?

A.Biezā

Patiesību sakot, es pagājušajā nedēļā runāju ar mūsu departamenta direktori Kalniņas kundzi, un painformēju, ka es esmu uzaicināta piedalīties šajā tiesas sēdē, izteicu savus apsvērumus un viņa man pilnībā piekrita, ka mūsu pamatmērķis ir vienota šo te uzvārdu ierakstīšana, lai spētu tos precīzi identificēt. Mērķis mums sakrīt. Bet katrā gadījumā es viņai arī vaicāju tā – vai jums ir kāda vienošanās, ka mēs tomēr nerakstām latvisko formu? Viņa man teica – nē, mums nav šāda vienošanās. Es saprotu, ka zināmā mērā šis jautājums nav atrisināts... viņš ir atrisināts likumā, bet viņš praksē nav atrisināts.

S.Harbacēviča

Paldies.

A.Endziņš

Čepānes kundze, lūdzu!

I.Čepāne

Man būtu jautājums. Man nav skaidrs no jūsu teiktā tomēr. Ministru kabineta noteikumos 1.punktā ir teikts tā, ka šie noteikumi nosaka kārtību, kādā personas vārds un uzvārds rakstāms un lietojams latviešu valodā, kā arī rakstāms un identificējams dokumentos. Tajā pašā laikā, kā jau jūs minējāt, 7.punktā ir norādītas institūcijas, kas veic uzvārda vai vārda atveidi un formas pielīdzināšanu. Tur zemesgrāmatu tiesnesis nav. Sakiet, lūdzu, kā zināms, īpašumtiesības var tikt atjaunotas arī ne tikai Latvijas pilsonim vai pilsonei. Piemēram, īpašumtiesības tiek atjaunotas manis minētajā piemērā Džonam Raitam. Iespējams, ka viņš savulaik ir saņēmis mantojumu. Kā jūs rakstīsiet iekšā? Kam pieder šis īpašums? Tā kā viņam nebūs Latvijas pase, viņam būs, piemēram, Amerikas pase, jūs rakstīsiet šādi vai rakstīsiet Džons Raits – īpašnieks.

A.Biezā

Es ņemšu vērā pašlaik spēkā esošos Ministru kabineta noteikumus un atveidošu viņu atbilstoši latviešu valodas normām.

I.Čepāne

Bet ar kādām tiesībām jūs to darīsiet? Jūs neesat iekšā tajā 7.punktā, kas jums pieļauj šo vārdu un uzvārdu atveidi un formas pielīdzināšanu.

A.Biezā

Bet tajā pašā laikā ir rakstīts, ka šīs personas, kurām ir šīs atveides un pielīdzināšanas tiesības, par to paziņo Iedzīvotāju reģistram. Mums jau šajā gadījumā nekāds Iedzīvotāju reģistrs nav. Bet es domāju, ka ja Latvijas Republikā izdod dokumentu, tad viņam ir jābūt latviešu valodā un tai iestādei, kas izdod šo dokumentu, šis vārds un uzvārds tomēr ir jāieraksta. Ka mums nav tādas tiesības viņu lietot oriģinālformā. Vismaz atbilstoši šiem Ministru kabineta noteikumiem.

I.Čepāne

Nu un tad jūs paši pēc savas saprašanas tur rakstīsiet.

A.Biezā

Būtu jau ideāli, ja tas būtu jau nostiprinājuma lūgumā ierakstīts tā, kā tam ir jābūt.

I.Čepāne

Nu, bet kā var nostiprinājuma lūgumā... Šī persona var nezināt, kā latviski... Paskatieties...

A.Endziņš

Ja testaments sastādīts Amerikas Savienotajās Valstīs. Viss ir notariāli apstiprināts, reģistrēts tā, kā pienākas. Un persona ierodas ar Amerikas Savienoto Valstu pasi, attiecīgi ir šis dokuments, kas apliecina viņa mantošanas tiesības un viņš vēlas tagad ierakstīt iekšā. Viņam nav neviena cita dokumenta.

I.Čepāne

Kā jūs rakstīsiet...

A.Endziņš

Kā viņš varēs pēc tam rīkoties tālāk, ja viņam būs personas dokuments Amerikas Savienoto Valstu pase un viņš, teiksim, grib viņu dāvināt vai citādāk atsavināt šo savu mantoto īpašumu?

A.Biezā

Nu lūk, šeit jau arī tā problēma rodas, ka šeit ir šī pretruna, ka mums it kā no vienas puses nav šīs atveides tiesības. No otras puses mums tomēr ir jāizdod dokuments valsts valodā. Mēs nevaram ierakstīt tā, kā ir oriģinālformā.

I.Čepāne

Bet kad viņš ies dāvināt, viņam prasīs notārs pasi. Pasē viņš ir Džons Wright... jā... Un viņš tagad rāda savu pasi, bet viņa īpašums ir Džonam Raitam.

A.Biezā

Nu tādā gadījumā jau arī tiesai nav tiesības pieņemt... ka viņa apstiprina mantošanas tiesībās ārvalstu pilsoni... nav tiesības latviskot šo uzvārdu. Tad jau mums izjūk visa šī te likuma jēga un būtība. Tad jau mēs vairs nevaram runāt par valsts valodas lietošanu, kā tas ir... par latviešu valodu kā valsts valodu. Es šīs normas tulkoju un tomēr tā, ka kaut arī ir šeit ir šīs iekšējās pretrunas, ka latviski atveidojami ir visi dokumenti... šis uzvārds ir atveidojams atbilstoši latviešu valodai visos dokumentos, kurus izdod Latvijas Republikā valsts iestādes un tiesu iestādes.

I.Čepāne

Bet vai jūs sapratāt problēmu, ko es jautāju?

A.Biezā

Jūs jautājāt, kā es rakstīšu... Jā, es viņu latviskošu.

I.Čepāne

Latviskosiet? Viņam būs pase, viņš būs Džons Wright, īpašums viņam būs nostiprināts kā Džonam Raitam un viņš tagad ies un gribēs šo īpašumu atsavināt. Vai kāds nāks un skatīsies arī jūsu zemesgrāmatā? Viņš ies tagad pie notāra un viņam pase ir tāda, īpašums ir tāds... Kā tad tagad tur tālāk būs?

A.Biezā

Nu tieši tā. Šeit šīs problēmas var rasties. Bet...

I.Čepāne

Un jums tad stāv tā grāmatiņa uz galda un tad jūs latviskojiet vai... es atvainojos, nepareizi es pateicu... atveidojiet pēc savas saprašanas? Vai jūs tomēr...?

A.Biezā

Tieši otrādi. Man bija šis viens gadījums, kur es saku – es ierakstīju tā, kā bija tiesas spriedumā un tiesa bija latviskojusi.

I.Čepāne

Paldies.

A.Endziņš

Paldies.

Ir vēl kādi jautājumi? Nav? Paldies, Biezā kundze!

A.Biezā

Vai lūdzu tiesa varētu mani atbrīvot no tālākas piedalīšanās sēdē?

A.Endziņš

Nav iebildumu? Labi. Lūdzu.

Tā. Dzimtsarakstu departamenta direktore Iklāvas kundze. Lūdzu! Lūdzu aplieciniet ar parakstu...

Ā.Iklāva

Cienījamā tiesa un godājamie klātesošie! Es gribu par trim lietām šeit izteikt savu viedokli kā praktiķis.

Un sākumā es gribu teikt tā, ka tomēr mums kā Latvijas pilsoņiem ir visiem jāvadās no Latvijas likumiem. Un pēc tā mēs savā darbā arī vadāmies.

Nu, es te klausījos... man tā uzkrita... te gāja vienā putrā...vārds, uzvārds, uzvārds, vārds... it kā tie būtu abi divi pilnīgi vienādi. Bet latviešu tautai, ja mēs runājam par vārdiem, tad mums šodien... Es ar pilnu atbildību saku, ka mēs esam Ginessa grāmatā. Jo ir apmēram patreiz apritē 4000 latviešu vārdu. Neviena tauta nav tik bagāta ar vārdiem. Ja mēs runājam tiešām par vārda došanas tradīcijām, tad vārdus mums... nākot tagad pēc pusdienām šurp, vēl iemetu acis 1914.gadā... nu lai man būtu tāds priekšstats par tajā laikā... deva pat piecus un sešus vārdus. Man nav noslēpums un arī pārējiem 560 Dzimtsarakstu nodaļu darbiniekiem nav noslēpums, kas notika tad, kad mūsu arhīvus izveda un kad šī Šarlote Anna Marija Grieta bija vienā dokumentā uzrādīta kā Grieta un cik daudz tiesas netika traucētas, lai pierādītu, ka šis cilvēks ir tieši tas pats cilvēks. Tātad ļoti pareizi šobrīd likumā ir noteikts, ka bērnam var dot tikai divus vārdus un starp citu, tā nav mums, teiksim, tagad šis izgudrojums. Padomju laikā, kā jūs ziniet, tā nevarēja dot divus vārdus, bet 1935.gadā apmēram, es nepateikšu precīzi, kurā gadā, jau Kārlis Ulmanis noreglamentēja, jo bija ļoti liels haoss valstī. Man šeit ir somiņā rokasgrāmata, kas ir izdota pirms kara un tur skaidri un balti rakstīts, ļoti daudz pārmetumi ir tam, ka ir entie vārdi, jo šie vārdi saputrojās.

Nu, ja mēs runājam konkrēti par Mencenas kundzes lietu, tad es domāju, ka ļoti... viņa nerespektē diemžēl Latvijas likumu un ir devusi savam bērnam trīs vārdus. Tas absolūti neatbilst likumam, jo mums likumā ir strikti pateikts, ka Latvijā bērnam var dot tikai divus vārdus.

Tālāk, kas attiecas par vārda maiņām. Tad pagājušajā gadā ir mainījuši vārdus 75 cilvēki no visiem tiem, cik mums ir iesniegtas uzvārda, vārda maiņas. No tiem 15 mainīja tāpēc, ka šiem cilvēkiem bija divi vārdi, jo viņi nevēlējās. Latvietim nav dāņu tradīcijas, ka viņš sauksies Jānis Kristensens un viens otrs no tiem šodienas politiķiem, kam ir divi vārdi, man ir personīgā sarunā teikuši: ziniet, ko, jānomaina tas vārds, jo neviens nelieto sadzīvē divus vārdus. Es piekrītu, ka vecāki var likt bērnam vārdā divus vārdus, vienu dod tēvs, vienu dod māte un vectētiņš un vecmāmiņa lai paliek pagaidām, mūsu tautā sakot - gribot... jo viņiem pašiem bija iespēja ielikt savam bērnam vārdu un viņi to izdarīja.

Tātad šis strīds... Un nav bijuši strīdi, es pat nezinu, kur būtu Bāriņtiesā kāds strīds... Kamēr es strādāju visus šos gadus, nākošgad būs 40 gadi, vienu reizi ir bijis viens strīds, kur vecāki nevarēja vienoties par bērna vārdu... tad viņiem pateica, ka Bāriņtiesa iedos pilnīgi citu vārdu... Tātad šis strīds arī atkrīt...

Tagad, ja mēs runājam par uzvārdiem. Nu, ar uzvārdiem ir tā, ka te man ir arī šie... Čepānes kundze jau minēja... 1024 trīs gadu laikā, kas ir salaulājušies ar ārvalstniekiem un arī ar šiem ārvalstniekiem nav bijušas mums problēmas. Un es pateikšu, kāpēc nav bijušas problēmas. Tāpēc, ka mēs respektējam pasē visas sadaļas. Mums ir svarīgi, kur šis cilvēks ir pierakstīts, lai viņam reģistrētu laulību, jo likums mums nosaka, kur mēs drīkstam reģistrēt. Mums ir svarīgi, kā šim cilvēkam, teiksim, ir pirmajā lapā un kā viņam ir pēdējā lapā un vai viņam ir attiecīgi bērnu lapā attiecīgi ierakstīti iekšā bērni. Tātad visa pase kā tāda mums ir svarīga. Un bez viena rekvizīta šī pase nav spēkā.

Nu, kā mēs ar šiem cilvēkiem rīkojamies? Ja mums atnāk cilvēks, kura vārds ir... ir kāds "importa" vārds, šeit jūs visu laiku runājat par angļiem, tas jau ir vieglākais, mums ir Augšvolta, Mozambika, mums ir Ķīna, mums ir Izraēla. Jūs zināt, ka Izraēlā nevar reģistrēt laulību. Tiem, kas ie brauc no mūsu valsts, jo viņus vienkārši neregistrē. Brauc šeit atpakaļ uz Latviju un precies. Nu, ko mēs darām? Pirmkārt, visiem šiem dokumentiem viņiem ir notariāli apliecināts tulkojums, apostils... viņiem ir virsū, mēs redzam, ka šo dokumentu ir parakstījusi tā amatpersona, kas ir tiesīga to darīt un no viņu pases salīdzinām, kas ir šajos papīros, mēs laulības reģistrācijā... es runāju konkrēti par laulību... rakstām iekšā abus uzvārdus. Pirmo mēs rakstām tā, kā to prasa mana latviešu valoda un iekavās rakstām tā, kā tam cilvēkam ir Mozambikas, Izraēlas vai Ķīnas pasē iekšā. Jo diemžēl es arī nezinu to ebreju valodu... un nemāku pateikt vai viņš rupji lamājās, vai viņam tas ir uzvārds... Tā kā, lūk, problēmu mums nav un nav arī bijušas nekādas... vismaz man nav zināms, ka būtu kāda darīšana tiesā tāpēc, ka kaut kur kaut ko nevar saprast.

Tālāk. Ja mēs runājam par ārvalstu adopciju, tā ir šobrīd tīri mūsu kompetencē... Ārvalstu cilvēks, dabiski, ka viņš nāk ar saviem papīriem, atkal šeit ir klāt tulkojums, atkal klāt ir attiecīgs apstiprinājums un arī tiesas spriedumos, man te ir līdzīgi arī tiesas spriedumi, kur arī tiesa raksta iekšā oriģināli... latviešu valodā, lai arī kā viņš saucās, vienalga, lai cik tas žmodziski izklausītos, jo tā ir mana valoda un šeit ir Latvija un nākošo iekavās raksta, kā ir oriģinālvalodā... Tātad šeit es arī neredzu, kā saka, neredzu nekādas problēmas.

Nu, tā kā... varētu būt arī par dzimšanas reģistrāciju... arī ir tas pats. Jo šiem dokumentiem taču visiem ir segums taču. Viņiem... vai nu tas ir vārds, vai tas ir uzvārds, un es neredzu šeit problēmas. Es neredzu problēmas, jo manuprāt pasē visas lapas ir vienlīdz vērtīgas un mēs nevaram paņemt, ka pirmajā lapā ir tas, un zini, tā pēdējā lapa traucē. Manā praksē pa šiem gadiem nekad nav bijis nekādu pārkāpumu šeit. Un ja tiešām, ja ir bijusi kaut kāda ierēdņu nekompetence, es pieļauju, ka ierēdņu nekompetence varētu būt kāda... ka viņš sākt tur kaut ko veidot un pārveidot... Tad mēs nedrīkstam aizmirst, ka ja es saku piemēram, te cienījamā Martinsones kundze teica, ka viņai, lūk, ja uzliks to garo "ā"... tad viņai būs problēmas. Lūdzu, mums ir arhīvi tie, kas ir saglabājušies no 1906.gada glabājas mūsu iestādē, pirms 1906.gada - Valsts vēstures arhīvā, tad, lūdzu, mēs nevis kaut ko pielīdzināsim un labosim, bet ņemsim pa aktiem atpakaļ, kā sauca to tavu tēvu, kā sauca to tavu vectētiņu. Un tad parastajā labojuma kārtībā, kā labo civilstāvokļa aktu reģistru, ja pieļauta kaut kāda kļūda, to arī izdarīsim tā, kā to prasa likums.

Tas man ir viss.

A.Endziņš

Paldies. Kādi jautājumi lūdzu?

Man būtu jautājums. Sakiet, pie laulības reģistrācijas pilsonis Stūris apprecas ar Kalniņu un sieva pāriet viņa uzvārdā. Kā jūs rakstīsiet?

Ā.Iklāva

Ja pāriet vīra uzvārdā... redziet, te jāsaka, kāda būs intonācija... vai viņa būs Stūre jeb Stūre. Un mēs rakstīsim tā, kā šodien man uzliek likums. Jo, cik es saprotu, tad ir sieviešu un vīriešu dzimte, to jau mums māca jau otrajā klasē. Tas ir pirmais, ar ko mēs pamatskolu sākam. Latviešiem sieviešu dzimte atšķiras no vīriešu dzimtes. Tāpat kā lietuviešiem. Nevar būt... Runājot par tiem lietuviešu vārdiem, nevar... neviens lietuvietis nepiekritīs, ja viņam precētā ... un tagad, kad viņš izšķirsies, ka tagad būs neprecētās tās viņu galotnes. Tātad noteikti rakstīsim sieviešu kārtas galotni.

A.Endziņš

Sieviešu kārtas... Bija savā laikā tāds gargabalnieks, pasaules rekordists savulaik Vladimirs Kucs. Un kā mēs viņa sievu sauksim latviski?

Ā.Iklāva

Neko nevar darīt. Ja viņa ir Kuce, tad Kuce... Endziņa kungs, es viņai piedāvātu, lūdzu... mums ir vesels uzvārdu, vārdu maiņas likums. Ja cilvēkam viņa uzvārds, vārds nepatīk, lūdzu, izmantojiet šīs iespējas un jūs kļūsiet...

Starp citu, mums bija viens ļoti slavens mākslinieks, kam ir ļoti neglīts uzvārds, ārkārtīgi grūti mums gāja... Un šis slavenais mākslinieks vēlējās, lai viņam iedod uzvārdu Krievsitējs... Nu mēs nevaram iedot viņam šitādu penteri. Mēs viņu izsaucam, kaut gan pēc likuma viņam ir tiesības mainīt, jo viņa uzvārds ir neglīts... pat ne neglīts, viņam ir tendenciozs uzvārds... Nu mēs ar viņu visādi tur aprunājamies, beigās viņš teica - labi, viņš mainīs citu. Nākošreiz viņš vēlējās Rislingu. Nu tīri tā kā nebija... nu beidzot arī bija tīri kaut kas mistisks.... Mēs tad vienojāmies ar Iekšlietu ministriju, ka mēs šim cilvēkam mainīsim. Kāpēc viņam bija vajadzīgs viss šis process? Viņš pat vēl līdz šodienai nav izmantojis šo atļauju un sava uzvārda maiņu nav nokārtojis.

A.Endziņš

Bet, teiksim, pie šīs pašas laulības reģistrācijas... Ja iesniedzot dzimšanas apliecību... ja ir Kucs, tad pēc latviešu valodas it kā vajadzētu Kuce, bet vai Kuca arī var būt?

Ā.Iklāva

Jā.

A.Endziņš

Bet vai to jums vajag lemt tādā gadījumā?

Ā.Iklāva

Redziet, tā. Es uzskatu tā, ka mums ir ļoti spēcīgs Valsts valodas institūts. Un es domāju, ka es nelieņu civiltāvokļu aktos iekšā un nelieņu juridiskajās darīšanās iekšā... bet, ja vajag, tad mēs, oficiāli uzrādot, kāda tautība šim cilvēkam, kāda pilsonība, un nav bijis gadījuma, kad šie cilvēki mums nebūtu snieguši mums izsmeļošu atbildi. Tā ir cita lieta, vai mēs redzam, ka mēs pēc likuma to varam darīt vai nevaram darīt. Bet mums nav bijušas problēmas.

A.Endziņš

Paldies. Kam vēl ir jautājumi? Čepānes kundze, lūdzu.

I.Čepāne

Man ir tāds jautājums. Vai jums ir zināma prakse Lietuvā. Jūs noteikti arī ar saviem kolēģiem tiekaties. Viņiem uz šo personu grupu, par ko runāja Briedes kundze, viņiem ir drusku savādāka prakse.

Ā.Iklāva

Man nav zināma viņu prakse, jo, par cik mums nav bijušas tādas problēmas, es ar viņiem neesmu...

I.Čepāne

Nē, nu es saprotu, ka jums nav bijušas... Bet tie cilvēkiem, kas pie mums ir griezušies... tāpēc jau mēs skatām to lietu un mēs izvērtējam, kas ir svarīgāks - šī tīrā latviešu valoda vai šo cilvēku problēmas. Tikai tāpēc jau mēs šeit atrodamies.

Un sakiet, vēl ir otrs jautājums. Atsevišķos dokumentos saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem ir rakstāma uzvārda un vārda oriģinālforma. Vai tiešām tiek rakstīts ar hieroglifiem?

Ā.Iklāva

Jā, jā, jā. Oriģinālforma... piemēram, tam ebrejam ierakstīja ar hieroglifiem... Mums taču arī grāmatas ir ebreju valodā. Jāraksta...

I.Čepāne

Bet vai jūs nepieļaujat, ka varētu būt tāda iespēja. Tagad šajos noteikumos visi šie gadījumi ir salikti kopā. Bet vai jūs nepieļaujat iespēju, ka varētu būt viena šaura indivīdu grupa, piemēram, kas stājas laulībā ar ārvalstu pilsoņiem, kuru tiesiskais reglaments būs savādāks. Vai latviešu valoda ārkārtīgi daudz no tā zaudētu, ja, kā jūs teicāt, trijos gados tādu ir tūkstoš gadījumu.

Ā.Iklāva

Redziet, es nedomāju, ka latviešu valoda zaudētu. Bet es domāju tā, tad mums nāks ne tikai šie angļi un abesīnieši un visi pārējie... Bet tad mums nāks arī viena daļa cittautiešu...

I.Čepāne

Kā jūs domājat, kuri cittautieši? Kuri Latvijā dzīvo pašreiz?

A.Iklāva

Nē, kuri Latvijā ir iebraukuši varbūt un, piemēram... kaut gan uz krieviem, to nevar attiecināt, tāpēc, ka krieviem arī ir Ivanov un Ivanova. Viņš ir tikai Ivanov, pēc latviešu valodas likumiem viņam jāliek tas "s" klāt. Tur nav bijis problēmu mums uzrakstīt... Bet diez vai tas ir vajadzīgs. Diez vai tas ir vajadzīgs. Tas ir mans subjektīvs viedoklis. Jo es neredzu šeit problēmu. Ja šeit Mencenas kundzi... tad viņu neapmierināja trīs vārdi, tad viņas uzvārds tajā lapā neapmierina... Es neredzu

problēmu. Varbūt, ka es maldos, jo es visas tās tieslietas neesmu iepazinusi, bet, teiksim, man kā praktiķim un tur, kur es esmu savā redzeslokā... man tas nesastāda problēmas...

I.Čepāne

Un tad vēl, cienījamā Iklāvas kundze... Es paskatījos savas mātes, vecāsmātes dokumentus un pēc tam arī savus... Manas mātes uzvārds bija Kundziņš. Pēc kara vēl tika lietots man uzvārds vīriešu dzimtē. Pēc tam viņš tika pārtaisīts... No kura laika... Man bija dzimšanas apliecībā Kundziņš, es biju dzimusi Kundziņš, bet padomju laikā radās Kundziņa.

Ā.Iklāva

Ne padomju laikā... Manuprāt jau 1928.gadā runāja par šīm dzimtēm... Tas nav padomju laikā... Jau vīriešu un sieviešu dzimtē rakstot uzvārdus... Es domāju, ka valodas eksperti to precīzāk pateiks, bet es zinu, ka divdesmitajos gados jau bija... Tad atkal pārņēma atpakaļ ar to vīriešu galotni. Teiksim, tai pat laikā es skatos... tas slavenais Mainieks, kādreiz bija, kam bija vienīgā darbavieta un Dzimtsarakstu nodaļas pārzinis bija visu mūžu... viņš bija Mainieks un viņa sieva visu mūžu bija Mainiece un viņa bija dzimusi 1912.gadā. Tātad man liekas, ka jau toreiz jau bija.

I.Čepāne

Un kā jūs vērtējat, ka saskaņā ar šiem noteikumiem, ka tiek mainīta Latvijas pilsoni pase un ilgu laiku, piemēram, viņai ir bijis viens uzvārds un pēkšņi konstatē, ka kaut kādas kļūdas dēļ, piemēram, šīs institūcijas, kā ir teikts noteikumos, ka nav ievērojušas, ka tur ir jāmaina tagad tā dzimte un viņai pilnīgi ir... uzvārda galotnes maiņa... un brauc kaut kur citur, viņu vairāk kā personu, kā indivīdu, neidentificē. Domā, ka viņa ir kaut kas cits.

Ā.Iklāva

Redziet, es domāju tā. Ka ja viņa maina pasi, tad viņai noteikti tas ir izdarīts mainot pasi kārtējo...

I.Čepāne

Jā, kārtējo pasi mainot, viņai ir pilnīgi cits uzvārds.

Ā.Iklāva

To pasu daļa pateiks precīzāk. Es varu pateikt, ka mēs dzimtsarakstā ņemam to, kas ir pasē un dabīgi, ka ar sieviešu un vīriešu dzimtēm...

A.Endziņš

Paldies. Lūdzu!

A.Ušacka

Cienījamā Iklāvas kundze! Mēs ļoti cienām jūsu ilgo pieredzi, bet tomēr, kā jūs vērtējat to, ka, piemēram, Tallijas kundzei bija šīs neērtības pastā vai vēlēšanu iecirknī? Kā jūs to izprotat?

Ā.Iklāva

Redziet, tā. Varbūt, ka es tagad būšu drusciņ bezkaunīga, bet es stipri šaubos, vai Rīgas pilsētā vēlēšanu iecirknī tādas neērtības briesmīgas bija. Un tad vajadzēja parādīt to pasi, parādīt tās abas lapas, ja bija tādas neērtības... Jo Tallijas kundze, ja mani atmiņa neviļ, ir dzimusi Āboliņa... tā kā viņai tur nekādas problēmas nebija... 2000.gadā viņa Ziemeļu rajona Dzimtsarakstā apprecējās, un es domāju, ka nebija nekādas problēmas. Varbūt, ka es daru viņai pāri...

Ā.Iklāva

Bet es katrā gadījumā jūs nepārtraucu, kad jūs runājāt... Bet jautājums ir tāds - ja Rīgas pilsētas vēlēšanu komisijā kāds cilvēks nezina, nav pirms vēlēšanām iepazīties ar to, kam ir jābūt, teiksim, pasē un kam ir jābūt ārvalstnieka ... un kādai tai pasei ir jāizskatās, es domāju, ka te nu ir ierēdņu nekompetence. Tikai tā es to vērtēju.

A.Ušacka

Paldies.

A.Endziņš

Briedes kundzei ir jautājums?

J.Briede

Iklāvas kundze, vai jums nešķiet, ka šim te Mentzen tēvam un viņu dēliņam Mencenam varētu būt problēmas identificēt... teiksim, kā Mentzen varētu pierādīt, ka tas ir viņa dēliņš Vācijā.

Ā.Iklāva

Nē.

J.Briede

Labi, paldies.

Un vai jūs piekrītat, ka šī te dzimšanas apliecība bērnam ir viņa identifikācijas dokuments? Tātad tas ir tas dokuments, kas pasaka, ka tā persona ir tieši tā, kura tur ir ierakstīta, nevis ka tas ir tikai uzvārda atveidojums latviešu valodā?

Ā.Iklāva

Nē, es nesapratu jūsu jautājumu. Dzimšanas apliecība ir šim bērnam... Ja viņš ir dzimis Latvijā, tad jāraksta ir tā...

J.Briede

Es varbūt paskaidrošu precīzāk. Valodnieku uzskats ir, ka tas, kas tiek rakstīts pasēs pirmajā lapaspusē un šajos te dokumentos, ir tikai atveidošana, ka uzvārda oriģināls ir cits...

Ā.Iklāva

Jā, tas...

J.Briede

Labi. Paldies.

A.Endziņš

Paldies. Tiesnešiem nav vairāk jautājumu? Nav. Harbacevičas kundzei un Kusiņa kungam? Nav.

Paldies, Iklāvas kundze.

Tiek aicināts Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Pasu centra vadītājs Krēķa kungs. Lūdzu! Parakstieties...

Krēķa kungs, lūdzu! Vai jūs uz jautājumiem, jeb jums ir ko teikt šīs lietas sakarībā?

A.Krēķis

Nu man nav uzdevuma te kaut ko noteiktu teikt. Mūsu priekšstats ir tāds, ka mūsu darbinieki ir rīkojušies Latvijā esošo likumu un Ministru kabineta noteikumu robežās. Tiesa tulkojot tos gramatiski, nevis sistēmiski, vai vēsturiski, vai teleoloģiski, bet viņu tulkojumu pareizību ir atzinušas trīs Latvijas tiesas un tāpēc šajā sakarībā mums būtībā neko vairāk nevajadzētu piebilst.

Mūsu skatījumā problēma nav tik daudz par ierakstu pasē, cik gan par uzvārdu kā tādu. Un tāpēc vispirms nāktos konstatēt, kāds uzvārds tad nu šajā brīdī Jutai Mentzenai ir. Nu es saku Mentzena tāpēc, ka manā izpratnē cilvēks uzvārdu dabū trīs veidos – ar dzimšanas apliecību, ar laulības apliecību un ar uzvārda maiņas apliecību. Jutai Mentzenai ir laulības apliecība. Viņa ir salaulāta Vācijā. Šis gadījums ir aprakstīts, apskatīts arī Latvijas Civillikuma ievaddaļā. Nu, protams, Civillikums ir drusku novecojis, 1937.gads, bet nu tur arī ir dota norāde, kā būtu skaidrojami likumi, kāda būtu viņu interpretācija, visas šīs četras metodes. Nu un tālāk tur arī ir pieminēts, ka ja Latvijas pilsonis laulājas ārzemēs, tad viss notiek pēc šīs valsts likumiem un acīmredzami, spriežot pēc viņu izturēšanās, viņi vadās pēc Vācijas likuma, nevis pēc Latvijas likuma. Tāpēc arī bērnam ir trīs vārdi, ko Vācijas likumi pieļauj un Vācijā viņai ir piešķirts vārds Mentzen. Tas ir dokuments. Latvieši šo dokumentu atzīst, Latvija atzīst ārvalstīs izdotās laulības apliecības. Nu, un kur viņa ir tikusi par Mencenu? Par Mencenu viņu ir padarījusi Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Rīgas rajona 1.nodaļas operatore, kura, aizpildot kartiņu par datu ievadi iedzīvotāju reģistrā, ir ierakstījusi, ka viņai ir laulības apliecība, viss kārtīgi ir norakstīts, šis dokuments, jādomā, tiesas rīcībā ir, ja nē, man te ir kopija. Tātad viņas uzvārds ir Mencena, vīram dots uzvārds Mencens, sievai – Mencena. Tas diemžēl nesakrīt ar dokumentu. Dokumentā ir ierakstīts, ka sievai ir piešķirts uzvārds Mentzen. Nu... operatore ir ierakstījusi Mencena, parakstījusies. Tālāk viņa ir dabūjusi attiecīgu... tas jau ir dažus mēnešus vēlāk, par cik Mentzena nav piekritusi šim uzvārdam, dažus mēnešus vēlāk viņa ir dabūjusi slēdzienu no konsultatīvā dienesta, ka jā, šāds uzvārds latviskojams tādā veidā. Vīram – Mencens, sievai – Mencena. Tātad runa ir par latviskotu uzvārdu.

Tagad jautājums ir par to, ko tad nu rakstām pasē? Vai mēs pasē rakstām to uzvārdu, kas viņai ir piešķirts, vai to uzvārdu, ko mēs esam ielatviskojuši. Kamēr mēs pasēs rakstām ar parasto rakstāmmašīnu "De letta", kā to dara ar pilsoņu pasēm, problēmu nav. Mēs varam tur ierakstīt, ko tikai vien vajag. Problēmas rodas tad, kad mēs sākam izdod mašīnlasāmās pases. Nu te pilsoņiem pagaidām mašīnlasāmo pasu nav, viņas būs, mēs viņas jau esam saņēmuši, mums ir visa noliktava

pilna ar pasu grāmatiņām, personalizācijas sistēma ir uzstādīta un palaista. Dažādu apstākļu dēļ mēs pagaidām pie pasu izdošanas neķeramies, bet šeit ir mašīnlasāma nepilsoņa pase. Un te ir jāņem vērā sekojošais, ka katrs burts, kas ir uzvārdā, nonāk lejā mašīnlasāmajā daļā. Čikāgas konvencija, ko Latvija ir ratificējusi, tā saucamais IKAO standarts par mašīnlasāmajām pasēm, ir radīta tādēļ, lai atvieglotu sakarus starp valstīm un lai atvieglotu pasažieru kustību. Nevis lai to sarežģītu.

Pases datu lapā šeit te apakšā mašīnlasāmajā zonā nonāk pilns vārds – "full name". Pilns vārds ir uzvārds un dotie vārdi – "given names"... Te nevar būt runa par kaut kādām mūsu piedevām, kuras mēs būtu pielikuši klāt. Ja mēs šeit iekavās rakstīsim nu apmēram tā, kā ar Lēbera kungu... Lēbera kunga uzvārds ir Lōber... tāds viņam viņš ir. Mēs viņu izrunājam kā Lēbers, un viņš aiz cieņas pret mūsu tautu var rakstīt Lēbers un tā tālāk. Minhene ir Minhene. Mēs sakām Minhene, vāciešiem tā ir Munchen, angļiem tā ir Mjunik... katrs izrunā savādāk. Tā ir izrunas problēma. Viņš aiz cieņas pret mums latviski rakstot raksta Lēbers un iekavās tomēr patur savu uzvārdu un tas ir viņa īstais uzvārds Lōber un pasē viņam ir Loeber.

Un ja tas pats bieži pieminētais Šekspīrs palūgtu Latvijas valsts vīzu, viņš uzrādītu Anglijas pilsoņa pasi, kur būtu ierakstīts Shakespear, es izrunāju pa burtiem un arī Latvijas valsts, izdodama viņam dokumentu - vīzu, arī tajā vīzā ierakstītu Shakespear un nebūt nesāktu strīdēties par to, vai tur vajag rakstīt Šekspīrs vai nav Šekspīrs. Un ja viņš te izdarītu sliktas lietas un mums nāktos viņu izraidīt, tad arī izraidīšanas dokumentos būtu ierakstīts Shakespear un nevis Šekspīrs.

Lūk, šāda ir situācija. Tātad jautājums ir par to, kas tad īsti ir uzvārds. Nu pases, kā zināms, mēs mašīnlasāmās pases izdodam pēc Iedzīvotāju reģistra datiem, tātad, kas ir Iedzīvotāju reģistrā ievadīts, to mēs varam nodrukāt pases datu lapā, neko citu. Mēs nevaram mainīt nevienu komatu, nevienu idiokritisko zīmi. Nevienu garumzīmīti, nevienu mīkstinājumu. Tātad, kas Iedzīvotāju reģistrā ir ievadīts, tas ir ievadīts.

Mencena jau no paša sākuma ir protestējusi pret to, ka Iedzīvotāju reģistrā tiek ievadīts uzvārds Mencena. Nu bijušas trīs Latvijas tiesas, tā sakot, viņas prasības ir noraidītas, mēs sēžam atkal šajā sakarībā, iespējams, ka viņa var virzīt lietu tālāk, jo ar dokumentiem viņai piešķirtais uzvārds ir Mentzen. Mēs viņu esam latviskojuši. Jā, Latvijas pilsoņi pasē, kas viņai ir izdota, mašīnlasāma pase, ir Mencena. Protams, ka viņai pašlaik ir nelaimīga laulātā drauga izvēle. Laulātā drauga pase ir mašīnlasāma. Ja viņi ies uz lidmašīnu kopā un gribēs iet kā pāris vēl ar bērnu pie rokas, viņiem var rasties problēmas. Mentzen vīrs... Karl Fridrih... izies cauri. Mencena nevarēs viņam turēties pie rokas. Viņai būs mašīnlasāmajā zonā nevis Mentzen, bet Menc... Mēs esam izmainījuši, mēs neesam vis pielikuši vīriešu vai sieviešu dzimtes galotni, kas, starp citu, ir raksturīgi krievu nācijai, raksturīgi arī latviešiem, par cik mums savā laikā viss nāca, mēs bijām krievu impērijas sastāvā, bet absolūti nav raksturīgi vāciešiem. Absolūti nav raksturīgi. Tāpat arī anglosakšu zemēm, tāpat arī spāņu zemēm un tā tālāk tas nav raksturīgs. Viņiem nav tādas galotnes. Nu, bet galotne, tā nu vēl būtu izskaidrojama lieta. Tātad "full name" viņai ir atšķirīgs no vīra vārda un arī mašīnlasāmajā zonā tāda viņa būs. Un ja pases ātri tiks kontrolētas mašīnlasāšanas ceļā, viņa, protams, ja viņa protestēs un teiks, ka viņa ir Metnzen, protams, ka var atlasīt... jā, beigās protams, viņa aizlidos... es nešaubos. Arī noklīduši čemodāni atrod savu adresātu. Tā kā beigās viņa aizlidos. Tā aviokompānija, kas būs kļūdījies, izlaižot cauri viņas biļeti, un vienlaicīgi pārbaudot pasi un nesalīdzinot ierakstu pasē ar ierakstu vīzā, protams, būs atbildīga par viņas nogādāšanu.

Un tagad paskatīsimies, kas būs pasē un kas būs vīzā. Un kas būs uzturēšanās atļaujā. Tātad Mencena ir apprecējusies ar Mentzen, lai dzīvotu Vācijā un nodibinātu tur ģimenes dzīvi un tā sakot dzīvotu un tā tālāk... Viņai pienākas uzturēšanās atļauja. Viņa ir precējusies ar Vācijas pilsoni. Nu līdz 3 mēnešiem... nu bez vīzas viņa var dzīvot tik ilgi, kamēr var dzīvot Vācijā ar Latvijas pilsoņa pasi. Tālāk ir vajadzīga uzturēšanās atļauja. Ko viņai ir rakstījuši uzturēšanās atļaujā vācieši? Bez

šaubām, ka viņi rakstīs Mentzen, jo viņa uzrādīs dokumentu, ka viņai ir piešķirta... laulības apliecība viņai ir, tātad viņai ierakstīs Mentzen. Pasē ir Mencena. Šeit būs nesakrītība.

Man ir grūti prognozēt, kādas viņai var rasties nepatīkšanas, kādas viņai var rasties psiholoģiska rakstura grūtības. Manā rīcībā nav datu par to, cik daudz Latvijā ir tādu cilvēku, kuriem tādas grūtības ir radušās. Mums nav tādas statistiskās uzskaites. Bet ka šīs grūtības viņai var būt visai nopietnas, to tiešām prezumēt var.

Lūk, šāda ir situācija. Bet tātad vispirms, runājot par dokumenta kā tāda izsniegšanu, vispirms ir jāsaprot, ka dokumentu mēs izsniedzam uz Iedzīvotāju reģistra pamata. Tātad jāskatās likumā par Iedzīvotāju reģistru, uz kāda pamata izdara attiecīgos ierakstus Iedzīvotāju reģistrā. Nu tātad, šeit ir tas brīdis, kad norisinās jaunu uzvārdu piešķiršana. Savā laikā latviešu dzimtcilvēkiem deva dzimtkungu, kā nu viņiem trāpījās, tagad dod Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes operatori, kuri var pielikt tādu vai citādu galotni un šaubu gadījumos, protams, vienmēr var strīdēties un griezties Latviešu valodas institūta Valodas konsultāciju centrā. Tas arī šajā gadījumā tika darīts. Jā... nu viņa dabūja Mencena.

Lūk, te ir tā situācija, ka acīmredzami pašreizējā normatīvā bāze attiecībā pret pilsoņiem neveicina viņu tiesības un cieņas saglabāšanu ārzemēs. Kāpēc es runāju par cieņu? Tas ir būtiski, jo Vācijas Satversmē 1.pants nosaka... runa šoreiz ir par Vāciju... tātad Vācijas Satversmē 1.pants nosaka, ka Vācijas valsts uzdevums un pienākums ir sargāt savu pilsoņu tiesības un cieņu... "Wurde"... cieņu... Tātad vairāk kā skaidrs, ka nu ja ne viņa pati, tad viņas vīrs bez šaubām būs ieinteresēts nosargāt savas sievas uzvārda cieņu, jo tas nu ir vienreiz Vācijā nofiksēts.

Tālāk. Acīmredzami mums nākas sadurties ar šo faktu, ka ir kolīzija starp Latvijas valsts likumiem, kurus mūsu darbinieki ir precīzi ievērojuši, izpildījuši un kuru darbībā mēs nekādus defektus neatrodam, vienīgi tikai to, ka viņi ir vadījušies pēc gramatiskās metodes. Nu, bet jaunajā Administratīvā procesa likumā tas jau nu ir skaidri pateikts, kā jāvadās un kādas metodes vēl ir jāņem vērā interpretējot likumus, bet tas stāsies spēkā tikai 2003.gada 1.jūlijā. Nu un kas attiecas uz pašreizējo situāciju, tad spēkā ir tikai Ministru kabineta noteikumi par administratīvo procesu. Nu un pasu izsniegšana, savā ziņā, Administratīvs process arī ir, tāpat kā reģistrēšana Iedzīvotāju reģistrā.

Nu var mums pārnest, ka mēs neesam pielietojuši citu metodi, kā tikai filoloģisko metodi – gramatisko metodi. Skaidri izlasījuši un protams, vadījušies no tā, ka vienā gadījumā ir publisko tiesību akts – Valsts likums par Valsts valodu, otrā gadījumā – nu Ministru kabineta noteikumi, bet tas ir vienu plauktiņu zemāk. Nu un tad vēl tur ir Civillikums un Civillikuma ievaddaļa un pēc tam, piedošanu, tas ir privāto tiesību akts, tas nav publisko tiesību akts, vai ne, un tā tālāk... Tā kā tur var būt dažādi traktējumi. Beigu beigās tām mūsu operatorēm arī ne vienmēr laikam var rasīt...

Rezultātā, lūk, ir radusies tāda situācija, kāda ir. Mencenai būs nopietnas grūtības realizēt savas cilvēktiesības Vācijā attiecībā uz īpašumu iegādi, autovadīšanas tiesībām, iespējams, arī pārvietojoties ar lidmašīnām un tā tālāk, bet toties viņai ir mīļš vīrs, kuru viņa ir izvēlējusies, valsts, kurā viņa ir izvēlējusies dzīvot, nu un acīmredzami līdz tam brīdim, kamēr viņa iegūs Vācijas pilsonību un Vācijas pasi, viņai ar to nāksies samierināties.

Latvijai ir izdevīga situācija tajā ziņā, ka tas ir noticis ar Vācijas pilsoni, bet daudz sliktāk būtu, ja Juta Bērziņa būtu apprecējusies nevis ar Karlu Fridrihu Mentzen, bet būtu apprecējusies ar kādu velsieti no Kardifas, kura uzvārdā būtu, teiksim, 15 līdzskaņu un neviena patskaņa. Tādi uzvārdi tur ir, tādi vārdi tur ir. Tādā gadījumā konsultāciju dienestam nāktos krietni papūlēties, lai šo uzvārdu latviskotu.

Bet nu mums ir laimējies un mums šādas situācijas pagaidām nav. Jūsu rīcībā ir standarts, tiesnese jau nosauca dokumentu nr.9303 un tur jūs varat izlasīt visus piemērus, kādi vēl var būt uzvārdi, tur ir afrikāņu uzvārdi, taizemiešu uzvārdi, un tur ir viss kas. Nu, pilnīgi skaidrs, ka jebkura latviete var apprecēties ar kādu no šo valstu pilsoņiem un iegūt attiecīgo uzvārdu. Nu tad mums nāksies viņu latviskot.

Mana personīgā attieksme pret to ir tāda. Praktiska pieeja ir amerikāņiem. Nav lielāka kausējamā katla nācijām, kā Amerikas Savienotās Valstis. Viņi raksta pasēs to, ko persona var pierādīt ar dokumentiem oriģinālrakstībā. Un tā kā viņi to nespēj izrunāt... manu uzvārdu Krēķis vienmēr ir lūguši, lai es viņiem... viņi vienmēr man saka: lūdzu izrunājiēt savu uzvārdu tā, lai mēs varam saprast. Un tad es viņu izrunāju reizes četras, piecas. Un viņi lieliski saprot, ka ir starpība starp rakstību pasē un starp izrunu. Viņi neuztraucās par to, ka pasē ir ierakstīts uzvārds manā oriģinālrakstībā ar visām zīmēm, garumzīmēm, mīkstinājuma zīmēm, ka šādas pases lietošana Amerikas Savienotajās Valstīs kaut kādā veidā varētu apdraudēt angļu valodu. Nē. Tas viņus absolūti neuztrauc. Viņiem ir svarīgi konstatēt manu identitāti. Standarts 9303 nosaka, ka mašīnlasāmajās pasēs datu lapā ir jāieraksta pilns vārds. Pilns vārds – "full name", ar "name" saprotot vārdu, saprotot uzvārdu un tālāk dotie vārdi - "surname"... Dotie vārdi, pilns teksts. Mēs varam sadalīt to divās daļās, vārdu sakot tā, kā mēs to tagad darām Bērziņš un pēc tam seko Andris, vai Krēķis un pēc tam Andris un varam sarakstīt visus vienā laukā. Bet mēs nevaram rakstīt iekšā tur to, kas nav. Mēs varam ierakstīt tikai to, kas ir.

Es nezinu, kam mēs varam pierādīt to, ka Mentzenai kāds ir piešķīris uzvārdu Mencena. Tas, ko mēs rakstām 14.lapaspusē... Jā, ir taisnība prasītājam. Tas, ko mēs rakstām 14.lapaspusē, tie Vācijas ierēdņi ir pareizi novērtējuši nevis kā uzvārdu, bet kā stāstu par to, kādā veidā pirmajā lapā, datu lapā, ir nonācis tāds vai cits uzvārds. Tas ir stāsts. Un ja mēs viņu pārtulkojam latviski, kas tur ir uzrakstīts, tad tā arī ir. Nu, man bija nupat iespēja aplūkot Tally pasi, tāpat tur arī ir rakstīts, ka no vārda Tally mēs esam iztaisījuši vārdu Tūliju. Un katrs, protams, var jautāt - bet kāpēc tas tika darīts. Kas tam ir pamatā? Kāpēc mainīti uzvārdi, kas tur notiek? Kurš uzvārds īsti ir īstais, vai ne? Nu, protams, īstais ir tas, kas ir datu lapā. Pēc IKAO standarta datu lapā ir jābūt pilnam vārdam un uzvārdam. Nekas cits tur nedrīkst būt.

Protams, Latvijas valstij kā Čikāgas konvencijas parakstītājai, vienmēr paliek viena tiesība. Mēs varam griezties Starptautiskajā civilās aviācijas organizācijā ar saviem priekšlikumiem, ka mēs turpmāk gribam rakstīt pasēs iekšā latviskojumus un norādīt veidu, kādā mēs to gribam darīt. Ar iekavām, ar taisnsvītriņu iekavām vai kā citādi. Tas mums jāizdara 60 dienas pirms tam, kad mēs sāksim ar tādām lietām nodarboties. Nu 60 dienu laikā viņu asambleja to izskatīs. Tad mēs tālāk varam redzēt, kas tad īsti tur notiks.

Katrā ziņā attiecībā uz to, kā rakstīt, kādā valodā rakstīt vai lietot oriģinālo rakstību, vai lietot latviešu tekstu, tas ir atstāts pilnīgi un tikai attiecīgo parakstītāju valstu ziņā. Tā tur arī ir ierakstīts... Jāieraksta ir vārds un arī dotie vārdi tā, kā šī valsts tos identificē. Tāpat mēs varam rakstīt latviski, varam rakstīt vāciski Mentzen, varam rakstīt, kā gribam, kā mēs šo personu identificējam, tā mēs to tur tajā pasē ierakstām.

Nu, tas man ir viss.

Kas attiecas uz to, ko mēs tagad darām ar nepilsoņiem, es esmu... Pasu centrs nodarbojas tikai ar nepilsoņu pasēm. Tās ir mašīnlasāmas. Tāpat princips ir ārkārtīgi vienkāršs. Nepilsonis, aizpildīdams... jā, šeit ir tā pati situācija... nepilsonis, aizpildīdams pieteikumu, raksta tekstu, ka es, zemāk parakstījies, apliecinu, ka es piekrītu visiem datiem, kas ir pieteikuma veidlapā, kā arī mana vārda un uzvārda rakstībai latviešu valodā. Un tā Ivanov kļūst par Ivanovs. Un Ivanova paliek Ivanova. Tas parasti nekad nekādas problēmas neizraisa. Nu, ja ir kādas problēmas, teiksim, ar

Terpuškina rakstību... rakstīsim T priekšā vai Қ... nu ja šādas situācijas ir, tad mums lieliski palīdz konsultāciju dienests un tādā gadījumā mēs varam visus šos jautājumus nokārtot.

Šeit parasti strīdu nekādu nav. Gadījums ar Šiškinu ir pavisam citas situācijas gadījums. Tātad tur bija runa par to, kādā veidā jāatveido burts "š" mašīnlasāmajā zonā. Ja burts "š" mūsu pasē būtu ierakstīts kirilicā, tad mašīnlasāmajā zonā viņš būtu jāatveido latīņu alfabētā kā "sh". Tas arī ir tas, ko viņi gribēja panākt. Bet ja mēs esam pasi izsnieguši latviešu valodā, un rakstījuši vizuālajā zonā "Šiškina", tad skaidrs, ka apakšā mašīnlasāmajā zonā būs "Siskina". To lieliski saprata rajona tiesa, kas iepazinās ar IKAO standartu nu, apgabaltiesā pieņēma citu lēmumu, nu tālāk tur bija tā sakot.... Pēdīgi, ka apgabaltiesa deva sava lēmuma skaidrojumu un šajā skaidrojumā ierakstīja, ka ar analogu ierakstu mašīnlasāmajā zonā viņi ir sapratuši, ka tur ir jāieraksta "sh". Nu analogs ir līdzība un nevis identitāte. Tātad šajā apgabaltiesas spriedumā bija ierakstīts vārds "analog", tad skaidrs, ka tas nebija identisks un tālāk, cik es zinu, šo skaidrojumu atzina par neatbilstošu Latvijas ratificētajam IKAO standartam, kur skaidri un gaiši ir teikts, ka mašīnlasāmajā zonā nekādas idiokritiskās zīmes nelieto. Un arī nedrīkst lietot. Tā ir vienīgā aizliedzošā norma. Tātad "š" pārvēršas par "s". Krēķis pārvēršas par "Krekis". Ar to es iegūstu vienu lielu priekšrocību. Mana pase ir mašīnlasāma un es varu pat paļauties uz to, ka es neaizkavēšu tūristu grupu ar autobusu tajā brīdī, kad nepilsoņu pases ir ātri izskatītas un autobusu novirza kaut kur sāpus un saka, jā, tur jums ir daudz pilsoņu, mēs nevaram viņu pases ar mašīnu nolasīt, tagad sēžiet stundām un gaidiet, kamēr mums būs laiks un kamēr varēsim ievadīt visus jūsu datus caur klaviatūru. Nu, kā katra tūristu grupa atrod izeju, tas ir cits jautājums, bet fakts ir tas, ka mašīnlasāma pase ir nelaime.

Nu tātad mums būs mašīnlasāmas pases tad, kad valdība nolems, ka mēs drīkstēsime viņas sākt iespiest... Lūdzu, mēs to varam darīt. Personalizācijas sistēma ir uzstādīta, izmēģināta, paraugpases ir izgatavotas, nodotas Ārlietu ministrijai, mūsu noliktava ir pilna ar 120 000 pasēm, mēs viņas varam, tā sakot, tur mums ir darbs gadam vai pusotram... Tā kā mēs esam pilnībā gatavi to darīt, bet pamats ir Iedzīvotāju reģistrs. Un Iedzīvotāju reģistrā pamats ir... ko tad, uz kā pamata Iedzīvotāju reģistrā ierakstām vārdu vai uzvārdu. Manā skatījumā tie ir dokumenti.

Mencenai ir tikai viens dokuments, tā ir laulības apliecība, jo nekādi dokumenti par to, ka viņa būtu mainījusi uzvārdu Mentzen uz uzvārdu Mencena mūsu rīcībā nav. Nu tas ir latviskojums.

A.Endziņš

Paldies. Vai ir jautājumi tiesnešiem? Skultānes kundze. Lūdzu!

I.Skultāne

Sakiet, lūdzu, jūs situāciju izstāstījāt, ka Mencena laulību ir reģistrējusi Vācijā. Viss ir skaidrs. Bet ja Mencena būtu reģistrējusi laulību Latvijā, tad es sapratu no Iklāvas kundzes teiktā, ka laulības reģistra ierakstā tiek norādīti abi uzvārdi – latviskotais un oriģinālais. Tad kuru tad piešķirs

A.Krēķis

To es nezinu. Es domāju, ka tā būtu ļoti nopietna problēma un ka šī problēma būtu jārisina Dzimtsarakstu darbiniekiem. Paldies, dievam, tā nav mūsu problēma... Kā viņi ievadīs... Kādu uzvārdu viņi tur piešķirs... Vācieši ir rīkojušies ļoti vienkārši, viņi Bērziņa ir ierakstījuši precīzi ar garumzīmēm un mīkstinājuma zīmēm, labāk nemaz nevar ierakstīt. Daudz labāk, nekā mēs to lasām vienā otrā televīzijas parindenī vai kaut kur citur. Un Mentzen arī ir uzrakstījuši pilnīgi skaidri. Tas ir dokuments. Un šo dokumentu Latvija ir apņēmusies atzīt un atzīst. Nu mēs esam mainījuši... Ko drīkst darīt šinī situācijā mūsu Dzimtsarakstu birojs, nu es nezinu. Katrā ziņā saskaņā ar tiem

Ministru kabineta noteikumiem, kas mums ir, jūs ziniet, ka tagad tādas izmaiņas var izdarīt arī operatora līmenī, bet viņas var apstrīdēt.

A.Endziņš

Paldies. Čepānes kundze.

I.Čepāne

Godātais Krēķa kungs! Ne velti Bičevska kungs teica, ka jūs esiet viens no kompetentākajiem cilvēkiem šajā pārvaldē un es gribētu jums uzdot divus jautājumus.

Pirmais jautājums. Ja Juta būtu precējusies, pieņemsim, nevis ar Mentzen, bet ar Černih. Kā tad tajā datu lapā būs rakstīts? Ja viņš ir Krievijas pilsonis paliek.... viņam krievu valodā ir, piemēram, Iosif Černih un viņa ir Latvijas pilsonē. Kā tad viņai būs pasē?

A.Krēķis

Nē, te būs runa par vīzu. Ja viņš ir Krievijas pilsonis, tad viņam ir Krievijas pase. Un lai viņš precētos ar Latvijas pilsoni, viņam ir jābūt vīzai, uzturēšanās atļaujai vai citam apliecinājumam, ka viņš Latvijā legāli uzturas, drīkst to darīt un ...

I.Čepāne

Viņa sievai kā būs pasē?

A.Krēķis

Viņa sievai? Nu viņa sieva ir Latvijas pilsonē. Viņa sievai būs ierakstīts latviešu valodā Černiha.

I.Čepāne

Bet ja tagad viņš grib ceļot šis Černih kopā ar Černihu, kas ir latviski ierakstīts, viņiem latīņu burtiem būs ierakstīts? Kā viņam būs ierakstīts tajā lasāmajā....

A.Krēķis

Krievijas pases nav mašīnlasāmas. Viņas pagaidām vēl nav mašīnlasāmas... Mūs ņem, viņi, protams, atzīst 9303 standartu... bet paši gan vēl to nedara. Viņiem vēl nav mašīnlasāmu pasu. Tātad.... viņi izsniegs viņam ārzemju pasi, visticamāk, ka viņam būs ārzemju pase un lai aina būtu raibāka, viņi ārzemju pases vēl raksta franču valodā. Arī Šiškina, piemēram, nevis būs uzrakstīts, kā viņi gribēja ar "sh", bet franciski "ch". Tā kā... Černiham, protams, būs jāiet pa sevi un kundzei pa sevi un es domāju, ka viņiem nevajadzētu turēties pie rokas lidostā. Viņš izies cauri un viņa izies cauri.

I.Čepāne

Un vēl otrs jautājums. Sakiet, vai jūsu operatori tiek apmācīti šajā uzvārdu došanā saskaņā ar tām grāmatīņām...

A.Krēķis

Jā.

I.Čepāne

Kādā veidā viņi tiek apmācīti?

A.Krēķis

Nu, protams, viņus instruē... Es neteikšu, ka tur būtu kādi speciāli kursi ar eksāmeniem un tā tālāk. Viņus apmāca darba procesā un, kā redzat, viņi arī nav kļūdījušies. Tātad tas, ko viņi ir ierakstījuši Mencena, to pašu ir atzinis vēlāk Valsts valodas... latviešu valodas institūta konsultāciju dienests, tas ir atzīts, tātad operators nav kļūdījies. Operators, dabīgi, ir... nav ņēmis vērā, ka eksistē Ministru kabineta noteikumi par administratīvo procesu, kas pieļauj 4 interpretācijas metodes, un tā tālāk, bet to arī mēs laikam nevaram no viņa prasīt un tik un tā viņš vismaz ir teicis, ka likums ir augstāks, nekā Ministru kabineta noteikumi.

A.Endziņš

Paldies. Ušackas kundze.

A.Ušacka

Man tomēr ir jautājums, kā tad tur ar tām jaunajām pasēm. Vai jaunajās pasēs tehniski ir iespējams ierakstīt Mencena un oriģinālu Mentzen? Pirmajā lapā?

A.Krēķis

Ja Mencena un Mentzen veido vienu uzvārdu... Protams. Tehniski tur var ierakstīt visu ko. Tā nav nekāda problēma. Tur pat nebūtu jāmaina programma. Cits jautājums ir, vai viņa to atzīst par savu uzvārdu... Droši vien viņa par savu uzvārdu atzīst tikai Mentzen un nevis tādu kombināciju – Mencena-Mentzen. Man savā laikā padomju pasē arī bija tādas kombinācijas – Krēķis, Kreķis, Krekis... Un nācās mainīt uzvārdu, neko nevarēja darīt. Toreiz bija tāda sistēma.

A.Endziņš

Paldies. Vai tiesnešiem ir kādi jautājumi? Nav. Briedes kundzei? Lūdzu!

J.Briede

Jūs varētu administratīvo procesu nākt uz Latvijas Universitāti mācīt... Tas bija joks.

Jautājums ir tāds. Šobrīd pasēs tomēr ir iespējams 14.lappusē ierakstīt to, kāds ir šis oriģinālais uzvārds. Mēs tagad arvien vairāk runājam par identifikācijas kartēm. Varbūt jūs esat lietas kursā, vai identifikācijas kartē arī ir iespējama tāda vieta, kur būtu atveidots oriģinālais uzvārds? Jeb Mencena paliek Mencena.

A.Krēķis

Patreiz tas viss ir veidošanās procesā. Par ko izšķirsies Latvijas valdība, es nezinu. Pagaidām tas ir veidošanās stadijā.

A.Endziņš

Paldies. Vairāk jautājumu nav? Paldies, Krēķa kungs!

Tiesa pasludina pārtraukumu uz 10 minūtēm.

(Pārtraukums)

A.Endziņš

Tā, eksperti. Valsts valodas un latviešu valodas ekspertu komisijas priekšsēdētāja Druvietes kundze. Lūdzu! Parakstieties, lūdzu...

Druvietes kundze, lietas materiālos ir jūsu rakstveida atzinums, vai jūs vēlaties vēl papildus sniegt savu atzinumu jeb atbildēsiet uz tiesnešu un lietas dalībnieku jautājumiem?

I.Druviete

Es vēlētos īsi papildināt savu rakstveida atzinumu.

A.Endziņš

Lūdzu!

I.Druviete

Pirmkārt, līdzšinējā tiesas sēdes gaita mums ir labi pierādījusi, cik ārkārtīgi sarežģīti ir iekļaut valodu likuma ietvaros, jo bieži ir grūti nošķirt, kur beidzas individuālais gadījums un kur sākas sistēma. Un daudzi no gadījumiem, par kuriem runāja iepriekšējie liecinieki un pieaicinātie, lielākoties attiecas uz individuāliem gadījumiem, tātad, manuprāt, būtu risināmi tehniski instrukciju līmenī. Un ka šāds pagrieziens ir iespējams, pierāda līdzšinējais darbs kaut vai pie šīs instrukcijas par vārdu un uzvārdu lietošanu un rakstību latviešu literārajā valodā, kas tika izstrādāta kopā ar juristiem, un daudzos gadījumos mums ir izdevies problēmas atrisināt. Piemēram, par vārdu un uzvārdu identifikāciju agrāk izdotajos dokumentos un dokumentos, ko izdodam pašreiz. Kā zināms, tiesa var apliecināt personas identitāti, ja konsultāciju dienests ir izdevis atzinumu, ka saskaņā ar šiem noteikumiem ir iespējams pierādīt vārda vai uzvārda pēctecību.

Es gribētu papildināt savu rakstiski iesniegto atzinumu galvenokārt divos aspektos.

Viens būtu tīri valodnieciskais – lingvistiskais un otrs būtu lingvistisko cilvēktiesību aspekts, jo lingvistiskās cilvēktiesības ir joma, kas atrodas starp jurisprudenci un sociolingvistiku un tā ir viena no manas tiešās specializācijas jomām. Pašlaik pasaulē lingvistiskās cilvēktiesības attīstās ļoti strauji, notiek vairākas konferences un kongresi. Pirms dažām dienām atgriezpos no vienas, kur tika skarti līdzīgi jautājumi un pašlaik galvenā atziņa ir tāda, ka mums ir jārod nepieciešamais kompromiss starp valodu savdabību, īpatnībām un starptautiski saistošiem standartiem. Tātad mums ir jārod veids, kā šo latviešu valodas unikālo īpatnību, tātad citvalodu vārdu un uzvārdu transkribēšanu pielāgot mūsdienu Eiropas tiesību aktu sistēmas prasībām.

No lingvistisko cilvēktiesību viedokļa apstrīdams ir jautājums par to, vai uzvārds ir privātīpašums vai uzvārds ir privāto tiesību sastāvdaļa. Manuprāt, nav. Tāpēc, ka uzvārds nepastāv personas, bet sabiedrības ērtību labad un privātajā un vēl jo vairāk intīmajā dzīvē uzvārdi parasti lietoti netiek. Persona arī vairāk identificējas ar savu vārdu nevis ar uzvārdu, jo, kā zināms, uzvārds dzīves laikā

var tikt mainīts pat vairākas reizes. Un protams, mums arī ir jāizvērtē jautājums, kura cilvēka psiholoģiskā ievainojamība ir svarīgāka – vai viena uzvārda īpašnieka vai vairāku miljonu tās pašas valodas nesēju valodas izjūta.

Šeit mums ir jāabalansē indivīda un arī visas sabiedrības intereses. Un, manuprāt, uzvārds būtu reglamentējams tieši sabiedrības un citu cilvēku vērtības labad. Jo ikvienam sabiedrības loceklim, arī Latvijas pilsoņiem ir tiesības pieprasīt skaidru un pareizu latviešu valodu. Latviešu valodu, kurā nav atkāpju no latviešu literārās valodas normām un tradīcijām. Un nevienam cilvēkam, manuprāt, nav tiesību uzspiest sabiedrībai lietot vairākuma valodas izjūtai pretdabiskas normas. Piemēram, bezgalotņu formas. Tas neatbilst demokrātijas pamatprincipiem.

Otrkārt, sabiedrības likumīgās intereses ietver latviešu valodas kā valsts valodas statusa īstenošanu un šeit valodas politikā sīkumu nav. Lingvistiskais aspekts, tātad arī valodas standartizācija, kas ietver vārdu un uzvārdu rakstības reglamentēšanu, nav nodalāma no latviešu valodas statusa juridiskā aspekta. Un tieši pašlaik, kad risinās sabiedrības integrācijas procesi, vārdi par latviešu valodas kvalitātes uzturēšanu, nav tikai vārdi. Zināms, ka atkāpes no pieņemtām tradīcijām ļoti lielā mērā sakrīt ar sociālo psiholoģiju. Un vai pašlaik, kad latviešu valodas pozīcijas vēl nav pietiekami stabilas, latviešu valoda izturētu šo triecienu? Manuprāt, tomēr nē.

Gadījumi, kas tiek skatīti Eiropas cilvēktiesību tiesā, attiecas uz pavisam citu jomu – uz vārdu kā tādu, uz vārda izvēli nevis uz vārda rakstību citā valodā. Šeit mums ir jāpieņem fakts, ka tik tiešām, latviešu valoda ir pašlaik vienīgā latīņu alfabētiskās transkripcijas valoda, kurā izmanto vārdu un uzvārdu transkripciju. Bet tas nenozīmē, ka mums automātiski no šī principa ir jāatsakās. Vēlāk es pamatošu, kāpēc tīri lingvistiski to izdarīt ir gandrīz neiespējami.

Mums tātad ir jārod veids, kā, saglabājot savas valodas unikalitāti, ievērot arī Eiropai saprotamus principus. Tāpēc es uzsveru to, ka būtu kļūdaini solis mēģināt ar likuma spēku ietekmēt tradīcijas personvārdu lietošanas jomā. Šī tik tiešām ir sena tradīcija. Un tā nav saistāma tikai ar likumdošanas aktiem. Vīriešu un sieviešu dzimtes šķīrums latviešu valodā ir aksiomātisks atšķirībā, piemēram, no angļu, no igauņu valodas, kurās šādu šķīrumu nav, atšķirībā, piemēram, no vācu valodas, kur pastāv dzimšu šķirnes sugas vārdos, bet ne īpašvārdos un jau pirmajos latviešu rakstos mēs varam atrast gan citvalodu vārdu transkribējumus jau pieminētajā Bībeles piemērā, gan arī vīriešu un sieviešu galotņu adekvātu lietojumu atkarībā no personu dzimuma..

Otrkārt, neaizmirsīsim apstākļus, kādos veidojas latviešu literārā valoda. Tā bija gan vācu, gan krievu, gan zviedru, gan poļu, gan latīņu, pašlaik angļu valodas ietekme un cauri visiem šiem latviešu valodas attīstības gadsimtiem ir izdevies saglabāt šo latviešu valodas sistēmas pamatiezīmi – lokāmo galotņu eksistenci. Tātad vīriešu un sieviešu galotņu šķīrumu ne tikai sugas vārdos, bet arī uzvārdos. Un jau 20.gadu beigās likumā par vārdu un uzvārdu rakstību ir skaidri un gaiši noteikts, pirmkārt, šis sieviešu dzimtas galotņu lietojums. Tieši tāpat kā mēs šķīram "sētnieks" un "sētniece" un "ārsts" un "ārste", ir jāšķir arī "Bērziņš" un "Bērziņa" un "Kucs" un "Kuca". Tas ir aksiomātiski. Teikt pretēji nozīmētu pieļaut tādus vārdu savienojumus kā "augstskalns" un "pelēkszirgs" un šajā pašā 1927.gada likumā arī ir noteikts, ka svešu vārdu rakstībā jāvadās pēc vārda izrunas šajā valodā, pievienojot latviešu valodas galotni. Un mēs redzam, ka šī sistēma ir ieviesusies ļoti plaši un ļoti dziļi gan daiļliteratūrā, gan publicistikā, gan dokumentos. Un atsevišķi gadījumi nevarētu būt par iemeslu sistēmas pārskatīšanai.

Vēl noteikti varētu pieminēt to, ka latviešu valodā šī vārdu un uzvārdu rakstīšana atbilstoši izrunai ir ne tikai personvārdos, bet arī vietvārdos. Līdz šim mēs neesam pieminējuši tādu ar personvārdiem ļoti svarīgu saistītu jomu kā vietu nosaukumi. Es īpaši gribētu uzsvērt, ka valodas sistēmā nav sīkumu un nav izolētu segmentu. Pirmajā brīdī liktos, cik tiešām būtu vienkārši risinājums – pieņemt noteikumu grozījumus, ka piemēram, personām, kas stājušās laulībā ar ārvalstniekiem,

personas dokumentos būtu ierakstāms vīra vai sievas uzvārda variants oriģinālvalodā. Iespējams, šādu gadījumu būtu desmit, iespējams – simt, iespējams – tūkstotis. Bet līdz ar to tiktu radīts precedents, kas, ko es atļaujos apgalvot simtprocentīgi, nebūtu tikai izolēts vienas valodas segmenta elements, bet atstātu iespaidu arī uz citām jomām. Pirmkārt, necerēsim, ka tas aprobežosies tikai ar personas dokumentiem, precīzāk, pasi. Šī forma tāpat pilnīgi likumīgi tad tiks lietota autovadītāju apliecībās, nemaz nerunājot par bērnu dzimšanas apliecībām, miršanas apliecībām un līdz ar to sarežģītot nevis atvieglot mantojumu lietas, neskaitāmās izziņās, kvītīs un tā tālāk... turpmāk prese, televīzija, cita veida dokumenti, visbeidzot, daiļliteratūra, - vai mēs pārskatīsim visu valodas sistēmu? Vai, piemēram, mums no jauna būs jāizdod angļu un franču klasiskās literatūras darbi atbilstoši šai jaunajai sistēmai? Šie ir visi jautājumi, par ko jādomā.

Tālāk. Atkal necerēsim, ka tad, ja mēs ieviesīsim šos grozījumus, tie aprobežosies tikai ar personvārdiem. Vietvārdi rindā ir nākamie. Ja mēs oriģinālvalodā rakstīsim Džons Smits, tāpat angļu rakstībā, mums, pilnīgi loģiski, būs jāraksta arī New York. Un tad atkal sāksies vecā lingvistiskā problēma, ar kurām es jūs neaizkavēšu. Ko tad, ka pilsētai ir, piemēram, dažādi nosaukumi, kā Fribūra un Freiburga. Ko tad, ja, piemēram, ir nosaukumi gan angļu, gan spāņu valodā kā New York un Neva York. Un visbeidzot, necerēsim, ka šis process neietekmēs sugas vārdus. Ir ļoti liela sugas vārdu daļa, kas ir aizgūta no īpašvārdiem. Maksvels, Dīzelis, Makintošs, Konjaks... acīmredzot arī šeit varētu sekot pārmaiņas. Un rezultāts tāpat var būt prognozējams. Tas varētu būt nosaucams par latviešu valodas sistēmas eroziju, par jūtamu kaitējumu latviešu valodas attīstībai un līdz ar to arī latviešu valodas statusam. Tādēļ es gribētu uzsvērt, ka mēs nerunājam par indivīda izvēli. Mēs runājam jau par visas sabiedrības tiesībām saglabāt latviešu valodu. Ja mēs apstrīdam likuma, Valsts valodas likuma pantu par vārdu un uzvārdu rakstību, mēs netieši apstrīdam arī Satversmes 4.pantu, jo mēs jau nerunājam par vārdu un uzvārdu rakstību vācu valodā. Mēs runājam par vārda, gan par uzvārda transkripciju Latvijas pilsoni Latvijas pasē, ko mēs saskaņā ar latviešu valodas tradīciju, kas ir tik spēcīga tādēļ, ka tik precīzi atbilst latviešu valodas garam un sistēmai, esam ievērojuši nu jau apmēram 70 gadus.

Tāpat, manuprāt, mēs nedrīkstētu ignorēt šo lingvistisko problēmu virkni, kas varētu sekot tad, ja ignorējot šīs lietas sociālos aspektus, vieglprātīgi varētu tikt pieņemts lēmums par to, ka nepieciešams mainīt līdzšinējo sistēmu.

Protams, runa var būt par sīkākām pārmaiņām valodas normu sistēmā – kodificēto, respektīvi, likumā ietverto normu sistēmā. Valoda attīstās. Pieļaujams, ka varētu notikt normas maiņa dažu skaņu un dažu burtu atveidē, bet pilnīgi noteikti var prognozēt, ka ir viena joma, no kuras atkāpties nedrīkst. Un tās ir vīriešu un sieviešu dzimtes galotnes uzvārdos.

Paldies.

A.Endziņš

Paldies, Druvietes kundze. Kādi jautājumi būtu tiesnešiem? Lūdzu, Čepānes kundze!

I.Čepāne

Otrajā lapaspusē jūsu atzinumā ir rakstīts tā: ja tiktu izdots likums par īpašvārdu, kaut vai tikai personvārdu rakstību oriģinālā, rezultāts būtu tāds pats, kā lietuviešiem, kas pirms dažiem gadiem oficiālajos tekstos un presē, administratīvā kārtā mēģināja ieviest personvārdu oriģinālrakstību. Bet jūs tālāk nepaskaidrojat, kas tad tur notiek tajā Lietuvā? Es gribētu lūgt jūs īsumā tiesai pateikt, kādas bēdīgas sekas tur bija un kāds ir jūsu viedoklis par to.

I.Druviete

Jā, labprāt paskaidrošu. Tik tiešām, Lietuvā tika pieņemts likums par to, ka dokumentos un arī oficiālajā valdības avīzē citvalodas personvārdi, ne tikai valsts iedzīvotāju vārdi, bet arī tādi, kā, teiksim Bils Klintons un Džordžs Bušs tiktu rakstīti oriģinālvalodā. Valodnieki gan tajā laikā, gan tagad bija pret šādu lēmumu. Liela daļa Lietuvas iedzīvotāju arī, bet šāds lēmums tika pieņemts. Un tagad pēc gadiem pieciem sešiem mēs varam izvērtēt šī lēmuma sekas. Un tās būtu raksturojamas ar vienu

vārdu – tas ir haoss. Tādēļ, ka lietuviešu valoda, tāpat kā latviešu valoda ir flektīva valoda, respektīvi, tajā ir ļoti liela nozīme galotnēm un pašlaik pastāv dažādi varianti, kā savienot šo galotni ar šo oriģinālrakstībā rakstīto vārda sakni. Oficiālajos izdevumos un dokumentos tiek lietota, teiksim, angļu, franču, vācu valodas forma. Lielākā daļa laikrakstu, pat tie, kas savulaik ir izmēģinājuši pāriet uz oriģinālo formu, ir atgriezušies pie tradicionālās lietuviešu rakstības, tātad pie tādas pašas, ko tagad izmantojam mēs, jo cilvēki ir pieraduši vārdus uztvert noteiktā vizuālā formā.

Mēs varētu pārveidot avīzes lapu pēc manis minētajiem piemēriem, tātad visus personvārdus, visus vietvārdus - oriģinālā, varam iet arī tālāk un pārveidot sugas vārdus. Un mēs redzēsim, cik vizuāli nepierasti tas izskatīsies. Un tādēļ daiļliteratūrā joprojām tiek lietoti lietuviskie vārdi, lielākajā daļā preses izdevumu un žurnālu arī, citur - pamīšus. Iedzīvotāji ir apjukumā, nezina, kā rakstīt. Skolēniem rodas ļoti lielas grūtības. Tādēļ Lietuvas piemērs mums drīzāk norāda negatīvās sekas tam, ja kāds lēmums tiek pieņemts pārsteidzīgi un bez pietiekamas sabiedriskās domas sagatavošanas.

Un arī Latvijā es nenoliedzu iespējamu rakstības lielāku vai mazāku reformu varbūtību nākotnē, bet pirms tam ir pietiekami jāsapatavo sabiedrība šādām pārmaiņām. Jo tas, kā jau es minēju, ir liels sociāls satricinājums. Rakstība ir ļoti konservatīva joma. Un kā pierādījumu teiktajam vēl varu minēt faktu, ka ļoti nelabprāt mūsu presē ieviešas valodnieku nu jau gandrīz desmit gadus proponētais ieteikums aiz citvalodu īpašvārda iekavās lietot formu oriģinālā. Gan aizbildinoties ar vietas trūkumu, gan nezināšanu šāda prakse tiek atmesta. Un tas arī mums vēlreiz liek būt uzmanīgiem.

A.Endziņš

Paldies.

I.Čepāne

Un otrs jautājums, kā jūs vērtējat tajā pašā dienā Ministru kabinetā pieņemtos noteikumus nr.294 - par visām tām lietām, kurām jūs stāstījāt, ieskaitot psiholoģisko sabiedrības ievainojamību un latviešu valodas intereses. Manuprāt... kā jums izskatās, vai tas nav aizgājis pārāk tālu un kāpēc valodnieki šeit neko nedara?

I.Druviete

Par kuru jūs, lūdzu, domājat?

I.Čepāne

Par 294.noteikumiem, kas regulē Latvijas teritorijā dibināto iestāžu, uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību nosaukumus?

I.Druviete

Jā. Jau no paša pirmā Valodas likuma veidošanas laikiem valodniekiem no lingvistiskā viedokļa, protams, ir bijuši iebildumi pret to, ka uzņēmumos, kuros lielākā kapitāla daļa pieder ārzemniekiem, varam lietot šo rakstību oriģinālā. No lingvistiskā viedokļa tāpat, protams, es to nevaru atzīt, ka šāda prakse latviešu valodu ietekmētu pozitīvi. Gluži otrādi, tā ļoti daudzās vietās grauj latviešu valodas sistēmu. Bet tās ir tā sauktās reģistrētās preču zīmes, reģistrētie nosaukumi un tādēļ mums ir jāsamierinās ar "Sojuzplod import" un "Parok Latvija" un "Parna prezent reklam" un "Shell" un "Statoil" un tamlīdzīgi. Tāpēc, ka tās ir starptautisku firmu filiāles, kuru nosaukumus aizsargā starptautiskie likumi.

Latvijas pilsonis nav ārvalstu pilsoņu filiāle un es vēl arī īpaši gribētu uzsvērt, ka Latvijas pilsonē Mencena nav sava vīra Vācijas pilsoņa Mentzen īpašums. Runa jau nav par vienu uzvārdu, bet par šī uzvārda rakstību. Uzvārds ir viens un tas pats, tikai Latvijas pilsones pasē tas viņai kā Latvijas pilsonēi ir rakstīts atbilstīgi latviešu valodas pareizrakstības likumiem un Latvijas Valsts valodas likumam. Ja viņa iegūs Vācijas pilsonību, tad, protams, nebūs nekādu problēmu abiem ar vīru iegūt šo vienu kopīgo uzvārdu.

Un arī man šķiet, ka nedaudz pārspīlētas ir rūpes par ģimenes identitāti, jo mēs zinām, ka ļoti daudzos gadījumos vīram un sievai katram ir savs uzvārds un laulības apliecība ir šis dokuments, kas pierāda ģimenes vienotību. Tieši tāpat arī bērna dzimšanas apliecībā būs tēva uzvārds. Manuprāt, ļoti daudzas no šīm problēmām, kas it kā tiek paceltas likuma augstumos, ir atrisināmas ar instrukcijām un pat ar terciāras nozīmes likumdošanas aktiem.

I.Čepāne

Un trešais jautājums. Vai jūs nepieļaujat iespēju, ka šai indivīdu grupai varētu pasēs rakstīt nevis kā jūs teicāt – oriģinālvalodā, tas tiešām būtu ļoti dīvaini... tur hieroglifi un viss pārējais..., bet latīņu alfabētiskajā transliterācijā?

I.Druviete

Par rakstību oriģinālvalodā vispār ir runāt grūti. Pasaulē ir vairāk nekā 100 dažādu alfabētu, tāpat...

I.Čepāne

Es domāju latīņu...

I.Druviete

... ievērot visu šo alfabētu lietotāju cilvēktiesības, ir praktiski neiespējami. Bet, runājot par latīņu alfabētiskās rakstības valodām, transkripcijas princips tomēr latviešu valodai ir obligāts. Mēs nevarētu atveidot šos vārdus ne tā, kā to dara franči, ne tā kā vācieši, ne tā kā angļi vai amerikāņi, jo latviešu valodai ir savas noteiktas normas. Šeit es domāju pirmām kārtām galotņu pievienošanu un līdz ar to, protams, pagaidām ir pārāgrī runāt par transkripcijas principu maiņu. Arī tādēļ, ka tas tiešām ir ļoti dziļi saistīts ar Latvijas sabiedrības pieradumu un pašlaik nebūtu īstais brīdis mēģināt mainīt sabiedrības lingvistiskos paradumus.

I.Čepāne

Paldies.

A.Endziņš

Man būtu tāds jautājums. Ir ministriju... valdības telefonu saraksta grāmata, ko izdevis Ministru kabinets. Tur uzskaitīti Valsts kanceleja, ministrijas, Saeima un tā tālāk un tur ir arī diplomātiskais un konsulārais personāls, ārzemju, kas ir šeit dislocēts... Šajā telefonu grāmatā ir uzrādīts tikai oriģinālvalodā bez šī latviskojuma, kā viņi pareizi būtu izrunājami vēstnieka kungs vai kundze, vai konsuls vai kaut kas tamlīdzīgs. Kā jūs to vērtējat?

I.Druviete

Telefonu grāmata nav personu apliecinošs dokuments, līdz ar to...

A.Endziņš

Bet no valodas viedokļa.

I.Druviete

Šeit jautājums nav tik vienkāršs. Acīmredzot, tomēr tieši tāpat kā vīzās dažu veidu izdevumos mēs varētu pieļaut arī oriģinālvalodas paralēlo lietošanu vai arī rakstīt tikai oriģinālvalodā. Un šī jūsu minētā telefonu grāmata varētu būt viens no tiem, jo tas, kā zināms, ir iekšējās lietošanas dokuments. Bet principā tad, ja mēs šo personu vārdus rakstām presē, ja mēs tos redzam televīzijas titros, tad jau šie vārdi parādās transkribēti latviešu valodā. Tas vien pierāda, ka šī sistēma tomēr sabiedrībā ir vajadzīga.

A.Endziņš

Paldies. Ušackas kundze?

A.Ušacka

Tagad, noklausoties šodienas sēdē visas puses, un lieciniekus, un visus pārstāvjus, es gribu teikt, ka es dzirdēju dažādus terminus - mainīt uzvārdus, pārveidot, tulkot, atveidot, pielīdzināšana, ielativiskošana... No latviešu valodas viedokļa un no cilvēktiesību viedokļa... ja mēs analizējam visus šos terminus, vai patiešām šajā konkrētajā lietā, Mencenas lietā, notiek uzvārdu... faktiski jūs centāties atbildēt uz iepriekšējo jautājumu, vai patiešām tiek mainīts uzvārds?

I.Druviete

Nē, uzvārds netiek mainīts. Šajā pašā instrukcijā ir doti terminu skaidrojumi, kuros mēs redzam, kas ir atveidošana, tāpat cittautu vārdu un uzvārdu rakstīšana latviešu valodā atbilstoši citvalodas īpašvārda atveides noteikumiem, un to mēs latviešu valodā darām izmantojot transkripcijas metodi, ja uzvārds nāk no latīņu alfabētiskās rakstības valodas vai izmantojot transliterācijas metodi, ja alfabēts ir cits, piemēram, kirilicas, grieķu vai arābu raksts. Tāpat, pareizie termini un vienīgie termini, kas būtu lietojami runājot par šo lietu, būtu atveidošana, izmantojot transkripcijas metodi. Nekādā gadījumā mēs nevaram runāt par uzvārda maiņu. Uzvārda maiņa būtu tādā gadījumā, ja tā notiktu likumā paredzētajā kārtībā un, teiksim, uzvārds Bērziņa tiktu mainīts pret uzvārdu Kalniņa un mēs nevaram runāt arī par uzvārda latviskošanu. Tas būtu tādā gadījumā, ja Bušs tiktu pārveidots par Krūmiņu. Šādi gadījumi latviešu valodā un Latvijā uzvārdu atveides praksē netiek pieļauti. Šeit tāpat mums būtu jābūt ļoti precīziem terminoloģijas ziņā, kas diemžēl ne vienmēr tiek ievērots.

A.Endziņš

Paldies. Briedes kundzei ir jautājumi?

J.Briede

Jā. Sākumā jūs teicāt, ka ar likumiem nevar ietekmēt valodas attīstību, ka likums nav tas, kas nosaka, kā valodai ir jāattīstās. Bet, vai tādā gadījumā tas, ka tik strikti ir noteikti šie noteikumi, kas bieži vien ir runā pretī praksei, kas reāli notiek, vai tad jūs nenonākat pretī tam, ko sākumā apgalvojāt?

I.Druviete

Nē, es domāju, ka nenonāku gan, tāpēc, ka ar likumu mēs nevaram mainīt valodas sistēmu. Piemēram, ar likumu nebūtu iespējams latviešu valodā atcelt, piemēram, datīvu vai arī sieviešu dzimtes galotni, bet mēs runājam par tā saukto literārās valodas normu kodifikāciju, tātad, iekļaušanu vārdnīcās, piemēram, pareizrakstības vārdnīcās. Un ja mēs redzam, ka kāda vārda pareizrakstība un pareiza runa vairs neatbilst reālajai praksei ikdienas dzīvē, tad ir ne tikai tiesības, bet pat pienākums šo, tā saukto kodificēto normu, mainīt. Kā kādreiz bija, piemēram, norma "mežģīnes", tagad "mežgīnes", daudzos gadījumos... Un tāpēc jau pastāv valodnieku institūts, kas seko reālajai valodas attīstībai un nepieciešamības gadījumā veic normu maiņu. Un šajā gadījumā mūsu viedoklis ir tāds, ka pašlaik vēl nav nepieciešamo nosacījumu, tātad nav nobriedusi šī sabiedriskā nepieciešamība vārdu un uzvārdu rakstības pamata principu maiņai. Jo, acīmredzot, un tas arī būtu īpaši jāuzsver, runa tomēr ir par individuāliem gadījumiem, nevis par masveida protestu pret esošo sistēmu. Gadījumi būtu skaitāmi, es pat domāju, procentu desmitdaļās un tur ir viens vai divi. Lūk, šeit jau tieši tādēļ mums ir jāsamēro šīs indivīdu tiesības un sabiedrības tiesības uz latviešu valodas normām atbilstošu rakstību attiecībā arī uz vārdiem dokumentos.

J.Briede

Ja tie ir tikai daži procenti cilvēku..., vai jūs tomēr kā cilvēks, kā valodnieks, vai jūs tomēr nepiekrītu, ka tomēr ļaut šiem dažiem procentiem cilvēku saglabāt to savu uzvārdu tādu, kādu viņi vēlas, teiksim, kā šajā gadījumā Mentzen, sava vīra. Jo jūs taču runājat arī par to, ka ja uzvārdi tiks mainīti, tas ietekmēs visu valodu... Tad otrs jautājums, ko es arī pie reizes... varbūt jūs varētu atbildēt, vai tiešām latviešu valoda ir tik vāja, ka šie daži procenti, kuri izmainīs savu rakstību, ietekmēs un sadrumstalos šo valodas sistēmu?

I.Druviete

Šeit ir jāuzdod jautājums, kur ir šī kritiskā robeža. Teiksim, desmit cilvēkiem ļausim, simts cilvēkiem ļausim... un varbūt pēkšņi, ja ir 500 000, tad vairs nē... Es uzskatu, kā es jau to iepriekš apgalvoju godājamajai tiesai, ka valodas sistēmā sīkumu nav. Un ja mēs pieļaujam precedentu vienā, divos vai trijos gadījumos, neviena spēkos nebūs nospraust robežu, pēc kuras mēs vairs šādu praksi nepieļausim. Un runājot par to, vai tiešām šie daži cilvēki var ietekmēt latviešu valodas sistēmu. Jā, manuprāt, var. Tāpēc, ka viņu uzvārds šādā formā jau neparādīsies tikai pasē... Citu cilvēku pasēs mēs redzam ļoti retos gadījumos. Bet es nešaubos, ka šādā formā šie vārdi parādīsies arī vizītkartēs, parādīsies uzrakstos pie kabinetu durvīm, presē, žurnālos un tā tālāk un tā joprojām. Un līdz ar to, radīsies precedents un aizvien vairāk un vairāk cilvēku citvalodu ietekmē tomēr atkāpsies no šīs latviešu valodas sistēmas prasības.

Un ja jūs man vaicātu tieši kā cilvēkam, es jums arī varētu uzdot pretjautājumu: es jūtu, ka ir aizskartas manas cilvēktiesības, piemēram, presē izlasot sievietes uzvārdu vīriešu dzimtē vai arī

uzvārdu bezgalotnes formā. Es jūtos aizskarta kā latviešu valodas lietotāja, jo es redzu, ka par manu valodu nerūpējas, ka nav pietiekami spēcīgas aizsardzības sistēmas tieši latviešu valodas kvalitātei un tieši tādēļ, manuprāt, Latvijas valsts ir izvēlējusies pareizu ceļu aizsargāt arī latviešu valodas tiesības. Tās nav latviešu valodas vājuma pazīmes. Mēs redzam, ka piemēram, tajā pašā Vācijā, kuras pilsoņus un kuru valodas tiesības aizstāv likums, ir ļoti stingras pareizrakstības normas, nesēn notika pareizrakstības reforma, sabiedrības interese par valodu ir ļoti liela un atkāpe no valodas pamatprincipiem būtībā ir neiedomājama. Un īpaši tad, ja valoda atrodas konkurences situācijā, ko mēs nevaram noliegt, Latvijā tāda pastāv, mums vēl jo vairāk ir jādomā par šīs valodas kvalitāti. Un personvārdi, protams, ir tikai viena daļa, bet ļoti nozīmīga daļa, no šīs kvalitātes uzturēšanas sistēmas.

J.Briede

Un mans pēdējais jautājums būtu – kā jūs saprotat uzvārdu lomu? Nu, teiksim, tā ir pases lapa vai, teiksim, kas ir cilvēka uzvārds? Kas ir viņa šī te sabiedriskā loma?

I.Druviete

Uzvārds, protams, kalpo sabiedrības vajadzībām cilvēka identifikācijai. Un tieši tādēļ noteiktā sabiedrībā šis uzvārds tiek izvēlēts un atveidots pēc sabiedrības likumiem. Konkrēti, latviešu valodā pēc latviešu sabiedrībā pieņemtajām tradīcijām. Saskaņā ar Satversmē noteikto Valsts valodas statusu, tātad, latviešu valodā. Protams, daudzas problēmas atrisinātos, ja pasē būtu pieļaujama arī šī tā saucamā uzvārda oriģinālforma, bet tas saskaņā ar starptautiskajiem likumiem nav iespējams. Līdz ar to, manuprāt, Latvija ir izvēlējusies samērā veiksmīgu kompromisa risinājumu, es domāju šo zīmogu pašreizējā 14.lappusē jeb tagad būs 5.lappusē. Un varētu būt diskutējams arī jautājums, kurā valodā. Visās pasaules 6700 valodās mēs šo zīmogu neiespiedīsim. Varētu apspriest jautājumu, vai šāds zīmogs būtu nepieciešams arī latviešu valodā, bet manuprāt tomēr nē. Mēs nevaram aizbildināties ar atsevišķu ierēdņu nekompetenci un neprofesionalitāti un tādēļ pasē šo zīmogu iespīest nu kaut vai, piemēram, Eiropas Savienības 11 valodās.

A.Endziņš

Paldies.

Vai ir vēl kādi jautājumi? Nav. Saeimas un Ministru kabineta pārstāvjiem? Nav. Tiesnešiem vēl ir? Nav. Paldies, Druvietes kundze.

Stengrēvicas kundze – Valsts valodas centra valsts valodas konsultāciju dienesta vadītāja. Lūdzu, parakstieties...

M.Stengrēvica

Godātā tiesa!

A.Endziņš

Es atvainojos, Stengrēvicas kundze! Man arī būtu lūgums, ir lietas materiālos jūsu atzinums rakstveidā, tā kā, ja jums ir papildus... un varbūt arī uz jautājumiem...

M.Stengrēvica

Es tiešām gribētu teikt tā, ka Druvietes kundze principā pateica visu, ko es varbūt būtu gribējusi teikt un ko es varbūt būtu gribējusi papildināt savu rakstveida iesniegumu.

Tāpēc es tikai pieminēju dažus tādus punktus, kas izskanēja šīsdienas pārrunās un šīsdienas diskusijās.

Pirmais jau bija jautājums, ko tiešām jau skāra arī Druvietes kundze un ļoti kompetenti, tas ir, par valodas privāto raksturu. Es gribētu teikt, ka tas tiešām neatbilst realitātei, neatbilst dzīves praksei. Valoda kā sabiedriska parādība nonāk komunikācijas procesā, tai ir mutvārdu, tai ir rakstveida forma. Tā ir saklausāma, tā ir izlasāma un tā ir ar dzirdi uztverta un reproducējama rakstu veidā. Tātad tā ir valodas piederums.

Un, manuprāt, stipri nekompetenti šodien izskanēja doma par to, ka nevajag jaukt valodu un īpašvārdus. Īpašvārdi ir valodas daļa. Tie ir lietvārdi un lietvārdu kategorija viena... Un to no valodas mēs nekādi nevaram nošķirt, jo arī šie īpašvārdi nonāk komunikācijas procesā, tie nonāk tekstā un, ja tie neatbilst konkrētas valodas tekstveides noteikumiem, tad rodas varbūt tādi komiski pārpratumi, kā mums minēja jau Kusiņa kungs, ka tiešām, es varbūt minēju citu: ka Braun izsniedz diplomu... bez ļoti plaša konteksta nekādi nebūs saprotams, vai Brauns izsniedz diplomu, vai Brauna, vai Braunam, vai Braunai izsniedz diplomu. Tā kā, ja mēs ieviešam vienas valodas ietvaros šai valodai neatbilstošas formas, neatbilstošas struktūras, tas kavē un kaitē valodas galvenajam un būtiskākajam uzdevumam – būt par komunikācijas līdzekli. Un tādā sakarā vienas valodas ietvaros tomēr ir jāievēro vienas valodas rakstība, vienas valodas gramatiskās formas, jo pretējā gadījumā tiešām sākas haoss.

Haosa sakarā... par lietuviešu rakstību... jau Druvietes kundze minēja un es to varu papildināt, jo notiek tā, ka nominatīva formā Lietuvā pašlaik šos svešos īpašvārdus raksta it kā atbilstoši šo īpašvārdu gramatikai. Viņi tiešām Ivanovu raksta nevis Ivanovs, bet viņi raksta Ivanov. Bet tekstā, ja tas tālāk lietots šis uzvārds, viņi lieto to uzvārdu lietuviešu deklinācijas noteikumiem. Un rezultātā vairs restaurēt nominatīva formu nav iespējams.

Man pirms pāris dienām bija tāda konsultācija. Man zvanīja no viena Juridiskā biroja un teica, ka viņiem esot klients Justas. Kā ir datīvs no šī Justas? Tīri lietuviski rakstīts uzvārds. Teicu, latviešu valodā no šāda Justas datīva nav. Nu jurists man jautā, vai viņš varētu rakstīt - Justasam izdota pilnvara? Teicu, nē, tad nav nominatīva Justas, tas nav restaurējams no šādas formas. Tur būtu nominatīvs Justass, ar diviem "s". Nē, nu tad es rakstīšu Justam. Saku, nevarēs, jo nominatīvs tad iznāk vai nu Justa vai Justs.

Un šādas problēmas rodas... arī šodienas pārrunās arī izskanēja tāda niecīga problēmiņa: ko darīt ar vīriešu uzvārdu Egle, Puķe, Priede... kas it kā varbūt varētu apliecināt to, ka sievietes uzvārdā būt sieviešu dzimtē nav tik nepieciešami, jo lūk vīrietim varētu būt arī tā. Nu ir elementāra latviešu gramatika, kurā mēs lasām, ka latviešu valodā ir kopdzimtes vārdi, jo plāpa var būt ne tikai sieviete, bet arī vīrietis, bendes pa lielākai daļai, ja tādi bija, bija vīrieši. Bet, diemžēl, šis apzīmējums ir šādā, sieviešu dzimtei atbilstošā formā.

Un tad man būtu vēl viena piezīme vēlreiz par šo sieviešu dzimti. Godātā tiesnese teica, ka viņas kādreizējā pasē ir bijis uzvārds rakstīts vīriešu dzimtē...

I.Čepāne

Dzimšanas apliecībā...

M.Stengrēvica

Nu dzimšanas apliecībā, varēja būt arī pasē... Jo, ievērojot manus sirmos matus, varu runāt tieši par savu personisko pieredzi.

Kad 1934.gadā es absolvēju bērnudārzu un manā atestātā mans uzvārds tika ierakstīts vīriešu dzimtē. Ar šādu uzvārdu mani uzņēma arī skolā, kaut gan tajā pašā gadā mana pirmā klases audzinātāja bija Mucenieces kundze un viņa nekad nav bijusi Muceniēks jau tajā laikā. Un tad, man šķiet, es biju otrajā klasītē..., kad vienā dienā ienāca mūsu klases audzinātāja ar jaunu, skaistu žurnālu un teica: tagad, meitenes, es jūs apsveicu, jo mūsu uzvārds tagad atbilst tam, ka mēs esam sievietes. No tā laika visos manos dokumentos uzvārds ir rakstīts sievietes dzimtē. Un varbūt kaut kad mūsu sabiedrībā ir tāda doma dzirdēta, ka tas it kā esot padomju laika ieviešums, nekā tamlīdzīga.

Kas notika. Sabiedrība ļoti pozitīvi uztvēra šo sievietes dzimtes uzvārdu juridisko apstiprinājumu, bet pases, cik es atceros, nelika mainīt. Un pagāja daži gadi, kad tiešām ienāca padomju vara, kur dāmas, kas strādāja milicijā un izdeva pases, dažkārt latviešu valodā vilka ar pirkstu līdzi un pierakstīja tā, kā bija iepriekšējos dokumentos. Tā tas varēja notikt, ka vēl šobaltdien mūsu konsultāciju dienestā griežas cilvēki, sievietes, kuru pasēs uzvārds ir ierakstīts vīriešu dzimtē. Bet tas nepavisam un noteikti tas nenozīmē to, ka šī vīriešu dzimte kaut kādā veidā ir legalizējama sievietēm.... jo tas ir pretrunā latviešu valodas pašai būtībai. Dzīvajā tautas valodā... es nevaru iedomāties to, ka pirms simt gadiem kādas Ozoliņu mājas saimniecei, ejot garām pa ceļu, ka kāds būtu teicis, ka tur aiziet Ozoliņš. Būtu mēģinājums rast šo apzīmējumu, ka tā ir sieviete. Vai Ozoliņu saimniece, vai Lejaskurzemē teiktu tur iet Ozolena, bet nekādā gadījumā nebūtu Ozoliņš.

Un tāpēc es domāju, ka mums pat ļoti būtu jācenšas arī valodas kultūras labā, ja kādam cilvēkam vēl aizvien dokumentos ir šis uzvārds vīriešu dzimtē, tad to vismaz presē vai sabiedriskajās komunikācijās nekur tā neatļaut.

Tad vēl viens jautājums, par ko man gribētos tomēr pāris vārdus pateikt. Mēs visu laiku runājam par oriģināla ierakstīšanu pasē vai neierakstīšanu pasē. Un it kā mēs vērā ņemam latīņu alfabēta rakstības valodu. Bet tās jau veido krietni mazāk par pusi no visām pasaules rakstībām. Un šo jautājumu jau skāra Kusiņa kungs. Es to gribētu varbūt mazliet papildināt.

Kas notiek ar visu citu rakstību vai citu alfabētiem. Tiem taču globālā aprītē ir jātop, teikšu ļoti nepareizā terminā – pārsaukti latīņu alfabētiskajā rakstībā. Un kā tas reāli vispār var notikt? Katras valodas alfabēts kā skaņas grafiskais attēls ir veidots atbilstoši konkrētās valodas skaņu sistēmai. Piemēram, nedz igauņu, ne somu valodās nav burta "š", šī burta nav, jo šajās valodās šī šņāceņa vienkārši nav. Tātad nav tāda vispārīga latīniska alfabēta, kas aptvertu visas pasaules skaņas un tad nu mēs no vienas latīņu alfabētiskās rakstības valodām varētu ņemt un visu pārceļt latīņu alfabētiskajā rakstībā... burtu pa burtam transliterēt. Tas man nav iespējams un pasaules praksē tas arī tā nenotiek. Un kaut arī mums ir it kā transliterācijas princips no kirilicas, kas mums ir pati tuvākā, ne vienmēr tā reāli ir transliterācija. Tā tomēr ir transkripcija pēc izrunas, jo kā mēs transliterēsim latīņu alfabētiskajā rakstībā krievu uzvārdu "Ščukin". Krievu valodā ir viens burts "šč", kas apzīmē skaņu kopu "šč". Mēs, protams, latviešu valodā to varam transkribēt, jo tā mums ir transkripcija pēc izrunas, mēs ar diviem burtiem to atveidosim. Šādi uzrakstot, teiksim, latviešu valodā, mēs uzrakstīsim Ščukins, pieliksim galotni – Ščukins, Ščukinam. To, piemēram, angļu valodā tā to Ščukinu nevarēs uzrakstīt. Angļu valodā tur būs vesela burtu kopa, kā šo skaņu kopu "šč" atveidot. Un tieši tā tas tiek darīts.

Mūsu konsultāciju dienestam strādājot, man nākas rokā turēt dažādu valstu un tautu pārstāvju pases, kas ir nelatīņu alfabētiskajā rakstībā, un tur visur notiek transkripcija pēc izrunas. Nekā citādi. Un to

atzīst gan armēņi, gan Izraēlas pilsoņi, gan Mozambikas pilsoņi, gan Pakistānas pilsoņi, jo viņi pie tā pat ir pieraduši un vienīgais, jāsaka, skandāls vai domstarpības, kas rodas, ir tad, ja viņiem liekas, ka viņu vārds un uzvārds ir transkribēti pārāk attālināti no izrunas. Ka nu tagad, lasot šajā latīņu alfabētiskajā rakstībā, kas parasti ir angļu transkripcija, ka tur tas izskan pavisam citādi. Šādas situācijas, kā Harbacevičas kundze to pieminēja, nesen bija ar vienu ķīniešu tautības dāmu, kur bija izdota Latvijas pase un viņas uzvārds bija ierakstīts Songa, jo, lūk, angļu valodā šis viņas uzvārds tiek transkribēts "Song", jo laikam citas iespējas nav. Bet izruna ir Sun. Un viņa mums bija ļoti pateicīga, ka mēs viņai uzrakstījām, ka viņas uzvārda atveide atbilstoši izrunai oriģinālvalodā ir Suna. Jo cilvēkam ir tieši šī vēlēšanās.

Vēl viens piemērs. Armēniete. Nu es saukšu pa burtiem, sevišķi skaisti nebūs... "Ghi-no-jan". Viņa bija tādā veidā pa burtiem nosaucot transkribēta angļu valodā viņas Armēnijas pilsoņes pasē. Un viņai tagad te ir meitiņas dzimšana jāreģistrē un viņa pacēla protestu, ka viņa negrib, ka būtu šī transkripcija "Ghinojana", jo tas neatbilst oriģinālrunai, tas ir pārāk attālināti. Nu to es pat nekādi nevarēju atdarināt, kaut gan ļoti centīšos. Izruna ir ļoti tuva kaut kam tādām - galvenā skaņa ir "k" un tā ir apaudzēta ar vēl "h" un vēl "r" tur kaut kas.... Phrinojan... Un viņa rādīja, kā Karabaha ir atveidota un lūdza tā kā Karabaha – ar "k" burtu, jo tas būs tuvāk.

Un tieši tas pats jau bija ar Šiškinas kundzi, kura gribēja, lai tuvinātu izrunu Šiškinai un tāpēc to it kā transkribēta pēc angļu transkripcijas parauga "sh" šo "š".

Tā kā šī problēma globālā mērogā ir, transkripcijā pastāv un no tās nekur nevar aiziet, jo nav tāda latīniskā alfabēta, kas aptvertu visas pasaules valodās eksistējošās skaņas. Un tāpēc teikt, ka mēs esam kaut kāds ūnikums, kas pārkāpj cilvēktiesības un indivīda tiesības, nevar.

Tas bija būtiskākais, ko es vēlējos pateikt. Paldies.

A.Endziņš

Paldies. Man būtu vēl viens tāds jautājums. Tas būtu saistībā ar tuvināšanu izrunai, lai būtu šī transkripcija kā tāda... Nu moldāvi ir pārgājuši uz latīņu alfabētu, ir lēmums pieņemts Azerbaidžānā, ka viņi arī pāriet uz latīņu alfabētu. Kaut gan es nezinu, kā ir Moldāvijā, bet Azerbaidžānā, viņiem savulaik bija latīņu alfabēts. Un laikam padomju laikos tika ieviesta šī kirilica... Vai šeit arī rodas problēmas, teiksim, pārejot... atgriežoties varbūt pagātnē pie tās alfabēta lietošanas, kāda ir bijusi iepriekš?

M.Stengrēvica

Es nevaru absolūti simtprocentīgi atbildēt. Varu atbildēt tikai tik, cik mums ir saskare konsultāciju dienestā. Ar moldāviem problēmu nav bijušas absolūti nekādu, jo būtībā tā ir tā pati rumāņu valoda un kā ir latviešu valodā atveidojami rumāņu personvārdi, tas ir, zināms. Un, ja par kaut ko ir šaubas, mēs tik tiešām atveidojam tuvināti izrunai un parasti pret to nav protestu. Cilvēki bieži vien paši mēģina mums to izrunu demonstrēt vairākkārt izrunājot savu uzvārdu, lai tiešām arī latviešu valodā tiktu uzrakstīts tā, ka šī izruna būtu atpazīstama un, ja cilvēkam uzvārdu, teiksim, mēs latviešu valodā izrunājam, lai cilvēks zinātu, ka runa ir par viņu un lai lidostā nebūtu tā, ka Harbacevičas kundze nezinātu, kad viņai jāceļas un jāiet uz lidmašīnu.

A.Endziņš

Paldies. Apsīša kungam ir jautājums. Lūdzu!

R.Apsītis

Mazs jautājums. Sakiet, lūdzu, kāpēc vēl joprojām visai daudz latviešu sieviešu, kuras ilgus gadus un gadu desmitus dzīvojušas ārvalstīs, vēl joprojām tik neatlaidīgi cenšas saglabāt savus latviskos uzvārdus vīriešu dzimtē?

M.Stengrēvica

Jāsaka, ka atbildēt par ārzemēs dzīvojošo dāmu psiholoģiju ir pagrūti. Bet pirmais, ko es gribētu teikt, tas tiešām ir mans viedoklis, ka, dzirdot to, ka lūk nāk Anna Bērziņš, es domāju, ka normāli latvietim griež ausīs un šī nesaskaņa ar latviešu valodas normām, ar latviešu valodas dabu... mēs to dziļi izjūtam. Bet pa lielākai daļai taču tomēr ārpus Latvijas robežām šie uzvārdi ir funkcionējuši svešas valodas vidē. Un tāpēc varbūt arī šo uzvārdu īpašniecēm šīs izjūtas nav.

Otra lieta, kas var būt. Varētu būt, ka viņas aizbrauca, un viņām bija vēl Latvijas pasēs šis uzvārds vīriešu dzimtē. Un tīri juridiski tas netika pārveidots. Kaut gan, mums visiem droši vien ir zināma valodniece un literāte Lalita Muižniece, viņas dzīvesbiedrs ir Muižnieks un viņa tomēr savu uzvārdu ir pieņēmusi sieviešu dzimtē. Mēs viņai jautājām, kad viņa bija pirmo reizi ieradusies Latvijā, vai viņai tas netraucē, dzīvojot tur... Viņa teica: "pavisam nē, tagad es jūtos labi", jo bija mainījusi, viņa teica: "es taču nevaru tā dzīvot, ka vienā kājā svārki, otrā – bikšu stara. Es esmu sieviete un es gribu tādu..."

Tāpat mūsu izcilā valodniece Rūķe-Draviņa, viņas dzīvesbiedrs ir Kārlis Draviņš, bet viņa Zviedrijā visu laiku ir Rūķe-Draviņa. Tā kā tas nav absolūti konsekventi. Bet es tā varu iedomāties, kāpēc tas tā ir bijis. Bet ir aiziets jau Rietumos vēl tālāk...kur pēc angļu valodas parauga, tur šo diakritisko zīmju nav angļu valodā un arī mūsu latviešu dāmas, vispār latvieši, ir sākuši savus uzvārdus angļiski rakstīt bez mīkstinājuma zīmēm. Un tā mana paziņa raksta - viņai ir pat tāds spiedodziņš uz aploknes, ka viņa ir Celmins, Latvijā bija Celmiņa... Un ja mēs tagad tās diakritiskās zīmes tajās mašīnlasāmajās daļās... tur es neesmu kompetenta spriest absolūti, bet, ja mēs tā praksē pēc angļu valodas paraugs sākam atmet, tad mums akademiķis Čipēns pārvēršas nevis par Sipens, bet angļiski par Saipens. Tad izrunās tā. Tā kā šīs problēmas ir.

Vienīgais, ko es varbūt vēl varētu tā iebilst. Mums arī nāk dāmas, kuru uzvārdos ir kādas maiņas vai kaut kas... un saka, ka tajā 14.lappusē un ka tur ierēdņi neskatoties. Nu, ja to neskatās kaut kādi ārvalstu ierēdņi, tad to vēl kaut kā var saprast, bet, ja to neskatās, piemēram, pastā, kā, piemēram, Tallijas kundzei ir bijušas grūtības sūtījumu saņemt, tad tādā gadījumā mūsu ierēdņi ir vienkārši jāizglīto. Tas ir viss, ko varam darīt. Jo šādi, teiksim, papildinājumi, cik es esmu redzējusi, Savienoto Valstu pilsoņu pasēs ir, tikai tur pases pirmajā lapiņā ārkārtīgi sīkiem burtiņiem ir uzrakstīts, ka "amendments and endorsements on page twenty four" un šī 24.lapiņa, kas praktiski ir gandrīz vai pēdējā Amerikas Savienoto Valstu pilsoņa pasēs, ir veltīta, lūk, šiem labojumiem un pāradresējumiem un tā tālāk.

Nesen man bija iespēja apskatīt Izraēlas pilsoņa pasi, kur viens Izraēlas pilsonis lūdza ierakstīt, teiksim, ka viņa uzvārda oriģinālforma ir tāda, es skatos pases datu lapu... nu nav tā. Viņš atvēra savas pases 6.lapu un parādīja, ka tur ir tāda lapiņa, kur ir skaidri uzrakstīts: observations, additions and amendments, un viņš tur ar savu roku bija ierakstījis šo savu uzvārdu, kā viņš domāja, kā latīņu alfabētiskajā rakstībā oriģinālforma ir beigās ar diviem "nn", jo tas uzvārds, kā viņš teica, ir vācu uzvārds. Un bija apakšā mazs kādas pašvaldības zīmodziņš, kur viņam tā pase bija izdota. Tā kā starptautiski šādas lietas ir zināmas. Es nezinu, cik precīzi un cik pareizi ļaudis stāsta par to, ka viņi netiek uz lidmašīnām vai kaut kur citur. Ja tas tomēr ir pieņemts arī starptautiskā praksē, cik man ir nācies redzēt.

A.Endziņš

Paldies. Vēl kādi jautājumi tiesnešiem? Nav. Briedes kundzei jautājums? Lūdzu.

J.Briede

Sakiet lūdzu, no kādas valodas tika tulkots uzvārds Mentzen?

M.Stengrēvica

Uzvārdi netiek tulkoti!

J.Briede

Jā, labi, no kādas valodas tika atveidots, es atvainojos.

M.Stengrēvica

Mēs atveidojam, ja uzvārds ir rakstīts vācu valodā, mēs atveidojam pēc vācu īpašvārdu atveides noteikumiem.

J.Briede

Bet, ja šī persona būtu nākusi no citas valsts, kā bieži vien notiek, kad, teiksim, francūzis dzīvo Vācijā. Pēc kuras valodas tad jūs atveidojat? Pēc Francijas vai pēc vācu?

M.Stengrēvica

Nu principā, ja ir tāda iespēja, mēs atveidojam pēc oriģināla, ja šai personai ir tiešām pierādījumi, ka... teiksim, būtu Mencenas kundzei šis uzvārds uzrakstīts franciski pēc kādas atveides... kaut gan latīņu alfabētiskajās valodās... būtu viņai uzrakstīts, ja viņa ir vāciete, arī Francijas dokumentos būtu vācu valodā uzrakstīts... tā kā tur nekad nav problēmas bijušas. Šīs problēmas gadījušās tiešām ar cilvēkiem, kuru dokumentos ir latīņu alfabētiskā rakstība no kādas nelatīņu alfabētiskās rakstības valodas. Tad cilvēki dažkārt protestē un saka: bet jūs man tagad latviski rakstiet tā, jo šitā es to nevaru izrunāt... kā man tā armēņu dāma teica...

J.Briede

Vai ir iespējams restaurēt uzvārdu Mencena uz vācu valodu vienā formā? Mencena un tā tālāk uz vācu valodu atpakaļ?

M.Stengrēvica

Noteikti.

J.Briede

Vienā formā vai sešās formās?

M.Stengrēvica

Kāpēc sešās? Zinot, ka tas ir vācu uzvārds, mēs skaidri zinām pēc vācu valodas rakstības principiem, ka "c" tika uzrakstīta ar burtu kopu "tz".

J.Briede

Man lūk šeit ir seši iespējamie varianti... Teiksim, ja Mencena aiziet ar šo uzvārdu pie Vācijas valodniekiem, tad valodniekiem būtu iespēja šo te uzvārdu atveidot sešos dažādos variantos atpakaļ uz vācu valodu...

M.Stengrēvica

Ja viņi nezinās to patiesību, kuru Mencenas kundze pati pateiktu, ka tas ir vācu uzvārds.

J.Briede

Tie seši varianti ir vācu, vācu valodā atpakaļ...

M.Stengrēvica

Jā, nu redziet. Mencenas kundzei tomēr ir oriģināli dokumenti vācu valodā. Viņai ir laulības apliecība vācu valodā, viņai ir pasē spiedogs...

J.Briede

Tas vairs nebija mans jautājums, tas bija tikai tas... Un jūs piekrītat, ka varētu pēc tam vācu valodā atveidot atpakaļ sešos variantos, nezinot...

M.Stengrēvica

Jā, nezinot, ka tas ir vācu uzvārds. Ja man atnesīs, teiksim...

J.Briede

Jā, paldies, es sapratu.

Vēl es izlasīšu ātri, ko Čakstes kungs saka: "Ja arī citās valstīs sāktu rakstīt vārdus un uzvārdus rakstīt fonētiski, tad vienas personas vārds grozītos tik reizes, cik reizes viņš apmestos uz dzīvi dažādās valstīs." Pieņemsim, vienalga, kura persona strādā Eiropas Savienībā, braukā pa visām Eiropas Savienības valstīm... jūs teicāt, ka tas tiek atzīts visās valstīs... Vai tiešām jūs domājat, ka vienas personas uzvārds visās šajās valstīs, kurās viņš brauc, ka tiks atveidots atbilstoši tam, kā tajā valstī šo uzvārdu izrunā?

M.Stengrēvica

Es domāju..., redziet, latīņu alfabētiskās rakstības valstīs tas vārds tiks uzrakstīts latīņu alfabētiskajā rakstībā, kā, teiksim, šim cilvēkam šis vārds tiek rakstīts. Man ir Amerikas Savienotajās Valstīs rada gabals, kura uzvārds ir Grieze. Viņš tā arī raksta, kā latviski raksta – Grieze. Tā viņam ir dokumentos, bet diemžēl viņš vārdā tiek saukts tikai Grizē un pats viņš arī tā stādās priekšā, jo citādi tas nekādi neiznāk.

Bet, ja šī persona būs no nelatīņu alfabētiskās rakstības valstīm, tur noteikti tiks atveidots latīņu alfabētiskajā rakstībā pēc izrunas.

J.Briede

Labi. Un pēdējais jautājums. Vai jums negriež ausī teikums: tur nāk Jānis Egle.

M.Stengrēvica

Nē, tāpēc, ka tas ir kopdzimtes vārds. Ja es teikšu un jums griezīs ausī – tur nāk Pēteris Lielaisplāpa?

J.Briede

Nē, bet es nesaprotu, kāpēc tas ir kopdzimtes vārds, bet, teiksim, Bērziņš, nav?

M.Stengrēvica

Tā ir mūsu valodas gramatiskā sistēma, ka vārdi ar galotni "s", "š" ir vīriešu dzimtes vārdi, bet vārdi ar galotni "a" un "e", 4. un 5.deklinācija, parasti ir sieviešu dzimtes vārdi. Bet tie var būt dažādi... puika, plāpa – kopdzimtes vārds... Un tur, lūk, ja tur iet runa par uzvārdiem, tad tur datīvā mainās... tur nu dāmai mēs kaut ko izniesim Priedei, bet kungam - Priedem. Šeit šī atpazīstamība rodas.

A.Endziņš

Paldies. Vairāk jautājumu nav? Nav. Saeimas un Ministru kabineta pārstāvjiem? Nav. Paldies, Stengrēvicas kundze.

Līdz ar to lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta. Tiek atklātas tiesas debates.

Pieteikuma iesniedzējas pārstāve? Cik jums vajadzētu laiku?

J.Briede

Mēs vienojāties par 10 minūtēm, ne vairāk. Tātad 10 minūtes.

A.Endziņš

Lūdzu!

J.Briede

Paldies, godātā tiesa! Tagad pēc šīm smagās darba dienas dažiem būs ļoti grūti tā ļoti sakarīgi salikt savu tekstu un izteikties. Es tomēr maksimāli centīšos to izdarīt.

Nu man varbūt neies tā ļoti kārtīgi vienu tēzi pēc otras, bet es centīšos.

Vispirms es skatos, ka es esmu pierakstījusi... mēs runājam par Lēbera kungu. Tad es gribu teikt, ka augustā, tad, kad notika Universitātes zinātniskā konference, Lēbera kungs pie manis bija pienācis un teica: vai cik labi, ka jūs esat šo lietu iesniegusi Satversmes tiesā, jo tiešām ar tiem uzvārdiem... tas nav labi, ka tie uzvārdi tādā veidā tiek pārveidoti. Tā kā tekstā viņš patiešām lieto šo vārdu... es

arī esmu vaicājusi Mentzen kundzei, vai viņa piekritīs, ja viņas vārds tiks lietots tekstā kā Mencena vai citos locījumos. Viņa, teica, jā, protams, man nav nekādu problēmu. Bet lūdzu dokumentos, manu identitāti... viņas pasi, viņas dēla dzimšanas apliecību, kas norāda uz personas identitāti, lūdzu, tur šajos dokumentos atstājiet manu uzvārdu tādu, kā mans vīrs... kādu es esmu pārņēmusi no sava vīra... Un ne jau tāpēc, ka viņa sevi uzskata par vīra īpašumu. Bet tāpēc, ka viņa apprecoties ir izvēlējusies sava vīra uzvārdu, un viņa vēlas saglabāt šo savu uzvārdu tieši tādu, kāds viņš ir. Es šaubos, vai meitenes, kas ir pieņēmušas sava vīra uzvārdu, ka viņas domātu, pirms precēties, vai vispār ņemt sava vīra uzvārdu, ja viņas zinātu, ka viņš tiks pārveidots pasē. Ka viņas šajā te pirmajā lapaspusē neatpazīs to, ka viņa ir sava vīra sieva.

Un tas ir privātās dzīves aizskārums... to gan apšaubīja tikai valodnieki, to neapšaubīja Saeimas un Ministru kabineta pārstāvji. Tādā gadījumā jautājums ir par to, vai ir šis te leģitīmais mērķis un vai ir proporcionalitāte. Es tiešām pat līdz šim brīdim apšaubu, vai tur ir leģitīmais mērķis.

Te tika minētas sabiedrības intereses. Tajā pat laikā te iznāk pat liels juceklis par to, kā runāja zemesgrāmatu tiesnese... es nedomāju, ka viņa ir viena stulba zemesgrāmatu tiesnese... kas nesaprot, ka dara un visi zemesgrāmatu tiesneši... ka viņiem ir savādāka prakse... Noteikti, ka tā prakse ir tāda, kādu atspoguļoja Biezā kundze.

Līdz ar to, vismaz man liekas, ka ir pilnīgi skaidrs, ka daudz vienkāršāk visos dokumentos identificēt personu būtu tad, ja personas uzvārds būtu rakstīts tā, kā viņu raksta latīņu alfabētā.

Te tika minēti citi valodu alfabēti. Tas nav šis gadījums. Esmu pilnīgi pret to, ka man būtu jālasa pasē citu alfabētu. Tad viņu nevarētu izlasīt. Arī, ja krievu valodā es varu izlasīt, tomēr tas nav latīņu ... nu kaut vai latviešu valodas alfabēts. Manā gadījumā...

Vispār Mentzen kundzei visi burti ir latviešu valodas alfabētā. Te pat nav neviena tāda burta, kas nebūtu latviešu valodas alfabētā un tas ir pavisam cits jautājums. Tur ir proporcionalitāte un visas valstis šo proporcionalitāti ir atzinušas. Kaut vai tepat.... Mēs ejam uz Eiropas Savienību, un mēs nevaram to ignorēt. Un visās Eiropas Savienības valstīs, vismaz kurās lieto latīņu alfabētu, lieto šo te atveidošanu par tādu, kādu es uzskatu...

Es saprotu, ka Satversmes tiesa nevarēs pateikt, ka, lūdzu, lietojiet tādu atveidošanu kā Eiropas Savienības valstīs, bet, teiksim, ja Satversmes tiesa tieši šis te apstrīdētās normas atceltu, tad es domāju, ka tā būtu normālākā prakse, ko mēs varētu pieņemt... un mēs pieņemtu tieši tādu pat praksi, kāda tā ir Eiropas Savienības valstīs.

Vēl. Te tika runāts, par to, ka, ja Mentzen pieņems Vācijas pasi, tad viņa varēs dabūt savu uzvārdu atpakaļ. Mencena netaisās pieņemt Vācijas pasi, viņa netaisās mainīt savu pilsonību. Viņa ir Latvijas pilsoņe un vēlas tāda palikt. Kāpēc jūs viņai spiežat mainīt? Nu ne jūs konkrēti... Daudzi cilvēki ir teikuši – lai viņa brauc uz to Vāciju un naturalizējas... Viņa to negrib, viņa grib palikt Latvijas pilsoņe. Viņa te ilgu laiku ar vīru ir dzīvojusi, tikai tagad vīram ir piedāvāts darbs Vācijā, bet viņa nedomā, ka viņa nekad nebrauks atpakaļ. Viņa tikpat labi var atbraukt šeit uz Latviju. Tas jautājums ir, ka viņa vēlas, lai tā identifikācija viņas dokumentā būtu tāda, kādu viņa ir pieņēmusi.

Līdz ar to es tiešām uzskatu, ka ir jāatrod kompromiss un arī, runājot par šo te Konstanteniges lietu... Harbacevičas kundze izrāva vienu domu ārpus konteksta, bet es domāju, ka viņa piekritīs, ka pēc būtības šī lieta ir izņēmums, jo visi uzvārdi tiek pārveidoti burts burtā. Bet šis bija izņēmums, kad tas Konstantenige gribēja, lai viņa vārds tiktu rakstīts kā Christos, nevis Kristus. Un tad tie argumenti bija tādi, kurus es domāju, mēs varam izmantot arī mūsu lietā, ka maksimāli jāmēģina darīt tā, kā cilvēks pats sevi grib identificēt. Un tas ir tas, ko lietuviešu likums ir noteicis. Mēs ļaujam jums sevi identificēt tā, kā tas ir šajā te pasē, citas valsts dokumentā, vai arī tā, kā jūs to

vēlaties, ja jūs vēlaties atveidot atbilstoši lietuviešu valodas gramatikai. Es uzskatu, ka tā ir cilvēktiesību ievērošana, personas privātās dzīve ievērošana.

Vēl jautājumā par spēkā stāšanos. Es sākotnēji teicu, ka šim te Satversmes tiesas spriedumam vajadzētu stāties spēkā tajā brīdī, kad pieņemts. Tad šajā sēdes gaitā es domāju... es nezinu, vai tas ir īsti iespējams... es pārslasīju likumu, bet tik labi nepārzinu, vai tas ir tā, kā es viņu tulkoju, bet man nekas nebūtu pretī, ja viņš stātos spēkā pēc kāda laika, dodot iespēju Ministru kabinetam un arī Saeimai... nu, es pat nezinu, bet man liekas, ka tomēr arī Saeimai vajadzētu mainīt šo te pantu, bet Ministru kabinetam dodot iespēju grozīt savus Ministru kabineta noteikumus, lai nebūtu tāds tukšums kādu laiku.

Līdz ar to es arī to galveno esmu pateikusi un arī tā doma, ko es šeit arī deklarēju, izriet arī lielākoties no visām liecībām.

Pateicos Satversmes tiesas tiesnešiem, oponentiem par šo izturību visu garo dienu... Tā patiešām bija viena grūta diena un es lūdzu tomēr atcelt šīs te apstrīdētās normas, lai ievērotu cilvēktiesības un mūsu Satversmē noteiktās normas.

Paldies.

A.Endziņš

Paldies, Briedes kundze. Saeimas pārstāvim?

G.Kusiņš

Pa šo īso laiku, 10 minūtēm, es gribētu pieskarties tikai trijām lietām. Zināmā mērā man ir nedaudz vieglāk, jo pieteicējas pārstāve skaidri norādīja, kurām Valodas likuma vietām tiek celti iebildumi, tā tad attiecībā uz šīm latviešu valodas tradīcijām un valodas normām.

Man liekas, ka pat pie jebkura risinājuma kaut kas likumā būs jāraksta, atbilstoši kam - būs jāraksta vai nu labiem tikumiem, vai atbilstoši vispārpieņemtajai kārtībai. Es neredzu šeit problēmas, ja paliek likumā pašreizējā redakcija, jo es jau minēju vispirms par tradīcijām, ka likums nedod detalizētu regulējumu, bet dod norādes. Un ja man jautā sev, vai Satversmes tiesa var atcelt latviešu valodas tradīcijas... tas ir tāds jocīgi skanošs teikums pats par sevi. Man pašam sev jādod atbilde – nē. Nē, bet Satversmes tiesa var ietekmēt. Un šis Satversmes tiesas spriedums, neatkarīgi no tā satura, neapšaubāmi ietekmēs latviešu valodas tradīcijas un neapšaubāmi ietekmēs latviešu valodas normas, neatkarīgi no jebkāda tiesas sprieduma satura.

Bez tam, man šķiet, ka Satversmes tiesa šo spriedumu pieņems savas kompetences robežās, bet man liekas, ka šim spriedumam šis novērtējums un kāda būs tā ietekme, tas jau ir ārpus jurisprudences. Jau cienījamie eksperti, kas runāja attiecībā par valodas problēmām, jau norādīja to, ka valoda ir ļoti cieši saistīta lieta un šeit mums, tā sacīt, sakrīt tā terminoloģija ar valodniekiem... valodnieki runā par valodas normām, mēs runājam par tiesību normām. Šeit vienkārši sakrīt šie vārdi, un tādēļ mums liekas, ka tas ir tikpat tā stingri... Es saprotu, ka tas ir līdzīgi un zināmā mērā var redzēt šo līdzību, jo mēs varam paskatīties Valsts valodas likuma 23.pantā, kur ir skaidri norādīts, ka "...latviešu literārās valodas normas kodificē Valsts valodas centra Latviešu valodas ekspertu komisija..." un ka šīs komisijas nolikumu un latviešu literārās valodas normas apstiprina Ministru kabinets.

Es nedomāju, ka šeit ir jāmaina likums, lai Ministru kabinets varētu apstiprināt pilnīgi citas valsts valodas normas, ja mēs uzskatām, ka šīs normas ir nepieciešamas pilnveidot tālāk.

Cik es sapratu no ekspertu atzinumiem, tad patiešām valodas tradīcijas ir izveidojušās ilgākā laika posmā un man liekas, ka ekspertu atzinums bija arī tāds, kas pieļauj pilnveidojumus gadījumos, ja tie ir nepieciešami kaut kādā konkrētā jomā. Bet neapstrīdams ir viens – tradīcijas un valsts valoda var attīstīties, var pilnveidoties, tādēļ man īsti nav skaidrs, kāda tad varētu būt Valsts valodas likuma 19.panta pirmās daļas redakcija, ja viņu rakstītu par jaunu. Manuprāt, viņu nevar uzrakstīt savādāk kā jau viņa ir uzrakstīta. Es pieļauju, ka tur varētu ierakstīt vēl klāt "un ievērojot starptautiskās tiesības", bet tādā gadījumā vēl ir jāraksta jebkuram teikumam latviešu tiesību sistēmā klāt "un ievērojot starptautiskās tiesības".

Pareizi jau pieteikuma iesniedzējas pārstāve teica, ka patiešām... un arī Saeimas atbildes rakstā un arī valdības atbildes rakstos ir atzīts, ka personas vārds ir saistāms ar konvencijas... attiecīgiem noteikumiem. Taču, es jau teicu, ka atveidot pilnīgi visu nav iespējams. Un tas arī atzīts šajā Eiropas Tiesas spriedumā... Konstanteniges... atveidojot pilnīgi visu nav iespējams, jo alfabēti atšķiras un burti atšķiras.

Ja mēs saprotam, ka pilnīgi visu nav iespējams izdarīt, tādā gadījumā mums ir jāpieņem kaut kādi kritēriji, kur par pamatu ir tādas, mazāk stingras lietas – tuvāk oriģinālam, tuvāk izrunai, tuvāk kaut kam, vai mazāk attālinoties no kaut kā. Un, manuprāt, šeit ļoti labi iederējās tie piemēri, ko Stengrēvičs kundze pieminēja, ka patiešām cilvēks, kas ierauga savu uzvārdu savādākā rakstībā viņš jūt, ka tas īsti neatbilst tam, kā viņš ir pieradis to vārdu izrunāt, un ka šie gadījumi ir atrisināmi administratīvā kārtībā un šādu gadījumu atrisināšanai arī nav nepieciešams atcelt jeb atzīt par spēkā neesošu Valsts valodas likuma 19.pantu.

Nedaudz par 19.panta trešo daļu. Man jāsaka tā, ka patiešām šobrīd Latvijā ir sistēma. Un manuprāt šis piemērs ar zemesgrāmatu tiesnesi arī pierādīja, ka ne tikai cilvēki, kas raksta vēstules, kas gatavo avīzes, bet arī valsts institūcijās strādājošie nu tīri intuitīvi jūt, kādas ir latviešu valodas tradīcijas un valsts valodas normas. Un uz manu konkrēto jautājumu – kā viņi rīkotos gadījumā, ja šie noteikumi būtu atcelti, - viņa pateica, ka arī latviskotu. Kaut gan, jāsaka tā, ka izlasot šos noteikumus, es neredzu, ka viņi būtu tie, kas ir tiesīgi to darīt, bet šāda atbilde mani vairāk vedināja uz domām, ka viņi ir gatavi un viņi izjūt to kā nepieciešamību. Līdz ar to, ja mēs pasakām, ka tāda un tāda tradīcija, kas varbūt pat tiek izjusta kā nepieciešamība, ka tas varbūt ir pretrunā ar likumu, bet cilvēks izjūt nepieciešamību, ka viņam tā vajag darīt, tad, manuprāt, atkāpšanās no šīs tradīcijas un tagad pateikt, ka papildus šai sistēmai, kas pat tiek izjusta pretēji likumam, ka mums ir jāievieš vēl kaut kas, tad man nu ir jāpiekrīt tam situācijas raksturojumam, kas bija attiecībā uz Lietuvu, ka tad tās sekas ir ļoti grūti prognozējamās.

Un man liekas tā, ka pieteikuma iesniedzēja nepiedāvāja neko citu šīs sistēmas vietā. Nav cita piedāvājuma, ir tikai viens lūgums – lūdzu ļaujiet man rakstīt tā, kā es vēlos. Manuprāt, ja kādam tā ir vienkāršāk, tad tas ir labi. Bet ir jautājums, vai tas atbilst vispārpieņemtai sistēmai? Es negribu vērsties pret šo vēlmi – ļaujiet man kaut ko darīt – bet es nedomāju, ka tas ir pietiekošs gan no skaita ziņas, gan no argumentācijas ziņas, lai atceltu Valsts valodas likuma 19.panta pirmo, otro vai trešo daļu.

Paldies. Tas man būtu viss.

A.Endziņš

Paldies. Harbacēvičas kundze?

S.Harbacēviča

Godājamā tiesa! Te patiešām vakarā jau ir grūti runāt, jo ir daudz argumentu un daudz emociju šajā sakarībā. Bet es gribētu arī pavisam īsi pateikt pāris lietas šajā sakarībā.

Es nerunāšu te par lietuviešu sistēmu, teiksim, kurā varbūt ir daži ļoti interesanti elementi, daži ļoti diskriminējoši elementi, es nerunāšu arī par Eiropas Savienības valstu tradīcijām šajā jomā. Es viņas, goda vārds, pietiekami nepazīstu un tad mums atkal nāktos vērsties pie ekspertiem.

Par to, ko es gribētu runāt, pavisam īsi un tas izklausīsies sākotnēji ļoti nejuridiski... par ko mēs šodien vispār te runājam plašākā mērogā ... Un tā mana sajūta ir tāda, ka mēs runājam par globalizāciju. Mēs principā, mēs runājam par to, kā attīstoties starptautiskajiem sakariem, attīstoties informācijas apmaiņai, attīstoties transportam un vēl kam, ir tendence uz nonivelēšanos, tendence uz nonivelēšanos. Un tad ir jautājums: kurš šajā situācijā... kas ir tas, kas šajā situācijā ir aizstāvības pozīcijās. Mēs varam skatīties, kā viens nabaga cilvēks, bārenis un re kur viņam ļaunā valsts neļauj darīt tā un šitā un viņam rodas problēmas.

Es nenoliedzu, ka tās problēmas ir. Bet, manuprāt, tas, kas šobrīd pasaulē ir aizstāvības situācijā... pirmām kārtām tā ir latviešu valoda. Pirmām kārtām tā ir latviešu valoda, tas ir mūsu kultūras mantojums, tā ir mūsu identitāte. Es domāju, ka tur ir problēma. Vai mēs esam agresīvās pozīcijās, vai mēs esam aizsardzības pozīcijās? Vai mēs esam sakām Maiklam, ka viņam ir jābūt Miķelim, vai mēs sakām Rozenfeldam, ka viņa ir jābūt Rožlaukam, vai mēs kā turki sakām – jums nebūs kurdu uzvārdus nēsāt. Mēs to nedarām. Vienīgais, ko mēs darām, ir, saskaņā ar mūsu tradīcijām un mūsu likuma normām, piemērojam šīs te lietas.

Tika minēts par to, ka ir tikai daži cilvēki, kas sūdzas, bet jautājums ir... Ja šo, patiešām, kā teica mūsu valodnieces, ja tikai daži cilvēki sūdzas un ja mēs šeit piekāpjami, cik ātri būs tam maisam gals vaļā un cik mums ir potenciālo sūdzībnieku šajā kontekstā. Es domāju, ka tas arī ir jautājums, it sevišķi pie Latvijas sabiedrības... es domāju tāda strukturāla sastāva... es varu iedomāties, ka tā būtu ļoti liela problēma potenciāla...

Šobrīd, kā jau visi runātāji uzsvēra, ka ir sistēma. Neviena sistēma nav... nu sistēma pēc principa nekad nevar būt gluži ideāla, jo kaut kur vienmēr kaut kādas lietas paliks ārpus, jo savādāk tas nemaz nav iespējams. Bet kas būs... pirmkārt, vai šo sistēmu var reāli atcelt, pieķeroties klāt tikai 19.pantam, pieķeroties klāt tikai Ministru kabineta noteikumiem bez tās juridiskās analīzes... Man liekas, ka arī tādā veidā šī te...

Šis te lūgums, kas izskan no Tallijas kundzes... vai, es atvainojos, no Mencenas kundzes un no Mencenas kundzes pārstāves puses... vai tas tādā veidā ir realizējams? Tas ir tāds liels jautājums. Un vai tas ir realizējams tīri šo te valodas tradīciju kontekstā.

Un tad, vēl, protams, par Ministru kabineta noteikumiem konkrētāk. Šie te Ministru kabineta noteikumi ir detalizētāki kā likumi, Bet tajā pašā laikā ... līdz ar to viņi ir arī vairāk atvērti kritikai. Bet viena lieta ko es gribētu teikt: manuprāt, šie te Ministru kabineta noteikumi ļoti korekti ievēro starptautiskās normas, tās likumu normas, kuras mums ir.

Un galu galā arī šis te tradīciju moments. Ja tās valodas tradīcijas mainīsies... Es domāju, to varēs apliecināt gan Druvietes kundze, gan Stengrevicas kundze..., valdībai ir ļoti laba sadarbība ar šiem te valodniekiem. Un tādā gadījumā arī Ministru kabineta līmenī nav nekādas problēmas, ja nu pēkšņi mēs uzskatīsim, ka citvalodu cilmes vārdi, kas beidzas ar "a", "e", "i", "o", ja nu viņi pēkšņi latviešu valodā kļūst lokāmi, tad viņi kļūs lokāmi. Un, teiksim, tur nebūs likuma problēmas. Bet es

patiešām gribētu teikt, ka mēs stāvam uz šīm tradīcijām un šīs tradīcijas, manuprāt, ir tās, kas tautai, sabiedrībai ir ļoti vērtīgas un kas šobrīd ir arī jāaizsargā.

Paldies un atvainojiet par emocionalitāti.

A.Endziņš

Paldies. Līdz ar to tiesu debates pasludinu par slēgtām.

Vai lietas dalībnieki vēlas izteikt repliku? Briedes kundze?

J.Briede

Nē, paldies.

A.Endziņš

Nē. Saeimas pārstāvis? Valdības pārstāve? Nē.

Tiesa paziņo, ka spriedums tiks pasludināts šā gada 21.decembrī pulksten 10.00 Satversmes tiesas sēžu zālē.

Stenogrāfiste M.Ceļmalniece

Tiesas sēdes sekretāre E.Freimane